

STRATEGIA

ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU RYBNICKIEGO

NA LATA 2024-2034

SPIS TREŚĆ

WSTĘP.....	5
METODYKA OPRACOWYWANIA STRATEGII.....	7
UWARUNKOWANIA FORMALNE OPRACOWANIA STRATEGII.....	9
SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	12
Dokumenty europejskie.....	12
Dokumenty krajowe.....	13
Dokumenty regionalne.....	14
Dokumenty lokalne.....	15
CHARAKTERYSTYKA POWIATU.....	16
POŁOŻENIE I DEMOGRAFIA.....	16
RYNEK PRACY.....	21
SYTUACJA GOSPODARCZA.....	23
GOSPODARKA MIESZKANIOWA.....	24
KULTURA, SPORT I REKREACJA.....	25
EDUKACJA.....	26
OCHRONA ZDROWIA.....	29
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE.....	30
UWARUNKOWANIA W ZAKRESIE EKONOMII SPOŁECZNEJ.....	31
POMOC SPOŁECZNA.....	37
POMOC SPOŁECZNA W GMINACH POWIATU RYBNICKIEGO.....	40
POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE W RYBNIKU.....	43
DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	45
WPROWADZENIE.....	45
METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH.....	47
CELE I OGÓLNE ZAŁOŻENIA BADANIA.....	47
PROBLEMATYKA BADANIA.....	48
WYBÓR METOD I TECHNIK BADAWCZYCH.....	49
DOBÓR PRÓBY.....	50
NARZĘDZIA BADAWCZE.....	50
ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW.....	51
STRUKTURA BADANEJ PRÓBY.....	51

PROBLEMY SPOŁECZNE.....	53
RYNEK PRACY.....	54
UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE.....	55
SYTUACJA OSÓB STARSZYCH I OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI.....	57
ZDROWIE PSYCHICZNE.....	59
PROBLEMY NATURY BEHAWIORALANEJ.....	60
PROBLEMY W ZAKRESIE SIĘGANIA PO SUBSTANCJE SZKODLIWE.....	63
PROBLEM PRZEMOCY.....	67
CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA.....	72
WSPARCIE OSÓB Z PROBLEMEM UBÓSTWA.....	72
BEZROBOCIE, PROMOCJA ZATRUDNIENIA ORAZ AKTYWIZACJA NA LOKALNYM RYNKU PRACY.....	75
AKTYWIZACJA OSÓB BEZROBOTNYCH.....	78
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ, DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA.....	80
ZESPÓŁ DO SPRAW ORZEKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	82
REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI.....	82
UZALEŻNIENIA.....	85
RYNEK NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH.....	89
PRZEMOC DOMOWA.....	91
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO.....	96
PROBLEMY ZWIĄZANE Z ZAPEWNIENIEM OPIEKI DZIECIOM POZBAWIONYM OPIEKI RODZICÓW....	100
STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA.....	102
ANALIZA SWOT/TOWS.....	106
CZĘŚĆ PROGRAMOWA.....	110
MISJA I WIZJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	111
KIERUNKI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	112
ZAKŁADANE REZULTATY REALIZACJI STRATEGII.....	127
SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII.....	128
SYSTEM AKTUALIZACJI STRATEGII.....	129
MONITORING I EWALUACJA.....	129
OCENA RYZYKA.....	133
WNIOSKI I PODSUMOWANIE.....	134
SPIS RYSUNKÓW, TABEL I WYKRESÓW.....	136

SPIS RYSUNKÓW.....	136
SPIS TABEL.....	136
SPIS WYKRESÓW.....	140
BIBLIOGRAFIA.....	143

WYKAZ SKRÓTÓW

BDL GUS – Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
DPS – Dom Pomocy Społecznej w Lyskach
GKRPA – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
KCPU – Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom
KMP – Komenda Miejska Policji w Rybniku
NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO (ang. *non-government organization*) – organizacje pozarządowa
OPS – Ośrodki Pomocy Społecznej
PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku
PES – podmioty ekonomii społecznej
PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PIK – Punkt Interwencji Kryzysowej
PK – Punkty informacyjno-konsultacyjne
POZ – podstawowa opieka zdrowotna
PPP – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Czerwionce-Leszczynach
PUP – Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku
PWD – placówki wsparcia dziennego
UTW – Uniwersytet Trzeciego Wieku w Czerwionce-Leszczynach
WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach
ZI – Zespół Interdyscyplinarny

WSTĘP

Przemiany technologiczne, ekonomiczne i społeczno-kulturowe, które dokonały się w XX wieku były przyczyną przeobrażeń w sferze życia społecznego i doprowadziły do zmiany starych i powstania nowych problemów społecznych. Problem społeczny określany jest jako niekorzystne dla społeczności zjawisko, zagrażające, niebezpieczne i konieczne do wyeliminowania. O problemie społecznym mówimy wówczas, gdy dane zjawisko spełnia kilka kryteriów: dotyczy wielu osób w społeczności, ma charakter powtarzający się, a nie jednorazowy, jest postrzegane i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym, domaga się rozwiązania i można mu zaradzić poprzez zbiorowe działanie¹. Wśród problemów społecznych występujących w polskiej rzeczywistości wymieniane są: alkoholizm, narkomania, nikotynizm, ubóstwo, bezrobocie, przemoc, hazard, bezradność opiekuńczo-wychowawcza oraz wykluczenie społeczne. Jednym z instrumentów ekonomii społecznej jest tworzenie lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, które są ważnymi dokumentami odnoszącymi się do polityki społecznej, a odpowiednio przygotowane i wdrażane prowadzą do rozwiązania kluczowych problemów społecznych występujących na danym terytorium.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034² jest dokumentem wyznaczającym najważniejsze kierunki działań mających na celu doprowadzenie do zmiany niekorzystnych zjawisk społecznych na terenie Powiatu. Wskazuje ona obszary problemowe, priorytetowe zadania służące przeciwdziałaniu tym problemom, a także zakładane rezultaty. Strategia jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego zwiększającego efektywność podejmowanych działań. Jej wdrażanie odbywa się poprzez szereg działań związanych z realizacją planów strategicznych. W celu zwiększenia skuteczności, konieczne jest systematyczne śledzenie zjawisk i problemów społecznych, które są przedmiotem Strategii.

¹ Kwaśniewski J., *Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych*

² Na potrzeby niniejszego opracowania dla występujących w tekście sformułowań „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034” stosowana będzie skrócona nazwa „Strategia”

Strategia będzie służyć osiągnięciu zaplanowanych celów, wraz ze szczegółowym określeniem sposobów dojścia do poprawy sytuacji społecznej w wybranych obszarach. W związku z tym, że rozwiązywanie problemów społecznych jest procesem długofalowym, w działalności lokalnej polityki społecznej potrzebne jest strategiczne podejście. Planowanie strategiczne, polegające na podejmowaniu systematycznych działań, podczas których planowana jest przyszłość i wytyczane są najistotniejsze kierunki działań, uwzględnia długi horyzont czasowy. Strategia stanowi zatem ważny instrument zarządzania, dzięki któremu możliwe jest rozpoznanie i wdrażanie przedsięwzięć o charakterze społecznym oraz integracja różnych środowisk lokalnych w ramach wspólnie zaplanowanych i skoordynowanych działań.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 zawiera kilka części składowych: charakterystykę Powiatu, diagnozę sytuacji społecznej oraz część programową zawierającą misję, wizję, cele, zadania przewidziane do realizacji, zakładane rezultaty, system wdrażania, monitoring i ewaluację. W Strategii uwzględniono różnorodny zakres problematyki społecznej. Diagnoza sytuacji społecznej dokonana została w następujących obszarach:

- ubóstwo,
- bezrobocie, promocja zatrudnienia oraz aktywizacja na lokalnym rynku pracy,
- bezdomność,
- niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba,
- uzależnienia,
- przemoc domowa,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego,
- problemy związane z zapewnieniem opieki dzieciom pozbawionym opieki rodziców,
- starzenie się społeczeństwa.

Do każdego z tych obszarów wskazane zostały podstawowe informacje, działania interwencyjne i najważniejsze problemy wynikające z przeprowadzonej diagnozy.

Podsumowując, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 jest wyrazem zintegrowanego planowania strategicznego. Określa sposób osiągnięcia wyznaczonych celów i pozwala wypracować sprawny oraz efektywny system pomocy, umożliwiając skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych. W efekcie zapewni to mieszkańcom dogodne warunki do rozwoju i przyczyni się do wzrostu poczucia bezpieczeństwa społecznego.

METODYKA OPRACOWYWANIA STRATEGII

Podstawowe elementy Strategii są tożsame ze strukturą innych dokumentów określających kierunki lokalnej polityki społecznej. Wskazane w nich cele, zarówno główne jak i szczegółowe, mają za zadanie przybliżyć Powiat do osiągnięcia wskazanego przez lokalne władze i mieszkańców jego pożądanego obrazu w przyszłości. Tym co wyróżnia Strategię od innych wiążących dokumentów i programów jest przede wszystkim jej okres obowiązywania oraz nadrzędność wobec nich. Mimo, iż horyzont czasowy nie został wskazany w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, powinien precyzować główne działania powiatu w zakresie zaspokajania społecznych potrzeb mieszkańców i niwelowania nierówności społecznych w długim okresie, tj. 5-10 lat. Jest to podejście zgodne z założeniami strategicznego planowania i zarządzania w administracji publicznej. W naukach o zarządzaniu wyróżnia się trzy główne poziomy planowania:

- planowanie strategiczne (długofalowe), w ramach którego określone zostają priorytetowe kierunki działań Powiatu, cele i zasoby umożliwiające ich osiągnięcie,
- planowanie taktyczne (średniookresowe), czyli programy wskazujące zadania niezbędne do osiągnięcia celów głównych,
- planowanie operacyjne (krótkookresowe), które obejmuje jednorazowe lub cykliczne projekty i zadania pozwalające na realizację poszczególnych, mniej złożonych elementów planów taktycznych³.

Zdefiniowane w dokumentach strategicznych problemy oraz kierunki działań ukierunkowanych na rozwój społeczno-gospodarczy Powiatu i wsparcie mieszkańców w zaspokajaniu ich potrzeb, mają szczególne znaczenie dla opracowywania i wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych. Spójna wizja Powiatu w przyszłości pozwala

3 R. W. Gryffin (2004), *Podstawy zarządzania organizacjami*, Warszawa: PWN., s. 224-225

podmiotom realizującym zadania z zakresu polityki społecznej na wprowadzanie kompleksowych i adekwatnych do potrzeb mieszkańców działań.

Tabela 1. Etapy opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego

Lp.	Etap	Charakterystyka
1.	Analiza strategiczna	Analiza bieżącej sytuacji, problemów, barier oraz potencjału Powiatu, umożliwia wskazanie obszarów problemowych na jej terenie. Głównym źródłem informacji o sytuacji mieszkańców, problemach oraz potrzebach jest analiza danych zastanych, tj. bieżącej dokumentacji urzędowej, danych demograficzno-gospodarczych, trendów społecznych oraz wniosków z badań społecznych. Ocenie poddaje się również otoczenie jednostki samorządowej. Dodatkowym sposobem na określenie możliwości i ograniczeń Powiatu jest analiza SWOT/TOWS, wskazująca na jej mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia oraz zestawieniu ich z posiadanymi uwarunkowaniami, w celu określenia stojących przed nią możliwości, bądź wskazania ewentualnych zagrożeń.
2.	Sformułowanie Misji i Wizji Strategii	Wizja zawarta w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest swoistym obrazem, do którego dąży Powiat za sprawą realizacji celów w niej wskazanych, natomiast misja określa nadrzędny powód opracowania Strategii.
3.	Określenie celów priorytetowych i zadań	W następstwie prawidłowo przeprowadzonej analizy strategicznej możliwe jest wskazanie głównych obszarów problemowych na terenie Powiatu. Wskazanie najdotkliwszych trudności mieszkańców i określenie kompleksowych działań minimalizujących ich skalę zapewnia realizację polityki społecznej zgodnej z oczekiwaniami i potrzebami, a także podniesienie jakości życia lokalnej społeczności.
4.	Wskazanie sposobu wdrażania i kontroli realizacji Strategii	Ostatnim elementem jest określenie planu, zgodnie z którym Strategia ma zostać zrealizowana podczas okresu jej obowiązywania. Zarówno źródła i ramy finansowe, podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych celów, sposób komunikacji oraz sprawozdawczość mają wpływ na stopień i jakość jej wdrożenia, dlatego zarówno w trakcie, jak i po jej zakończeniu należy przeprowadzić ewaluację, umożliwiającą ocenę działań w odniesieniu do zamierzonych celów.

Źródło: opracowanie własne

Strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi narzędzie, które służy instytucjom samorządowym i organizacjom pozarządowym we wspieraniu oraz wzmacnianiu potencjału społeczności lokalnej. Z tego powodu proces jej tworzenia i wdrażania nie może pomijać udziału osób szczególnie nią zainteresowanych, czyli mieszkańców i pracowników instytucji publicznych. Włączenie ich w procesy decyzyjne i kreowanie działań nazywa się **partycypacją społeczną**, a jej najczęściej spotykanymi formami są konsultacje społeczne, warsztaty strategiczne oraz badania diagnozujące zagrożenia lokalne i potrzeby mieszkańców

w obszarach ujętych w dokumencie. Uspołecznienie Strategii i powierzenie części odpowiedzialności za jej charakter mieszkańcom daje możliwość zaplanowania działań adekwatnych do rzeczywistych oczekiwań społeczności lokalnej oraz stwarza warunki do wykorzystania jej potencjału.

UWARUNKOWANIA FORMALNE OPRACOWANIA STRATEGII

Opracowanie całościowej, spójnej i wieloletniej koncepcji rozwiązywania problemów społecznych Powiatu, podobnie jak inne dokumenty strategiczne, jest dokumentem uwarunkowanym prawnie. Podstawą jurejdczną do opracowania niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526, z późn. zm.), która w powiązaniu z art. 16 b, ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.), stanowi, iż do zadań własnych powiatu o charakterze obligatoryjnym należy *opracowanie oraz realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami*⁴.

Tworząc niniejszą Strategię opierano się na kluczowych dla tej materii aktach prawnych tak, aby była ona kompatybilna oraz komplementarna z założeniami polityki Państwa. Wśród innych najistotniejszych ustaw kompetencyjnych, nakładających na administrację rządową i samorządową określone obowiązki, należy wyszczególnić m.in.:

1. Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
2. Ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego,
3. Ustawę z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego,
4. Ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE WSPARCIA RODZINY I DZIECKA

1. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
2. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci),
3. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
4. Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
5. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
6. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
7. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy,

⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.)

8. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o *przeciwdziałaniu przemocy domowej*.

AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE OCHRONY ZDROWIA ORAZ PRZECIWDZIAŁANIA UZALEŻNIENIOM

1. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
3. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,
4. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE OŚWIATY, ZATRUDNIENIA ORAZ WSPARCIA SOCJALNEGO

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
2. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
3. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie,
4. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych,
6. Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali mieszkalnych na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń,
7. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
8. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego,
9. Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych,
10. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
11. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
12. Uchwała Nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023 (M.P. z 2018 r. poz. 1007),
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”.

AKTY PRAWNE NORMUJĄCE ASPEKTY FINANSOWE

1. Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego,
2. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
3. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.

AKTY PRAWNE NORMUJĄCE DZIAŁANIA WOBEC OBYWATELI INNYCH PAŃSTW

1. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach,
2. Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji,
3. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
4. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Obligatoryjny charakter strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz jej istota i wpływ na kreowanie lokalnej polityki nakłada na jej realizatorów obowiązek tworzenia jej w sposób odpowiedzialny i spójny z zapisami zawartymi w nadrzędnych dokumentach strategicznych na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 jest zgodna z kierunkami polityk w sferze społecznej zawartymi w dokumentach strategicznych realizowanych na poziomie Unii Europejskiej, kraju oraz regionu. Rozdział ten przedstawia opis wyżej wymienionych dokumentów strategicznych.

Dokumenty europejskie

„Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” jest kluczowym dokumentem społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej. Strategia ta obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

W ramach trzech priorytetów tematycznych przygotowano siedem projektów przewodnich:

- „Unia innowacji” – projekt na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, tak by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które z kolei przyczynią się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy,
- „Młodzież w drodze” – projekt na rzecz poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy,

- „Europejska agenda cyfrowa” – projekt na rzecz upowszechnienia szybkiego Internetu i umożliwienia gospodarstw domowym i przedsiębiorstwom czerpania korzyści z jednolitego rynku cyfrowego,
- „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – projekt na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej,
- „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – projekt na rzecz poprawy otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP, oraz wspierania rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurowania na rynkach światowych,
- „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – projekt na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli poprzez rozwój kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania popytu do podaży na rynku pracy, między innymi dzięki mobilności siły roboczej,
- „Europejski program walki z ubóstwem” – projekt na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa⁵.

Dokumenty krajowe

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 jest zgodna z poniższymi dokumentami krajowymi:

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku), będąca aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, stanowi obowiązujący, kluczowy dokument dla Polski w zakresie średnio i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia zawiera rekomendacje dla polityk publicznych oraz jest podstawą dla zmian w systemie zarządzania rozwojem.

⁵ *Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*

- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030, której celem jest *rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia*⁶.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 stanowi kontynuację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, a jej głównym celem jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Ponadto wymienić można również dokumenty mające wpływ na kształtowanie polityki społecznej, takie jak:

- Strategia Demograficzna 2040,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030,
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej,
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030,
- Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna na lata 2021-2035.

Dokumenty regionalne

Na poziomie regionalnym najważniejszymi dokumentami nadrzędnymi dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 są: **Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”** oraz **Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030**. Strategia rozwoju stanowi odpowiedź na zmieniające się uwarunkowania w skali krajowej i europejskiej, a także istniejące zagrożenia w znacznym stopniu ograniczające prawidłowy rozwój obszaru. Dokument nawiązuje do polityki rozwojowej określonej w SOR oraz KSRR, uwzględniając przy tym wyzwania zidentyfikowane w Europejskim Zielonym Ładzie oraz założeniach Polityki Spójności na lata 2021-2027. Istotnym aspektem uwzględnionym w dokumencie jest problem starzejącego się społeczeństwa oraz malejącej liczby mieszkańców, będącej efektem ujemnego przyrostu naturalnego i postępujących procesów migracyjnych. Z tego względu

⁶ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030

podkreśla on konieczność podjęcia działań w zakresie podniesienia jakości środowiska i przestrzeni, usług publicznych, wspierania rodziny oraz poprawy bezpieczeństwa. Strategia Polityki Społecznej stanowi integralną część Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, a zdefiniowany w niej cel nadrzędny zakłada osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców województwa śląskiego oraz aktywnej społeczności regionalnej.

Dokumenty lokalne

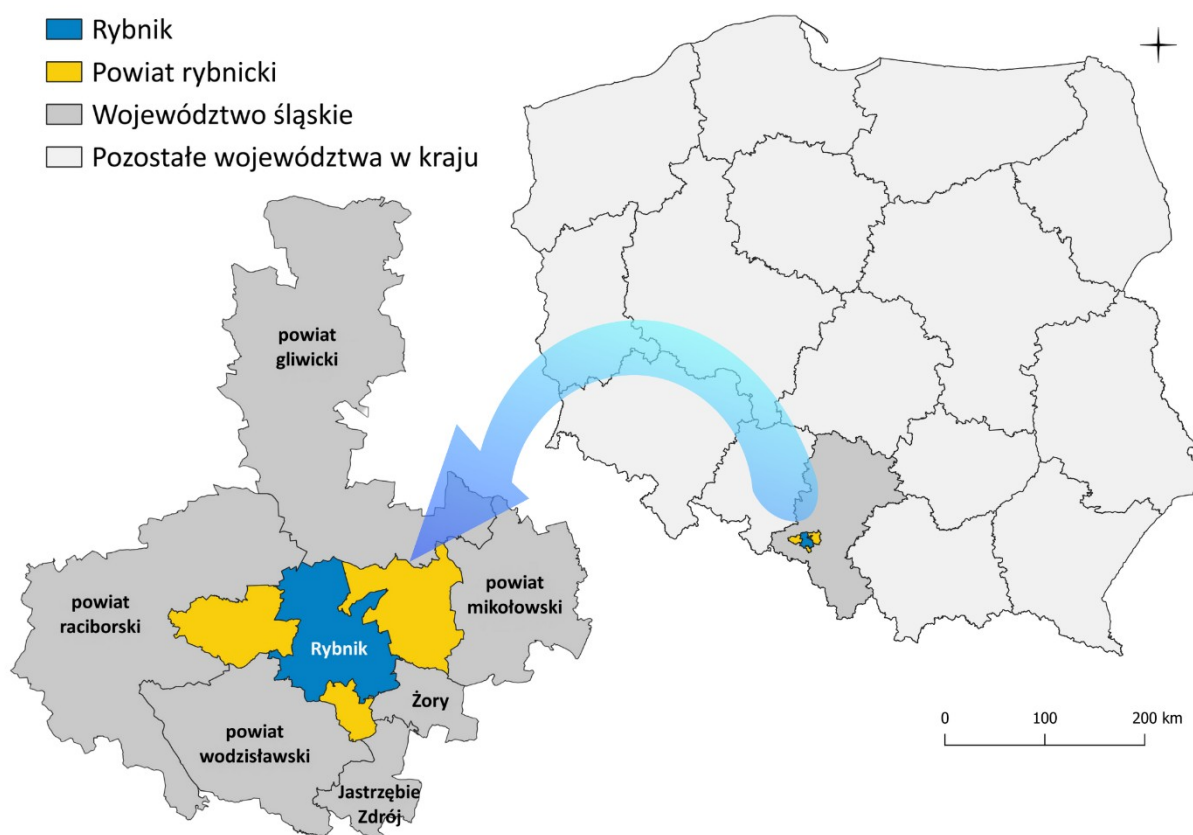
Najważniejszym dokumentem strategicznym dla powiatu rybnickiego jest **Strategia rozwoju ponadlokalnego gmin powiatu rybnickiego na lata 2021-2030**, która nakreśla podstawowe cele oraz kierunki działań dla polityk publicznych realizowanych przez samorząd powiatu oraz władze gmin w dłuższej perspektywie czasu, a jej zasadniczym celem jest zapewnienie możliwie najwyższej jakości życia mieszkańców.

CHARAKTERYSTYKA POWIATU

POŁOŻENIE I DEMOGRAFIA

Powiat rybnicki położony jest w południowo-zachodniej części województwa śląskiego, w sąsiedztwie powiatów: gliwickiego, mikołowskiego, wodzisławskiego, raciborskiego oraz miast Żory i Jastrzębie-Zdrój. Powierzchnia Powiatu zajmuje 223,6 km², a jego siedzibą administracyjną jest miasto Rybnik.

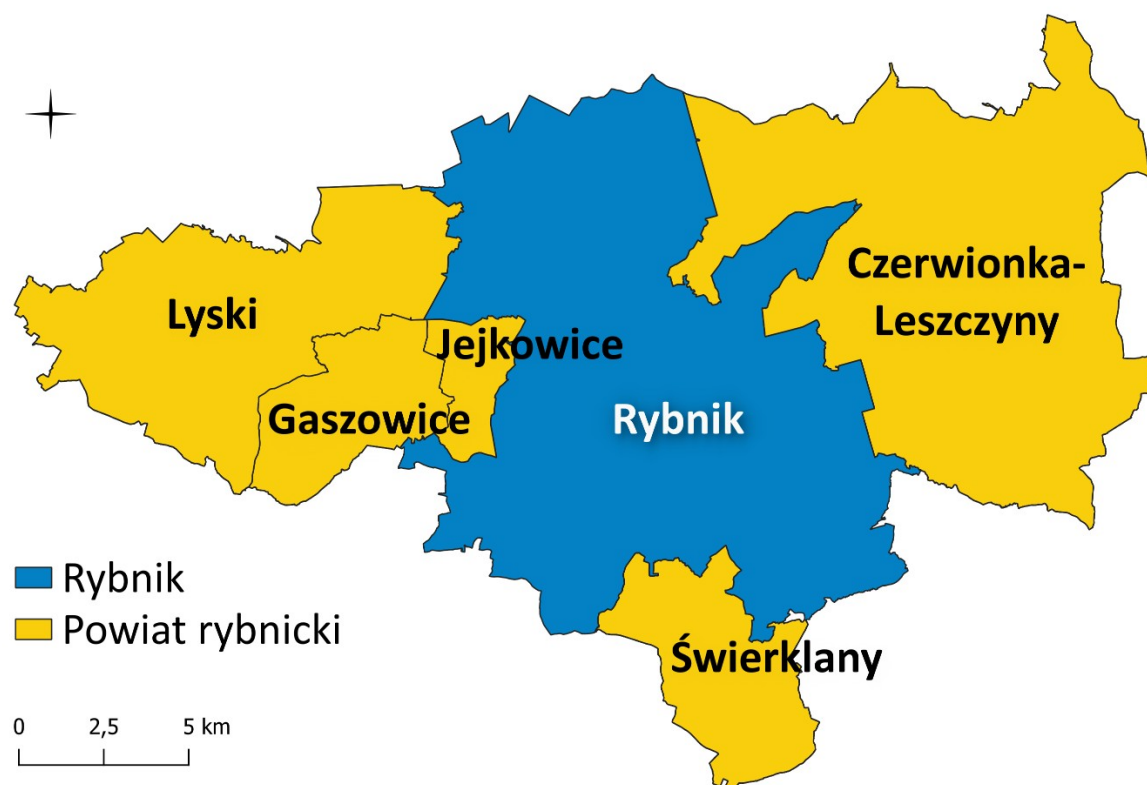
Rysunek 1. Położenie powiatu rybnickiego na tle sąsiednich powiatów, województwa i kraju

Źródło: opracowanie własne

W skład Powiatu wchodzi jedna gmina miejsko-wiejska (Czerwona-Leszczyny) oraz cztery gminy wiejskie: Świerklany, Lyski, Gaszowice i Jejkowice. Pod względem powierzchni największą jest gmina Czerwionka-Leszczyny, bowiem jej obszar zajmuje 115,6 km², co stanowi 51,7% powierzchni całego Powiatu. Na drugim miejscu pod względem powierzchni znajduje się gmina wiejska Lyski (57,8 km², tj. 25,8% powierzchni Powiatu), natomiast najmniejszą gminą tworzącą powiat rybnicki jest gmina Jejkowice, której obszar zajmuje 3,4% powierzchni (7,6 km²).

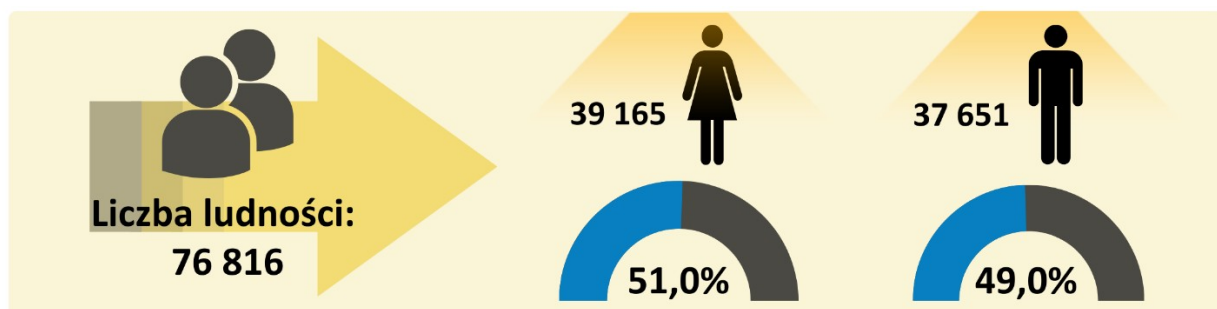
Rysunek 2. Lokalizacja poszczególnych gmin powiatu rybnickiego w odniesieniu do jego siedziby

Źródło: opracowanie własne

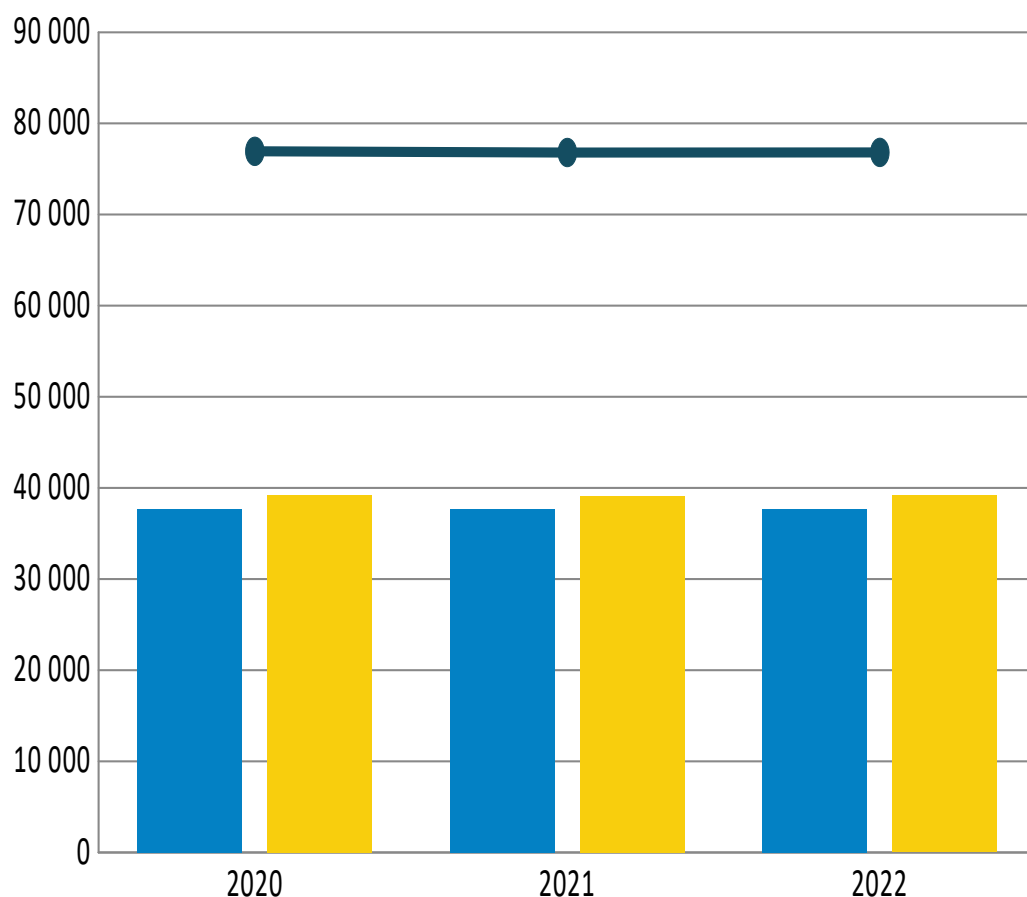
Struktura demograficzna, będąca rezultatem procesów demograficznych w przeszłości, determinuje kształtowanie się zjawisk demograficznych i społecznych w przyszłości. Rozpoznanie istotnych cech, zjawisk i procesów społecznych jest także kontekstem dla weryfikacji kierunków dotychczasowych działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, a co za tym idzie umożliwia wnioskowanie dotyczące wymaganych w tym zakresie zmian, zarówno w odniesieniu do skali interwencji, jak i jej rodzaju.

Powiat rybnicki zamieszkuje 76 816 osób (stan na 31.12.2022 roku). Liczba ludności Powiatu jest nieznacznie zróżnicowana pod względem płci – na jego terenie zamieszkuje 37 651 mężczyzn, którzy stanowią 49,0% populacji oraz 39 165 kobiet (51,0%).

Współczynnik feminizacji w Powiecie wynosi 104, co oznacza, że na każdych 100 mężczyzn przypadają 104 kobiety. W województwie śląskim współczynnik ten był nieco wyższy i wynosił 108 (stan na 31.12.2022 roku). Na przestrzeni ostatnich trzech lat liczba mieszkańców zmniejszyła się o 120 osób, czyli o 0,2% w stosunku do 2020 roku. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia poniższy wykres.

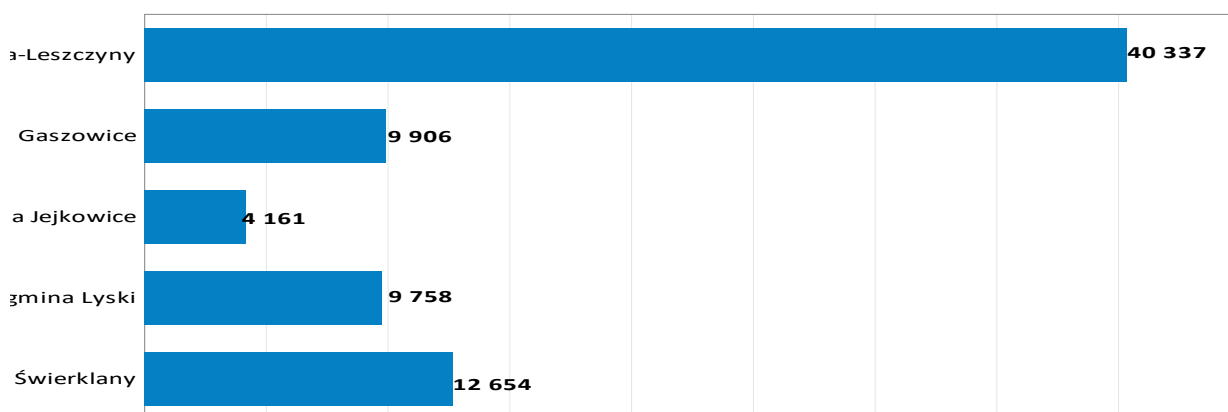
Wykres 1. Liczba kobiet i mężczyzn zamieszkujących Powiat na przestrzeni lat 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Rozpatrując populację Powiatu z podziałem na poszczególne gminy można zauważyć, że jej największą część zamieszkuje gminę Czerwionka-Leszczyny (40 337 osób). Na drugim z kolei miejscu pod względem liczby ludności plasuje się gmina Świerklany, która liczy 12 654 mieszkańców, na trzecim – gmina Gaszowice z zamieszkującymi ją 9 906 osobami, natomiast na czwartym gmina Lyski – na jej obszarze mieszka 9 758 osób. Najmniejsza liczba osób zamieszkuje gminę Jejkowice (4 161 osób). Szczegółowe dane statystyczne przedstawia kolejny wykres.

Wykres 2. Liczba mieszkańców powiatu rybnickiego w podziale na gminy w 2022 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów jest w Powiecie ujemny i wynosi -244 (stan na koniec 2022 roku), co odpowiada przyrostowi naturalnemu -3,18 na 1 000 mieszkańców. Na przestrzeni lat 2020-2022 przyrost naturalny ulegał wahaniom, a jego najniższa wartość została odnotowana w 2021 roku (-313). Szczegółowe dane statystyczne przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Przyrost naturalny w powiecie rybnickim w latach 2020-2022

wyszczególnienie	2020	2021	2022
urodzenia żywe	788	678	623
zgony	949	991	867
przyrost naturalny	-161	-313	-244

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Najwyższy przyrost naturalny na 1 000 ludności w 2022 roku odnotowany został w gminie Świerklany, gdzie przyjął wartość -0,4, z kolei najniższą wartość współczynnika odnotowano w gminie Czerwionka-Leszczyny, gdzie kształtowała się na poziomie -4,1. Szczegółowe dane dotyczące przyrostu naturalnego na 1 000 ludności w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego zostały zaprezentowane w tabeli poniżej.

Tabela 3. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w gminach należących do powiatu rybnickiego w 2022 roku

gmina	przyrost naturalny na 1 000 ludności
Czerwionka-Leszczyny	-4,1
Gaszowice	-2,4
Jejkowice	-3,6
Lyski	-3,3
Świerklany	-0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Struktura ludności w powiecie rybnickim według ekonomicznych grup wieku w roku 2022 przedstawiała się następująco:

- 20,6% mieszkańców było w wieku przedprodukcyjnym – do 17 roku życia,
- 59,1% mieszkańców Powiatu było w wieku produkcyjnym – dla kobiet jest to między 18-59 rokiem życia, a dla mężczyzn między 18-64,
- 20,3% mieszkańców było w wieku poprodukcyjnym – dla kobiet jest to 60 lat i więcej, a dla mężczyzn 65 lat i więcej.

Poniższa tabela przedstawia udział ludności według ekonomicznych grup wieku w powiecie rybnickim. Na przestrzeni lat 2020-2022 dostrzegalny jest stopniowy wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym (o 0,7 pp.), a zarazem spadek osób w wieku produkcyjnym (o 0,8 pp.) w ogólnej liczbie ludności. W przypadku mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, dostrzegalne jest nieznaczny wzrost ich odsetka na przełomie 2020 i 2021 roku, w ostatnim czasie natomiast nastąpiła stagnacja. Udział osób w poszczególnych ekonomicznych grupach wiekowych w powiecie rybnickim prezentuje się nieco odmiennie od wskaźników w całym województwie śląskim. Na jego terenie 17,4% osób jest w wieku przedprodukcyjnym, 58,2% w wieku produkcyjnym, a 24,4% w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 4. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ogólnej liczbie ludności w powiecie rybnickim w latach 2020-2022 (w procentach)

wyszczególnienie	2020	2021	2022
wiek przedprodukcyjny	20,5	20,6	20,6
wiek produkcyjny	59,9	59,5	59,1
wiek poprodukcyjny	19,6	19,9	20,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W 2022 roku zarejestrowano 967 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 751 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych dla powiatu rybnickiego było dodatnie i wyniosło 216. W tym samym roku odnotowano 12 zameldowań z zagranicy oraz 10 wymeldowań za granicę – daje to korzystne saldo migracji zagranicznych wynoszące 2. Na przestrzeni omawianych lat zarówno saldo migracji wewnętrznych, jak i zagranicznych ulegało wahaniom, jednocześnie utrzymywały się one na dodatnim poziomie. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia kolejna tabela.

Tabela 5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w powiecie rybnickim w latach 2020-2022

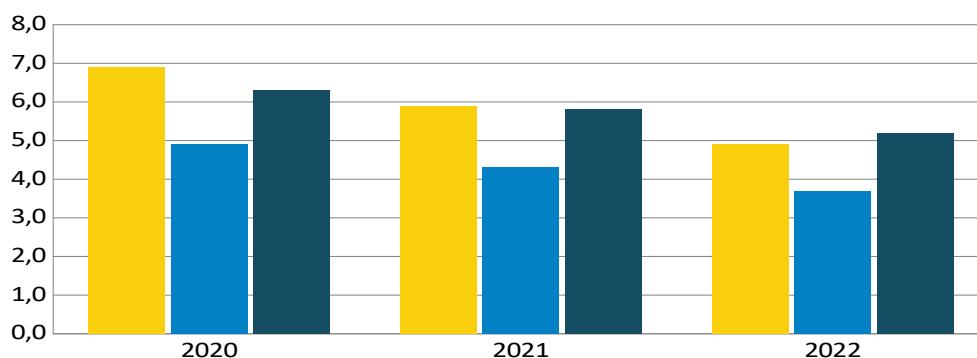
wyszczególnienie	2020	2021	2022
saldo migracji wewnętrznych	138	122	216
saldo migracji zagranicznych	1	4	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

RYNEK PRACY

Ważnym wskaźnikiem w ocenie rynku pracy jest stopa bezrobocia rejestrowanego, która jest wyrażonym w procentach stosunkiem liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w urzędach pracy, do liczby ludności aktywnej zawodowo (zasobu siły roboczej danej populacji). Kolejny wykres przedstawia wartość stopy bezrobocia w powiecie rybnickim, województwie śląskim oraz w całej Polsce. W 2022 roku wynosiła ona w powiecie 4,9%, a więc była wyższa niż stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie (3,7%), a jednocześnie niższa niż średnia dla całego kraju (5,2%). Na przestrzeni lat 2020-2022 stopa bezrobocia w powiecie rybnickim przyjmowała tendencje spadkowe, podobnie jak miało to miejsce w całym województwie i w Polsce. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w powiecie rybnickim na przestrzeni lat 2020-2022 w porównaniu do województwa śląskiego i całej Polski (stan na koniec roku, w procentach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Barometr zawodów to jednoroczna prognoza sytuacji w zawodach. Dzieli on zawody na trzy grupy: deficytowe, zrównoważone i nadwyżkowe. Zawody deficytowe to takie, w których liczba wolnych miejsc pracy jest większa niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców (najtrudniej pracodawcom znaleźć kandydatów do pracy). Zawody zrównoważone to te, w których liczba wolnych miejsc pracy jest zbliżona do liczby osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców. Zawody nadwyżkowe, w których liczba wolnych miejsc jest mniejsza niż liczba osób zainteresowanych podjęciem pracy i spełniających wymagania pracodawców (najtrudniej osobom poszukującym pracy znaleźć zatrudnienie).

Z najnowszej dostępnej przeprowadzonej analizy wynika, że do grupy **zawodów deficytowych** (brak bezrobotnych) w powiecie rybnickim w 2022 roku zaliczono:

- analityków, testerów i operatorów systemów teleinformatycznych,
- dekarzy i blacharzy budowlanych,
- fizjoterapeutów i masażyistów,
- fryzjerzy,
- instruktorów nauki jazdy,
- kierowców samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych,
- kosmetyczki,
- lekarzy,
- murarzy i tynkarzy,
- pielęgniarki i położne,
- pracowników robót wykończeniowych w budownictwie,
- pracowników służb mundurowych,
- psychologów i psychoterapeutów,
- ratowników medycznych,
- robotników budowlanych.

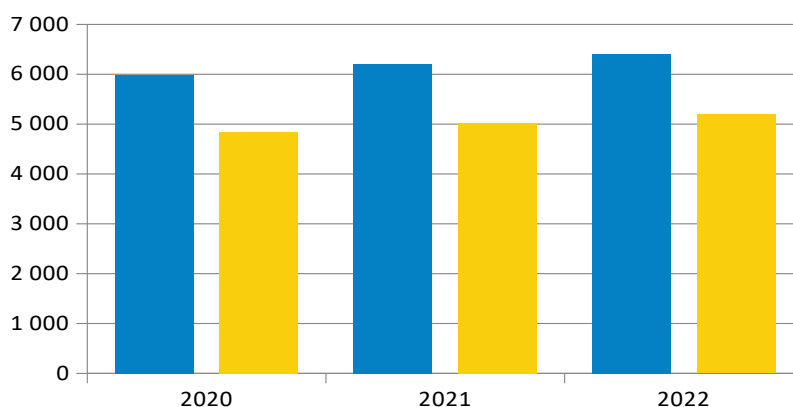
Niższe zapotrzebowanie niż liczba osób bezrobotnych występuje w **zawodach nadwyżkowych**, wśród których w 2022 roku znalazły się tylko 3 grupy zawodowe: pedagodzy, pracownicy biur podróży i obsługi turystycznej oraz filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy⁷.

⁷ Barometr zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie rybnickim w 2022 roku

SYTUACJA GOSPODARCZA

Jednym ze wskaźników określających aktywność gospodarczą danej zbiorowości, jest liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na danym terenie. W powiecie rybnickim pod koniec 2022 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było łącznie 6 405 podmiotów gospodarki narodowej, z czego większość stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – było ich 5 192 (81,1%). Podobnie sytuacja wyglądała w poprzednich latach. Na przestrzeni lat 2020-2022 liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w Powiecie systematycznie się zwiększała – w stosunku do 2020 roku nastąpił wzrost na poziomie 7,0%. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2020-2022 w powiecie rybnickim

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

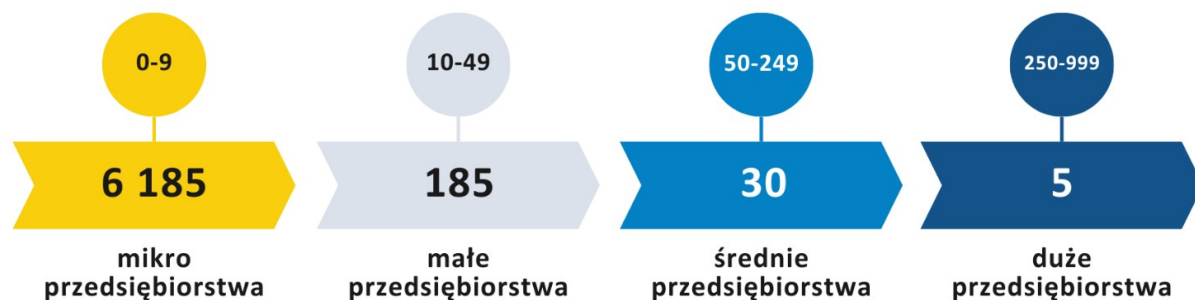
Na przestrzeni ostatnich lat najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w gminie Czerwionka-Leszczyny – 3 124. Gmina Świerklany uplasowała się na drugim miejscu pod względem ich liczby (1 096 podmiotów), natomiast najmniej podmiotów odnotowano w gminie Jejkowice (401). W latach 2020-2022 liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON zwiększała się we wszystkich gminach Powiatu. Najmniejszy wzrost odnotowany został w gminie Jejkowice (4,4%), natomiast największy w gminie Czerwionka-Leszczyny (7,9%). Szczegółowe dane statystyczne przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	2 896	3 003	3 124
Gaszowice	854	887	909
Jejkowice	384	396	401
Lyski	829	853	875
Świerklany	1 025	1 060	1 096

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Największa ilość podmiotów gospodarczych działających w powiecie rybnickim według klas wielkości to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające 0-9 pracowników – jest ich 6 185 (stan na koniec 2022 roku). Małych przedsiębiorstw zatrudniających 10-49 pracowników odnotowano w Powiecie 185. Działalność prowadzi również 30 średnich przedsiębiorstw zatrudniających 50-249 pracowników oraz 5 dużych przedsiębiorstw z ponad 250 zatrudnionymi osobami. Na terenie Powiatu nie funkcjonuje natomiast przedsiębiorstwo zatrudniające 1 000 i więcej osób. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia kolejny rysunek.

Rysunek 3. Liczba podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu rybnickiego według klas wielkości (stan na koniec 2022 roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

GOSPODARKA MIESZKANIOWA

Z danych GUS wynika, że całkowite zasoby mieszkaniowe w powiecie rybnickim to łącznie 24 990 nieruchomości (stan na koniec 2022 roku). Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w całym Powiecie w 2022 roku kształtowała się na poziomie 91,2 m². Na przestrzeni lat 2020-2022 można zauważyć nieznaczny wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania – w stosunku do roku 2020 kształtował się on na poziomie 0,6%.

Jednocześnie odnotowano wahania w przypadku liczby wypłaconych dodatków mieszkaniowych. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia kolejna tabela.

Tabela 7. Zasoby mieszkaniowe w powiecie rybnickim w latach 2020-2022

wyszczególnienie	2020	2021	2022
liczba mieszkań	24 512	24 723	24 990
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m²)	90,7	91,0	91,2
liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych	2 724	2 653	2 711

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

KULTURA, SPORT I REKREACJA

Działalność kulturalną na terenie powiatu rybnickiego prowadzą przede wszystkim Ośrodki Kultury, Biblioteki Publiczne, a także świetlice działające w ich obrębie. Organizacją zajęć sportowych, imprez oraz utrzymaniem bazy sportowo-rekreacyjnej zajmują się prowadzone przez samorządy gminne ośrodki sportu, a także kluby sportowe. W skład infrastruktury sportowo-rekreacyjnej powiatu rybnickiego wchodzi m.in.: hale sportowe, boiska, sale gimnastyczne, siłownie oraz place zabaw. Szczegółowe dane dotyczące infrastruktury kulturalno-rekreacyjnej w poszczególnych gminach znajdują się w tabeli poniżej.

Tabela 8. Zasoby kulturalno-rekreacyjne na terenie poszczególnych gmin powiatu rybnickiego

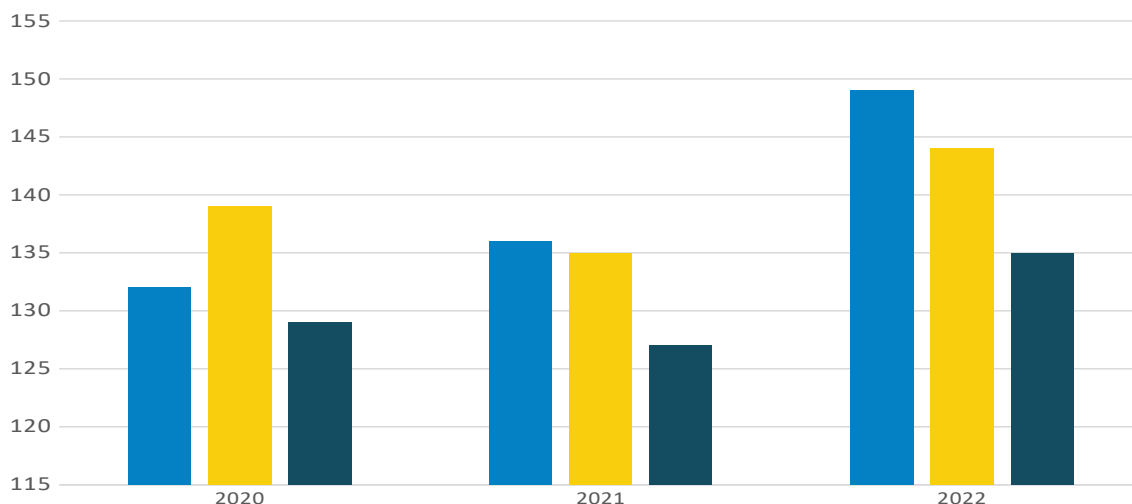
gmina	infrastruktura kulturalno-rekreacyjna
Czerwionka-Leszczyń	• Miejski Ośrodek Kultury w Czerwionce-Leszczynach • Biblioteka Publiczna w Czerwionce-Leszczynach • Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
Gaszowice	• Ośrodek Kultury i Sportu w Gaszowicach • Ośrodek Kultury w Czernicy • Gminna Biblioteka Publiczna w Gaszowicach z oddziałem w Czernicy
Jejkowice	• Gminna Biblioteka Publiczna w Jejkowicach
Lyski	• Gminna Biblioteka Publiczna w Lyskach
Świerklany	• Gminna Biblioteka Publiczna w Świerklanach z siedzibą w Jankowicach • Gminne Centrum Biblioteczno-Kulturalne w Gminie Świerklany • Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji w Świerklanach

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych gmin oraz raportów o stanie gminy

Poniższy wykres prezentuje dostępne dane w zakresie liczby czytelników bibliotek publicznych na 1 000 ludności w powiecie rybnickim, województwie śląskim oraz w kraju w latach 2020-2022. Analiza danych statystycznych pozwala zauważyć, że wskaźnik ten w powiecie rybnickim przyjmuje od 2021 roku wyższą wartość niż w przypadku średniej dla

województwa i kraju. W 2022 roku w powiecie rybnickim było to 149 czytelników, w województwie – 144 czytelników, natomiast w kraju – 135 czytelników. Jednocześnie w powiecie rybnickim zaobserwować można systematyczny wzrost poziomu czytelnictwa na przestrzeni ostatnich trzech lat, podczas gdy w przypadku województwa i kraju obserwowane są wahania.

Wykres 5. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności w powiecie rybnickim, województwie śląskim i kraju w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

EDUKACJA

W 2022 roku powiat rybnicki był organem prowadzącym dla następujących jednostek oświatowych:

- Zespół Szkół Specjalnych im. Weroniki Sherborne w Czerwionce-Leszczynach,
- Zespół Szkół w Czerwionce-Leszczynach.

Poniższa tabela przedstawia placówki oświatowe, dla których organem prowadzącym są poszczególne gminy wchodzące w skład powiatu rybnickiego.

Tabela 9. Wykaz placówek oświatowych i wychowawczych, dla których organem prowadzącym są poszczególne gminy powiatu rybnickiego

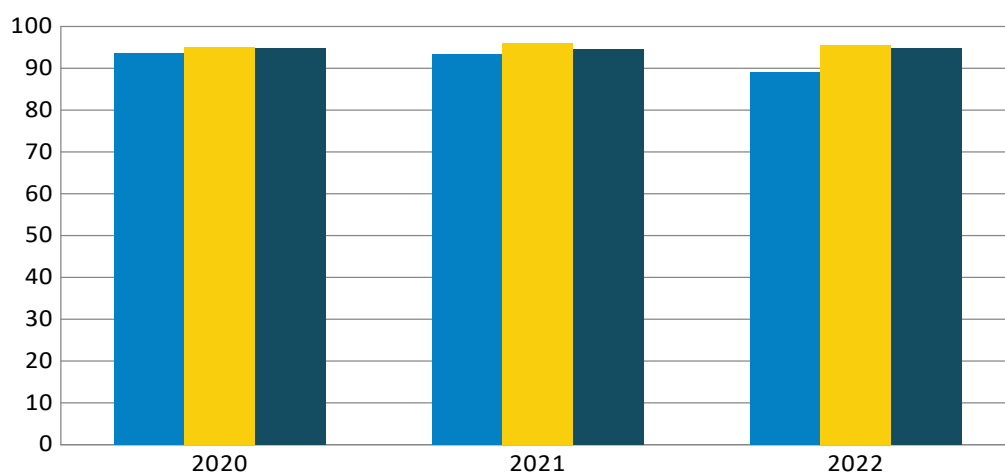
gmina	placówki oświatowe
Czerwionka-Leszczyń	• Przedszkole Nr 1 z Oddziałem Integracyjnym „Promyczek”, • Przedszkole Nr 3 im. Janusza Korczaka, • Przedszkole Nr 6 „Pod Jarzębiną”, • Przedszkole Nr 7 „Skarbnikowa Willa”, • Przedszkole Nr 8 „Krasnala Hałabały”,

gmina	placówki oświatowe
	• Przedszkole Nr 10 im. Juliana Tuwima, • Przedszkole Nr 11 im. Jana Brzechwy, • Przedszkole w Bełku „Bajkowy Ogród”, • Szkoła Podstawowa Nr 1, • Szkoła Podstawowa Nr 3, • Szkoła Podstawowa Nr 4, • Szkoła Podstawowa Nr 5, • Szkoła Podstawowa Nr 6, • Szkoła Podstawowa Nr 7, • Szkoła Podstawowa Nr 8, • Szkoła Podstawowa w Bełku, • Szkoła Podstawowa w Książenicach, • Szkoła Podstawowa w Palowicach, • Szkoła Podstawowa w Przegędzy, • Szkoła Podstawowa w Stanowicach, • Szkoła Podstawowa w Szczekowicach.
Gaszowice	• Przedszkole im. „Przyjaciół Kubusia Puchatka” w Gaszowicach, • Przedszkole „Bajkowe Wzgórze” w Czernicy, • Zespół Szkolno-Przedszkolny w Szczerbicach, • Szkoła Podstawowa im. Ziemi Śląskiej w Piecach, • Szkoła Podstawowa im. Henryka Mikołaja Góreckiego w Czernicy, • Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Gaszowicach.
Jejkowice	• Gminne Przedszkole Publiczne w Jejkowicach, • Zespół Szkolno-Przedszkolny w Jejkowicach.
Lyski	• Zespół Szkolno-Przedszkolny w Adamowicach, • Zespół Szkolno-Przedszkolny w Lyskach, • Zespół Szkolno-Przedszkolny w Pstrążnej, • Zespół Szkolno-Przedszkolny w Zwonowicach, • Szkoła Podstawowa w Raszczytach.
Świerklany	• Żłobek w Jankowicach, • Przedszkole Nr 1 w Świerklanach, • Przedszkole Nr 2 w Świerklanach, • Przedszkole w Jankowicach, • Szkoła Podstawowa im. S. Staszica w Jankowicach, • Szkoła Podstawowa Nr 1 im. L. Hołesa w Świerklanach, • Szkoła Podstawowa Nr 2 im. św. Jadwigi w Świerklanach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Biuletynu Informacji Publicznej

Współczynnik skolaryzacji netto, definiowany jest jako relacja liczby osób (w danej grupie wiekowej) uczących się na danym poziomie kształcenia do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. W 2022 roku w powiecie rybnickim wyniósł 89,1%, co oznacza, że w stosunku do 2020 roku uległ spadkowi o 5,6 pp. Ten sam współczynnik dla województwa śląskiego na przestrzeni lat 2020-2022 kształtował się na wyższym poziomie, niż miało to miejsce na terenie powiatu rybnickiego. W przypadku kraju na przestrzeni ostatnich pięciu lat wskaźnik skolaryzacji był zawsze wyższy niż w powiecie rybnickim, a jednocześnie niższy w porównaniu do całego województwa.

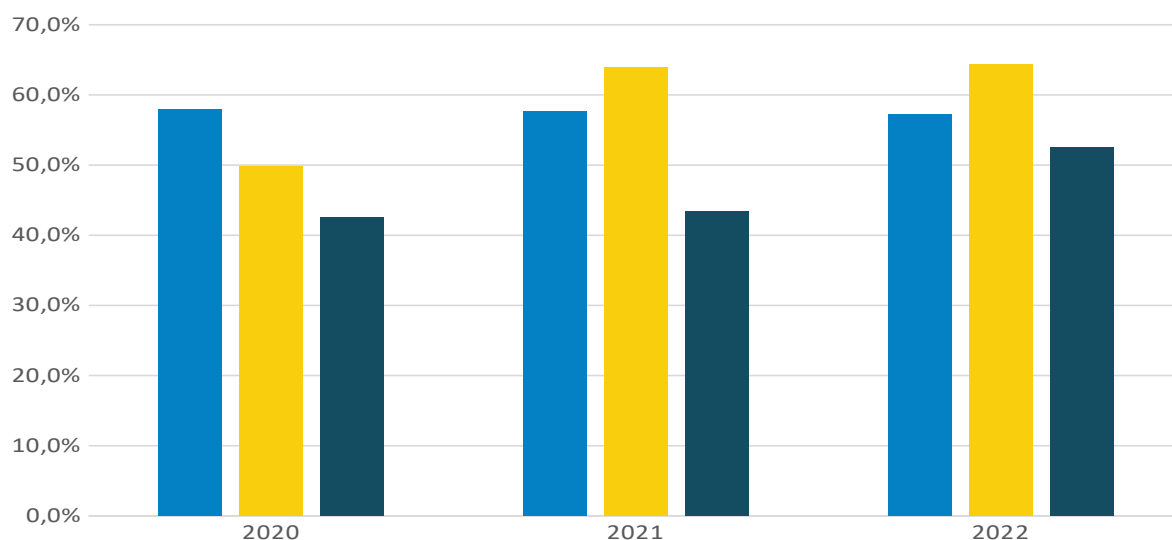
Wykres 6. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkolnictwa podstawowego na terenie powiatu rybnickiego, województwa śląskiego i kraju (w procentach) na przestrzeni lat 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Na poniższym wykresie przedstawione zostały wyniki egzaminu ósmoklasisty uczniów z terenu powiatu rybnickiego na przełomie ostatnich trzech lat. Z zebranych danych wynika, że wyniki uczniów uległy poprawie w przypadku egzaminów z języka angielskiego oraz matematyki, z kolei analiza wyników egzaminu z języka polskiego pozwoliła na odnotowanie odwrotnych tendencji. Najlepsze wyniki uzyskują uczniowie z egzaminu z języka angielskiego – w 2022 roku uzyskali średni wynik na poziomie 64,4%.

Wykres 7. Wyniki egzaminu ósmoklasisty uczniów z terenu powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

Źródło: <https://mapa.wyniki.edu.pl/>

OCHRONA ZDROWIA

Z danych GUS wynika, iż w powiecie rybnickim w 2022 roku funkcjonowało 28 przychodni zdrowia, a na 1 przypadało 2 815 mieszkańców. W ramach POZ w 2022 roku najwięcej porad w przeliczeniu na 1 mieszkańca udzielono w gminie Czerwionka-Leszczyny (4,6), a najmniej w gminie Świerklany (2,6). Szczegółowe dane statystyczne przedstawia kolejna tabela.

Tabela 10. Dane statystyczne dotyczące opieki zdrowotnej w powiecie rybnickim z podziałem na gminy w 2022 roku

wyszczególnienie	liczba osób przypadających na 1 przychodnię	porady podstawowej opieki zdrowotnej udzielone na 1 mieszkańca
powiat rybnicki	2 815	3,9
gmina Czerwionka-Leszczyny	2 881	4,6
gmina Gaszowice	2 476	3,9
gmina Jejkowice	1 387	4,3
gmina Lyski	2 439	3,4
gmina Świerklany	4 218	2,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Bezpieczeństwo publiczne jest to ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego. Bezpieczeństwo publiczne umożliwia sprawne funkcjonowanie społeczeństwa. Przestrzeganiem porządku publicznego na terenie całego Powiatu zajmuje się **Komenda Miejska Policji w Rybniku**. Ochronę przeciwpożarową zapewnia natomiast **Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Rybniku**.

W 2022 roku w powiecie rybnickim stwierdzono łącznie 1 264 przestępstwa. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Powiecie wyniósł wówczas 75,9% i był nieco mniejszy od wskaźnika wykrywalności dla województwa śląskiego (80,0%) oraz wyższy od wskaźnika dla całej Polski (71,1%). Na przestrzeni ostatnich trzech lat odnotowano wzrost liczby stwierdzonych przestępstw, przy jednoczesnym spadku wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw.

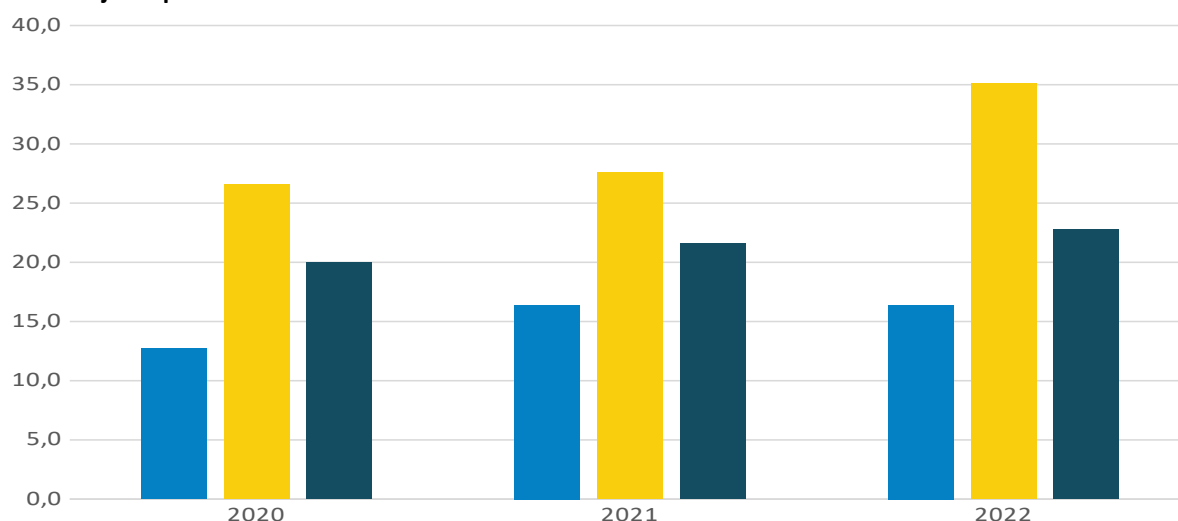
Tabela 11. Liczba przestępstw stwierdzonych i wskaźnik wykrywalności przestępstw w powiecie rybnickim w latach 2020-2022

wyszczególnienie	2020	2021	2022
liczba przestępstw stwierdzonych	977	1 264	1 264
współczynnik wykrywalności (w %)	79,4	77,0	75,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W powiecie rybnickim w 2022 roku na każdych 1 000 mieszkańców odnotowano 16,4 przestępstw. Jest to wartość niższa niż odnotowano zarówno w przypadku województwa śląskiego (35,1), jak i całego kraju (22,8). Liczba stwierdzonych przestępstw na 1 000 ludności w powiecie rybnickim uległa wzrostowi na przestrzeni ostatnich trzech lat. Również w przypadku województwa śląskiego i Polski dostrzegalny jest regularny wzrost w analizowanym przedziale czasu.

Wykres 8. Liczba stwierdzonych przestępstw na 1 000 ludności w powiecie rybnickim, województwie śląskim oraz w kraju na przestrzeni lat 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

UWARUNKOWANIA W ZAKRESIE EKONOMII SPOŁECZNEJ

Na przestrzeni dekad zmieniały się sposoby zarządzania w biznesie i administracji, a co za tym idzie – funkcja jednostki w wewnętrznym systemie. W wyniku koncentracji na wynikach, coraz mniejszą rolę w strukturach organizacyjnych pełnił człowiek, a w efekcie zwiększyła się skala wykluczenia społecznego. Narastanie nierówności społecznych wpłynęło na konieczność intensyfikacji oddolnych działań podejmowanych przez środowiska dotknięte nimi, na kanwie czego zainicjowany został ruch spółdzielczy, umożliwiający całym grupom społecznym zaspokojenie podstawowych potrzeb, a u jego podstaw leżała podmiotowość jednostki oraz wartość pracy indywidualnej. Ówczesne przesłanki umożliwiły wykreowanie ekonomii społecznej znanej obecnie, czyli ekonomii skoncentrowanej na jednostce i oddziaływaniu społecznym, zarządzanej w sposób autonomiczny i partycypacyjny oraz wykazującej nadrzędną rolę świadczenia usług dla członków, pracowników lub wspólnoty ponad bezwzględny zysk.

Obecnie rozwijający się sektor ekonomii społecznej wpisuje się zarówno w politykę gospodarczą, poprzez wzmacnianie przedsiębiorczości mieszkańców gmin i powiatów oraz konkurencyjności lokalnych podmiotów, jak i politykę społeczną, gdyż odpowiednie wykorzystanie potencjału PES umożliwia aktywizację zawodową, rozwój turystyki, kultury, czy mieszkalnictwa, a także reintegrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Ekonomia społeczna prowadzona jest przez szereg podmiotów, wśród których znajdują się organizacje pozarządowe wskazane w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, tj. stowarzyszenia, fundacje i prowadzone przez nie jednostki reintegracyjne, a także w art. 3 ust. 3, w tym spółdzielnie socjalne, spółki non profit, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, itp.

Wśród podmiotów ekonomii społecznej wyszczególnia się podmioty ekonomii solidarnej, których celem działania jest w szczególności aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami.

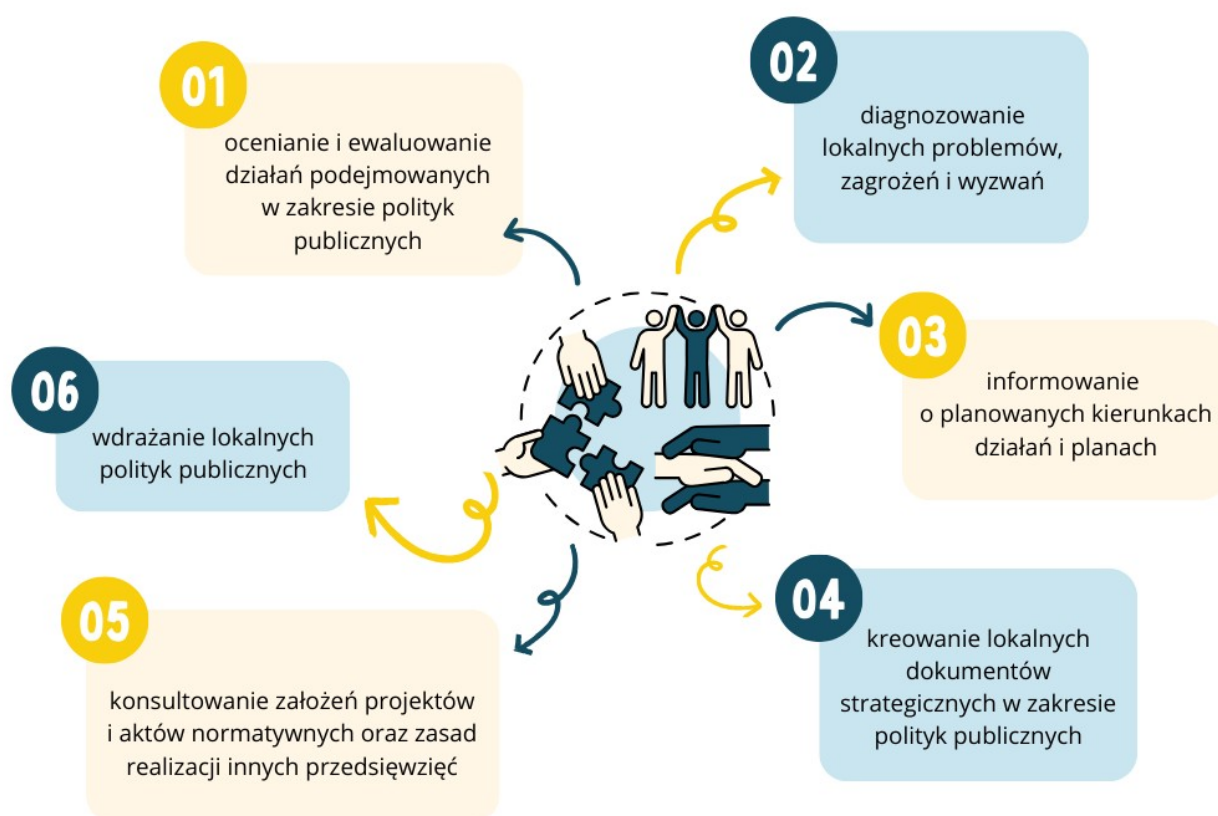
Rysunek 4. Klasyfikacja podmiotów ekonomii społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. *Ekonomia Solidarności Społecznej*

Podmioty ekonomii społecznej prowadzą szeroką działalność na rzecz lokalnej społeczności i grup zagrożonych lub doświadczających wykluczenia społecznego. Doświadczenie wynikające z podejmowanych działań umacnia przyzwolenie tych podmiotów do powzięcia części odpowiedzialności za kierunek i kształt lokalnej polityki społecznej. W dotychczasowych praktykach wiodącą formą współpracy międzyinstytucjonalnej w tym obszarze było zlecanie zadań publicznych oraz usług społecznych odpowiednim fundacjom i stowarzyszeniom, niemniej wraz z rozwojem sektora ES zasadne jest włączenie wszystkich jego podmiotów do tworzenia lokalnych rozwiązań, w tym w zakresie rozpoznawania problemów społecznych, opracowywania dokumentów strategicznych, wdrażania działań i ich oceny.

Rysunek 5. Obszary współpracy międzyinstytucjonalnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych, ISP, 2019

W świetle ustawy o ekonomii społecznej rozszerzona została sfera zadań publicznych możliwych do realizacji przez organizacje pozarządowe, która dała im możliwość *działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych*, z kolei ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych uregulowała kwestie obszarów usług możliwych do realizacji przez PES w ramach otwartych konkursów ofert, małych grantów oraz w oparciu o prawo zamówień publicznych. Korelacja ustawy o ekonomii społecznej, ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych oraz o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie kreuje obraz szerokiego spektrum działalności i inicjatyw możliwych do podjęcia przez PES w ramach realizacji zadań publicznych i usług społecznych, wśród których znajduje się 14 obszarów usług oraz 43 sfery zadań. Zdefiniowane poniżej usługi społeczne są ściśle związane z katalogiem zadań w ramach pożytku publicznego.

Ważnym aspektem rozróżniającym usługi społeczne od zadań publicznych realizowanych przez PES jest sposób, w jaki dany podmiot otrzymuje je do realizacji.

W przypadku zadań publicznych rozróżnia się ich 5, w tym:

- otwarty konkurs ofert,
- „małe granty” (tryb pozakonkursowy),
- zlecenie realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert przez organ administracji publicznej w razie wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej,
- zlecenie realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert przez Prezesa Rady Ministrów ze względu na ważny interes społeczny lub publiczny,
- zlecenie realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu na podstawie samodzielnie złożonej oferty.

Realizacja usług społecznych następuje z kolei poprzez zlecanie zadań w formie:

- zlecenia usług,
- zlecenia instytucji,
- bonu na aktywność (regranting),
- kooperacyjnego rozwiązania problemów.

Rozwijanie sektora ekonomii społecznej i współpracy publiczno-pozarządowej możliwe jest przy aktywnym udziale **lokalnych organizacji pozarządowych**, których celem działalności jest budowa kapitału społecznego przez tworzenie sieci powiązań międzyludzkich, mobilizację grup społecznych i jednostek do większej aktywności „obywatelskiej, politycznej, kulturalnej, artystycznej czy religijnej”⁸.

Organizacje pozarządowe, prowadzące działalność pożytku publicznego poprzez zgromadzenie w swoich szeregach lokalnych liderów pragnących rozwiązywać ważne problemy społeczne, znacząco wpływają na jakość życia w Powiecie. Poczucie odpowiedzialności za rozwój lokalnych społeczności powoduje, że organizacje te są odpowiednim partnerem Powiatu do realizacji zadań publicznych.

8 J. Oniszczyk, *Współczesne państwo w teorii i praktyce. Wybrane elementy*, s. 269

Samorząd powiatowy od wielu lat współpracuje z organizacjami pozarządowymi w ramach uchwalanego corocznie Programu Współpracy Powiatu Rybnickiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Celem głównym Programu na 2024 rok jest *budowanie partnerstwa pomiędzy Powiatem a organizacjami, służącego rozpoznawaniu i zaspokajaniu potrzeb społecznych mieszkańców oraz wzmacnianiu potencjału organizacji oraz roli aktywności obywatelskiej w rozwiązywaniu problemów lokalnych*. Poprzez określenie i realizację tych zasad samorząd pragnie włączyć organizacje pozarządowe w system demokracji lokalnej i zwiększyć aktywność lokalnej społeczności.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi odbywa się również w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego, a realizowane zadania obejmują m.in. profilaktykę zachowań ryzykownych, wspieranie rodzin i podnoszenie kompetencji wychowawczych, animowanie czasu wolnego dzieci, młodzieży i rodzin, a także wspieranie osób w szczególnej sytuacji, w tym osób starszych i z niepełnosprawnościami. W tym celu w gminach rozwijają się usługi społeczne, które świadczone są w szczególności w ramach projektów realizowanych przez Ośrodki Pomocy Społecznej we współpracy z NGO, m.in. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” oraz „Opieka Wytchnieniowa”.

Na obszarze powiatu rybnickiego funkcjonują organizacje pozarządowe, w tym takie, które działają na rzecz społeczności lokalnej oraz stanowią ważne zaplecze i potencjał do rozwiązywania problemów społecznych. Według danych GUS, na terenie powiatu rybnickiego w 2022 roku zarejestrowane były 172 organizacje pozarządowe, w tym 158 stowarzyszeń i organizacji społecznych, które stanowiły 2,5% wszystkich zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej oraz 14 fundacji (0,2%). W 2022 roku w porównaniu do 2020 roku, pomimo niewielkich wahań na przestrzeni ostatnich lat, liczba fundacji nie zmieniła się, natomiast liczba stowarzyszeń zwiększyła się o 5,8%.

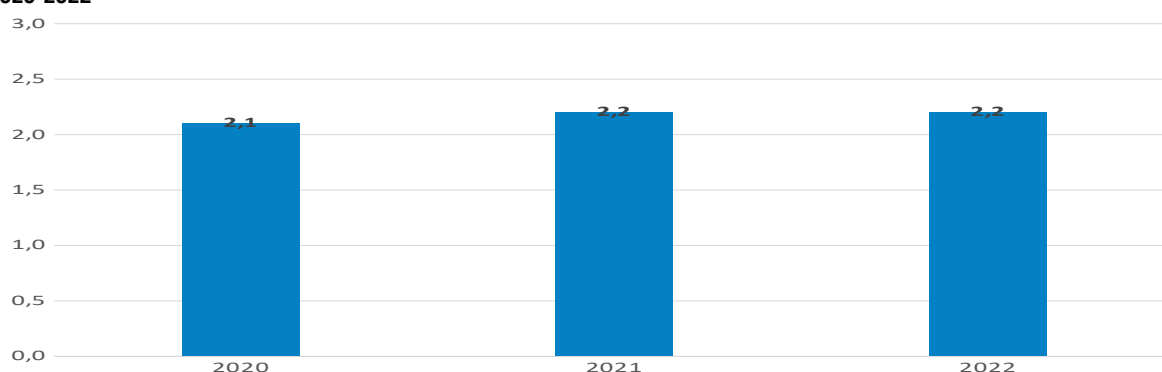
Tabela 12. Ogólna liczba podmiotów gospodarki narodowej, fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w powiecie rybnickim na przestrzeni lat 2020-2022

wyszczególnienie	2020	2021	2022
liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej, w tym:	5 988	6 199	6 405
fundacje	14	15	14
stowarzyszenia i organizacje społeczne	148	153	158

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Zgodnie z danymi GUS na terenie powiatu rybnickiego w 2022 roku na 1 000 mieszkańców przypadał średnio 2 fundacje/stowarzyszenia/organizacje pozarządowe. Na przestrzeni ostatnich trzech lat, liczba stowarzyszeń i innych organizacji pozarządowych w powiecie rybnickim kształtowała się na stosunkowo stałym poziomie.

Wykres 9. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wśród podmiotów trzeciego sektora funkcjonujących w Powiecie, ich największa ilość w 2022 roku zarejestrowana była w gminie Czerwionka-Leszczyny (86). W gminie Lyski swoją działalność prowadziły 32 organizacje, w gminie Gaszowice – 22 organizacje, natomiast najmniejsza liczba NGO działa na obszarze gmin: Świerklany (20) oraz Jejkowice (12).

Tabela 13. Łączna liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	79	84	86
Gaszowice	22	22	22
Jejkowice	11	11	12
Lyski	30	31	32
Świerklany	20	20	20

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W kontekście prawidłowości i efektywności prowadzonych działań na terenie Powiatu, niezwykle istotnym potencjałem jest doświadczona kadra jednostek samorządu terytorialnego. Pracownicy administracji samorządowej posiadają wieloletnie doświadczenie i kompetencje, które umożliwiają im efektywne działanie w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, realizacji różnorodnych programów i projektów na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu mieszkańców oraz inicjowania nowych, skutecznych działań

w obszarze pomocy społecznej. Istotne dla realizatorów polityki społecznej oraz założeń wynikających ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest partnerstwo i kompleksowe działanie w obszarach, w których występują problemy społeczne. Wymagają one szerokiego podejścia i ścisłej współpracy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku z Ośrodkami Pomocy Społecznej, administracją rządową, organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz lokalnej społeczności i osób przeżywających trudności, podmiotami ekonomii społecznej oraz sektorem prywatnym.

POMOC SPOŁECZNA

Pomoc społeczna powinna mieć charakter interdyscyplinarny i być udzielana przez właściwych specjalistów w ramach zintegrowanego lokalnego systemu wsparcia. Ważne jest, by powstały zespoły koordynujące pracę poszczególnych wyspecjalizowanych instytucji (pomoc społeczna, szkoła, sąd, policja, ochrona zdrowia, itp.) lub system współpracy przy podejmowaniu decyzji dotyczącej świadczenia pomocy. Pomimo tego, nie jest to uwarunkowane prawnie rozwiązanie systemowe. Nieliczne pozytywne przykłady budowania sieci współpracy nie zmieniają faktu, że dominuje model realizacji własnych ustawowych zadań przez poszczególne instytucje. Brak jest wyspecjalizowanych środowiskowych służb pomocy i wsparcia, które reagowałyby w sytuacjach potencjalnego zagrożenia i wychodziły z ofertą pomocy do osób z grupy ryzyka.

Na szczeblu samorządu gminnego zadania z zakresu pomocy społecznej realizują ośrodki pomocy społecznej. Na terenie powiatu rybnickiego funkcjonują:

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwionce-Leszczynach,
- Centrum Usług Społecznych w Czerwionce-Leszczynach,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jejkowicach,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Lyskach,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świerklanach.

Jednostki pomocy społecznej na terenie powiatu rybnickiego realizują zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej polegające w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb,
- realizacji zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym,
- realizacji zadań zleconych gminie z zakresu administracji rządowej.

Realizowane zadania z zakresu pomocy społecznej i rozeznanych potrzeb lokalnej społeczności uwarunkowane są obowiązującymi aktami prawnymi, w szczególności:

- ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- uchwałą nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023,
- ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- ustawą z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- ustawą z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

Ponadto, Ośrodki Pomocy Społecznej podejmują zadania dotyczące profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie, które zawarte są w następujących dokumentach:

- Programach Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii,
- Programach Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej.

Na szczeblu powiatu rybnickiego zadania z zakresu pomocy społecznej i rehabilitacji społecznej realizowane są przez:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku,
- Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Czerwionce-Leszczynach,
- Ośrodek Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży w Czerwionce-Leszczynach,
- Powiatowe Ognisko Pracy Pozaszkolnej,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Czerwionce-Leszczynach,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Palowicach,
- Dom Pomocy Społecznej w Lyskach,
- Punkt Interwencji Kryzysowej,
- Dom dla Matek z Dziećmi „Maja”,
- Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe.

POMOC SPOŁECZNA W GMINACH POWIATU RYBNICKIEGO

W 2022 roku w porównaniu do 2020 roku łączna liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminach należących do powiatu rybnickiego uległa zmniejszeniu o 4,6%. W 2020 roku z pomocy skorzystało 1 169 rodzin, w 2022 roku – 1 286, natomiast w 2022 roku – 1 115 rodzin. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminach należących do powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyń	763	853	736
Gaszowice	142	149	145
Jejkowice	31	36	39
Lyski	68	65	59
Świerklany	165	183	136

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

Liczba pobierających świadczenia pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców określana jest jako wskaźnik deprywacji lokalnej. W 2022 roku w gminach powiatu rybnickiego, wskaźnik ten kształtował się na zróżnicowanym poziomie. Można zauważyć, że w omawianym roku najniższy poziom wskaźnika odnotowano w gminie Świerklany (0,6%), z kolei największa liczba świadczeniobiorców na 1 000 mieszkańców występowała w gminie Gaszowice (1,2%). Na przestrzeni analizowanych lat wskaźnik deprywacji lokalnej na szczeblu powiatowym uległ tendencji spadkowej z 1,1% w 2020 roku do 0,8% w 2022 roku. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w kolejnej tabeli.

Tabela 15. Wskaźnik deprywacji lokalnej na przestrzeni lat 2020-2022 w gminach należących do powiatu rybnickiego (w procentach)

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyń	1,1	0,9	0,8
Gaszowice	1,5	1,3	1,2
Jejkowice	b.d.	b.d.	b.d.
Lyski	0,8	0,9	0,8
Świerklany	0,8	0,7	0,6
powiat rybnicki	1,1	1,0	0,8

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 rok

Osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej to te, które w ciągu ostatnich trzech lat (36 miesięcy) były zarejestrowane w systemie świadczeń pomocy społecznej przez co najmniej 18 miesięcy. W 2020 roku liczba mieszkańców powiatu rybnickiego długotrwale pobierających świadczenie wyniosła 514, w 2021 roku – 473, natomiast w 2022 roku – 391. W porównaniu do 2020 roku liczba osób długotrwale pobierających świadczenie zmniejszyła się o 23,9%. Najwięcej osób długotrwale pobierających świadczenie pomocy społecznej mieszkało w gminie Czerwionka-Leszczyny (258 osób), natomiast najmniej w gminie Świerklany (3 osoby). Szczegółowe dane statystyczne przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16. Liczba osób długotrwale pobierających świadczenie w latach 2020-2022 w gminach należących do powiatu rybnickiego

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	332	309	258
Gaszowice	87	69	69
Jejkowice	15	17	20
Lyski	42	40	41
Świerklany	38	38	3
powiat rybnicki	514	473	391

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

W dalszej kolejności przedstawione zostały dane dotyczące liczby osób, z którymi przeprowadzono wywiady środowiskowe na przestrzeni lat 2020-2022 w gminach należących do powiatu rybnickiego. W 2022 roku wywiady z największą ilością beneficjentów pomocy społecznej zostały przeprowadzone w gminie Czerwionka-Leszczyny (327 osób) oraz w gminie Świerklany, gdzie spotkano się z 187 osobami. Ogółem we wszystkich gminach Powiatu, na przestrzeni omawianych lat liczba osób, z którymi przeprowadzono wywiady środowiskowe uległa zmniejszeniu o 16,6%. Największy spadek dostrzegalny jest w gminie Czerwionka-Leszczyny (29,7%), natomiast najniższy w gminie Świerklany (2,1%). W gminie Jejkowice odnotowano z kolei wzrost liczby osób z którymi przeprowadzono wywiady – na poziomie 25,8%. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17. Liczba osób, z którymi przeprowadzono wywiady środowiskowe na przestrzeni lat 2020-2022 w gminach należących do powiatu rybnickiego

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	465	343	327
Gaszowice	117	122	109
Jejkowice	31	34	39
Lyski	81	86	76

gmina	2020	2021	2022
Świerklany	191	178	187
powiat rybnicki	885	763	738

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Praca socjalna to działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w środowisku społecznym poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca socjalna prowadzona jest:

- z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej,
- ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności.

Wskaźnik pracy socjalnej, czyli stosunek liczby rodzin objętych pracą socjalną do rodzin osób, którym przyznano świadczenie pomnożony przez 100%, kształtował się w 2022 roku na najwyższym poziomie w gminie Świerklany (248,4%) oraz w gminie Czerwionka-Leszczyny (242,0%), natomiast najniższa wartość wskaźnika została odnotowana w gminie Jejkowice (66,7%). W 2022 roku w stosunku do roku 2020 wartość wskaźnika pracy socjalnej w części gmin uległa wzrostowi – dotyczy to gmin: Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice oraz Świerklany. W przypadku gminy Lyski wartość ta utrzymuje się na podobnym poziomie, z kolei w pozostałych gminach wskaźnik uległ spadkowi na przełomie ostatnich lat.

Tabela 18. Wskaźnik pracy socjalnej w gminach należących do powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022 (w procentach)

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	180,7	235,2	242,0
Gaszowice	123,6	149,5	150,0
Jejkowice	77,4	94,1	66,7
Lyski	83,6	90,5	83,6
Świerklany	220,0	275,7	248,4

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE W RYBNIKU

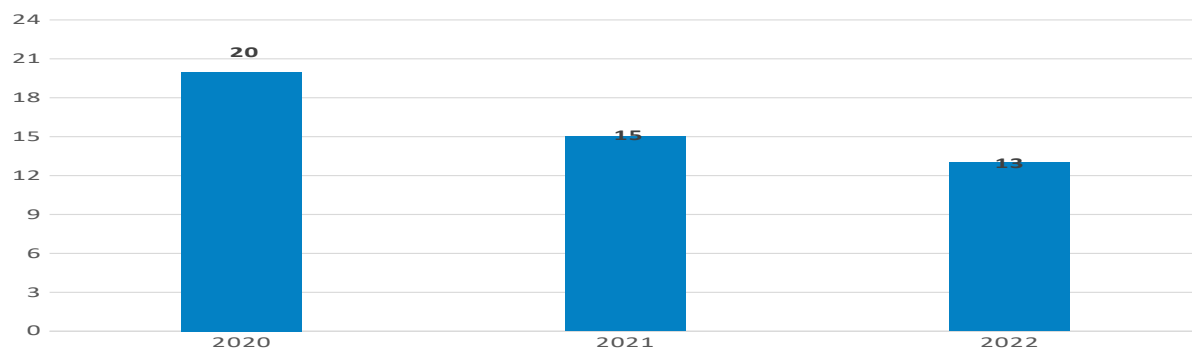
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku jest jednostką organizacyjną samorządu terytorialnego. Centrum realizuje zadania własne i zlecone z zakresu pomocy społecznej określone ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej oraz w oparciu o ustawę z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, a także zadania wynikające z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej, społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Głównym celem działania PCPR jest realizacja zadań samorządu powiatowego w zakresie pomocy społecznej, pieczy zastępczej, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością, udzielania wsparcia osobom w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, usamodzielniania się oraz integracji ze środowiskiem. Do podstawowych zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie wynikających z ustawy o pomocy społecznej należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa,
- przyznawanie należnej pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki, wychowankom opuszczającym młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, schroniska dla nieletnich,
- prowadzenie mieszkań chronionych dla wychowanków opuszczających pieczę zastępczą,
- umieszczanie w domach pomocy społecznej skierowanych do nich osób,
- prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej.

Podstawą prawną do realizowania zadań z zakresu pomocy społecznej jest wspomniana ustawa oraz wydane do niej rozporządzenia, a także dokument prawa miejscowego – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego.

W 2022 roku w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku zatrudnionych było 13 pracowników. Na przestrzeni ostatnich lat liczba pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie uległa spadkowi na poziomie 35,0%. Szczegółowe dane prezentuje kolejny wykres.

Wykres 10. Liczba pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku na przestrzeni lat 2020-2022

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020, 2021 i 2022 rok

DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

WPROWADZENIE

Żyjemy w erze globalizacji. Ma ona dla nas pozytywne jak i negatywne skutki. Według Doroty Czajkowskiej - Majewskiej globalizacja jest „*wehikułem postępu, poprawy warunków życia i zdrowia ludzkości*”⁹. Panujące przekonanie, o tym, że dzięki globalizacji nastąpiła poprawa warunków życiowych wielu społeczeństw jest pozytywnym faktem, aczkolwiek trzeba mieć na uwadze to, że istnieją też negatywne konsekwencje globalizacyjne takie jak: zwiększenie ubóstwa, nasilanie się bezrobocia, bezdomności oraz wszelkie różnice między narodami bogatymi i biednymi. W rezultacie w społeczeństwie polskim powyższe problemy społeczne są coraz bardziej widoczne.

Jerzy Kwaśniewski przez problem społeczny rozumie takie zachowania ludzkie i zjawiska społeczne, które ze względu na swój charakter, skutki czy intensywność występowania postrzegane są i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym, domagające się rozwiązania. O problemie społecznym mówimy wówczas, gdy dane zjawisko spełnia kilka kryteriów:

- dotyczy wielu osób w społeczności,
- ma charakter powtarzający się, a nie jednorazowy,
- jest postrzegane i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym,
- domaga się rozwiązania,
- można mu zaradzić poprzez zbiorowe działanie ¹⁰.

Jacek Wódz zauważa, że należy odróżnić problemy społeczne od patologii społecznej. Patologia wiąże się z widocznym łamaniem ładu społecznego, a także często jest zawiniona przez osoby nią objęte, natomiast problem społeczny jest zjawiskiem, które nie jest bezpośrednio zawinione przez osoby nim dotknięte. Problemy społeczne „(...) *następują często na skutek samego funkcjonowania systemu społecznego, albo pewnych społecznych zjawisk zewnętrznych i nie są celowym łamaniem ładu społecznego*”¹¹.

9 Czajkowska-Majewska D., *Człowiek globalny*, s. 99

10 Kwaśniewski J., *Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych*, s. 7

11 Wódz J., *Socjologia dla prawników i politologów*, s. 172

Do problemów społecznych, które w ostatnich dekadach dają najwyraźniej znać o sobie w polskiej rzeczywistości należy zaliczyć: alkoholizm, narkomanię, nikotynizm, ubóstwo, bezrobocie, przemoc, hazard, bezradność opiekuńczo-wychowawczą oraz wykluczenie społeczne. Każdy z tych problemów wymaga odmiennego podejścia i działań specjalistów.

Punktem wyjścia wszelkiej interwencji socjalnej jest diagnoza, będąca niezbędnym elementem poprawnie zaplanowanego procesu zmian. Pomaga ona zidentyfikować negatywne, nieakceptowane zjawiska, a także niezaspokojone potrzeby i oczekiwania mieszkańców.

Termin „diagnoza społeczna” używany jest w szerokim i węższym znaczeniu. W szerokim znaczeniu diagnozą społeczną są społeczne badania, w których zbiera się dane szczegółowe, porządkuje je i interpretuje w celu udzielenia odpowiedzi na pytania: *„Jak jest? Co to jest? Dlaczego tak jest?”*. Celem takiej diagnozy jest poznanie problemów, a przedmiotem są różne zjawiska społeczne. O diagnozie społecznej w węższym znaczeniu mówimy, gdy badania dotyczą rozpoznawania zdarzeń i sytuacji społecznych ze względu na ich dotkliwość i potrzebę zmian. Zgodnie z tą definicją, przedmiotem badania są zdarzenia i sytuacje społecznie dotkliwe, celem – zmiana społeczna, efektem zaś - przede wszystkim wnioski i zalecenia dla praktyki¹². Diagnozę społeczną przeprowadza się w celu:

- identyfikacji przyczyn wywołujących sytuacje problemowe,
- rozpoznania wzajemnych związków pomiędzy problemami i kwestiami społecznymi,
- określenia skali problemów społecznych w danym układzie administracyjnym,
- zbadania regionalnych, lokalnych uwarunkowań problemów społecznych,
- analizy podejmowanych działań zmierzających do rozwiązania sytuacji problemowej lub jej złagodzenia,
- weryfikacji proponowanych rozwiązań przez politykę społeczną regionu.

Rzetelnie przeprowadzona diagnoza jest fundamentem do planowania różnych programów rozwiązywania problemów społecznych. Wiedza, którą dostarcza nam diagnoza

¹² Szatur-Jaworska B., *Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej*, s. 109

pozwała na odpowiednią alokację zasobów w polecane programy. Dlatego jakość wykonanej diagnozy jest znacząca dla tworzenia właściwych i adekwatnych działań w społeczeństwie.

METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH

1.

2.

CELE I OGÓLNE ZAŁOŻENIA BADANIA

Niniejsza diagnoza realizowana jest na zlecenie powiatu rybnickiego, w celu ukazania skali różnych problemów społecznych występujących wśród mieszkańców Powiatu. Zakres działań badawczych odnosił się do zidentyfikowania następujących kwestii:

- rozpoznania problemów występujących wśród mieszkańców Powiatu,
- wskazania przyczyn lub czynników wywołujących sytuacje problemowe,
- określenia skali oraz zakresu występujących problemów,
- ukazania rozwiązań mających na celu wyjaśnienie sytuacji problemowej lub złagodzenie jej skutków.

Rysunek 6. Etapy przeprowadzenia badania diagnozującego problemy społeczne

Źródło: opracowanie własne

PROBLEMATYKA BADANIA

PROBLEM ALKOHOLOWY (ALKOHOLIZM) – czyli spożywanie alkoholu w sposób, który wykracza poza powszechnie uznawane wzorce picia okazjonalnego, obyczajowego i towarzyskiego. Dodatkowo u osób pijących alkohol występują zauważalne zaburzenia prawidłowego funkcjonowania psychospołecznego i fizycznego¹³.

PROBLEM NARKOTYKOWY (NARKOMANIA) – obejmuje stałe lub okresowe zażywanie środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, tzw. dopalaczy, w celach pozamedycznych¹⁴.

PROBLEM NIKOTYNOWY (NIKOTYNIZM) – czyli silne uzależnienie od nikotyny i potrzeba sięgania po wyroby zawierające tę substancję, np. papierosy i e-papierosy. Niniejsza diagnoza ma na celu ukazanie skali uzależnienia, dostępności papierosów dla uczniów na terenie Powiatu, a także skali problemu wśród dorosłych mieszkańców oraz dzieci i młodzieży.

UZALEŻNIENIA BEHAWIORALNE – Amerykańskie Towarzystwo Psychiatryczne formalnie potwierdziło istnienie uzależnień/nałogów behawioralnych w maju 2013 poprzez opublikowanie piątej rewizji klasyfikacji DSM i włączenie zaburzenia uprawiania hazardu do kategorii zaburzeń i nałogów.

PROBLEM PRZEMOCY – to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, a także powoduje cierpienia i szkody¹⁵.

RYNEK PRACY – bezrobocie ściśle wiąże się z innymi poważnymi kwestiami społecznymi np. alkoholizmem, ubóstwem, czy obniżeniem standardu życia całej rodziny, stąd poświęciliśmy część naszej diagnozy na ten także ważny temat.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ – do głównych problemów osób niepełnosprawnych należałoby zaliczyć niski poziom aktywności zawodowej, problemy z utrzymaniem zdobytego zatrudnienia, izolację społeczną, która jest konsekwencją braku samodzielności i konieczności pomocy innych osób, a także bariery architektoniczne, transportowe, które

13 Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2003, s. 92

14 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii

15 <http://www.niebieska.info> [dostęp: 12.12.2023]

utrudniają poruszanie się. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku, w Polsce było 3 457 tys. osób z potwierdzeniem prawnym niepełnosprawności.

OSOBY STARSZE – według klasyfikacji Światowej Organizacji Zdrowia wyodrębnia się cztery etapy procesu starzenia się: wiek przedstarczy od 45 do 59, wiek starzenia się od 60 do 74 lat, wiek starczy od 75 do 89 lat oraz długowieczność - co najmniej 90 lat¹⁶. Do głównych problemów seniorów można zaliczyć: ubóstwo, wykluczenie społeczne, choroby, ograniczenie sprawności fizycznej i umysłowej, utrudniony dostęp do leczenia i rehabilitacji, różne utrudnienia architektoniczne, czy niski dostęp do technologii.

UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE – wykluczenie społeczne i ubóstwo to ważne problemy współczesnego świata. Wykluczenie społeczne jest powiązane w sposób istotny z występowaniem ubóstwa, choć nie jest z nim równoznaczne. Osoby wykluczone nie muszą być ubogie, natomiast osoby ubogie nie muszą być wykluczone.

ZDROWIE PSYCHICZNE – według WHO zdrowie psychiczne jest stanem, na który składają się trzy aspekty: dobra kondycja zdrowotna, poczucie komfortu psychicznego oraz utrzymywanie prawidłowych relacji społecznych.

WYBÓR METOD I TECHNIK BADAWCZYCH

Przez metodę badawczą rozumie się na ogół system założeń i reguł pozwalających na takie uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do jakiego się świadomie zmierza¹⁷. Wyróżnia się metody ilościowe i jakościowe. Zarówno jedne, jak i drugie są użyteczne w prowadzeniu badań socjologicznych. Wszystko zależy od tego jakich danych potrzebujemy. Badacze jakościowi szukają odpowiedzi na pytania „jak?”, „dlaczego?”, skupiając się na pojedynczych jednostkach lub małych grupach. Badania te mają na celu zrozumienie głębszych przyczyn zachowań ludzi. Z racji tego, że obejmują niewielką liczbę badanych, wyników nie można uogólniać do całej populacji. Metody badań ilościowych posługują się głównie liczbami i odpowiadają na pytania „ile?” i „jak często?”. Ten typ badań przeprowadzany jest na większą skalę, niż w metodach jakościowych, a jego wyniki można przekładać na populację¹⁸.

16 M. Muszalik, M. Biercewicz, *Problemy opiekuńcze u osób w starszym wieku*, s. 132

17 Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, s. 60

18 Przewłocka J., *CAWI - specyfika, wykorzystanie, perspektywa rozwoju*, s. 97

Badanie zostało wykonane zgodnie z metodologią ilościową, za pomocą techniki **CAWI** (*ang. Computer Assisted Web Interviews*). Technika ta polega na przeprowadzeniu ankiety, która jest dostępna online. Pozwala ona na anonimowość, dzięki czemu osoby biorące udział w badaniu czują się swobodnie.

DOBÓR PRÓBY

Dobór próby badawczej, czyli zdefiniowanie jaką część danej zbiorowości będziemy badać, może być on losowy albo nielosowy. W przypadku poniższych badań zastosowano dobór losowy, ponieważ badana zbiorowość jest zbyt liczna, aby zbadać wszystkich jej członków.

Badania były przeprowadzone na przestrzeni października i listopada 2023 roku i wzięły w nich udział łącznie 82 osoby. Poniższa tabela przedstawia szczegółową strukturę próby badawczej.

NARZĘDZIA BADAWCZE

Diagnoza Problemów Społecznych w powiecie rybnickim została opracowana w oparciu o odpowiedzi uczestników badania na pytania zawarte w **ustrukturyzowanym kwestionariuszu ankiety**, który składał się z pytań zamkniętych jednego lub wielokrotnego wyboru.

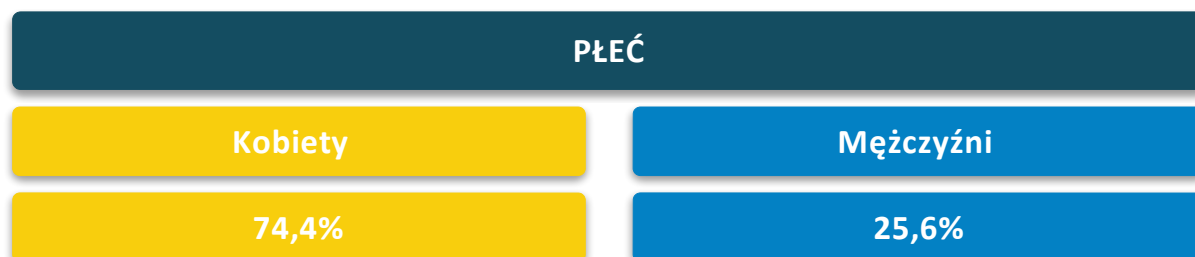
Wyniki przedstawione w raporcie mają charakter procentowy. Ewentualne dysproporcje związane są z zaokrągleniem do liczb miejsc dziesiętnych (maksymalnie +/- 0,5%).

ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

STRUKTURA BADANEJ PRÓBY

W badaniu diagnozującym problemy społeczne na terenie powiatu rybnickiego wzięło udział 82 mieszkańców mających powyżej 18 lat. Poniżej przedstawiona została struktura badanej próby ze względu na płeć. Można zauważyć, że pod względem liczby wypełnionych ankiet, w badaniu zdecydowaną przewagę miały kobiety – stanowiły one 74,4% ogółu (61 kobiet), z kolei mężczyźni – 25,6% (21 mężczyzn).

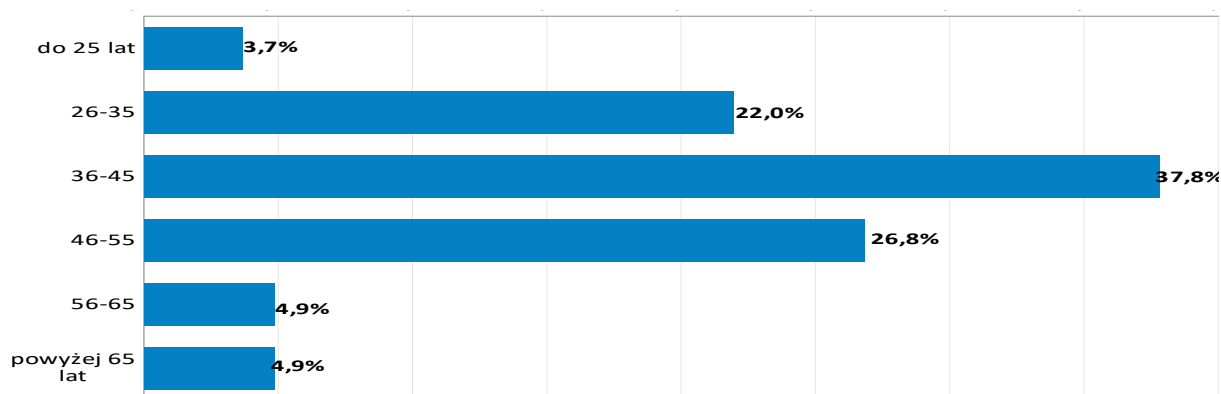
Rysunek 7. Płeć: N¹⁹=82

Analiza struktury badanej społeczności pokazuje, iż respondenci byli mocno zróżnicowani pod względem wieku. Najliczniejszą grupę stanowili ankietowani mający 36-45 lat (37,8%) oraz 46-55 (26,8%). W badaniu udział wzięli również mieszkańcy w przedziale wiekowym 26-35 lat (22,0%). Wśród osób biorących udział w badaniu najmniej liczną grupę stanowiły osoby mające 56-65 lat oraz powyżej 65 lat (4,9%) oraz ankietowani poniżej 25 lat (3,7%).

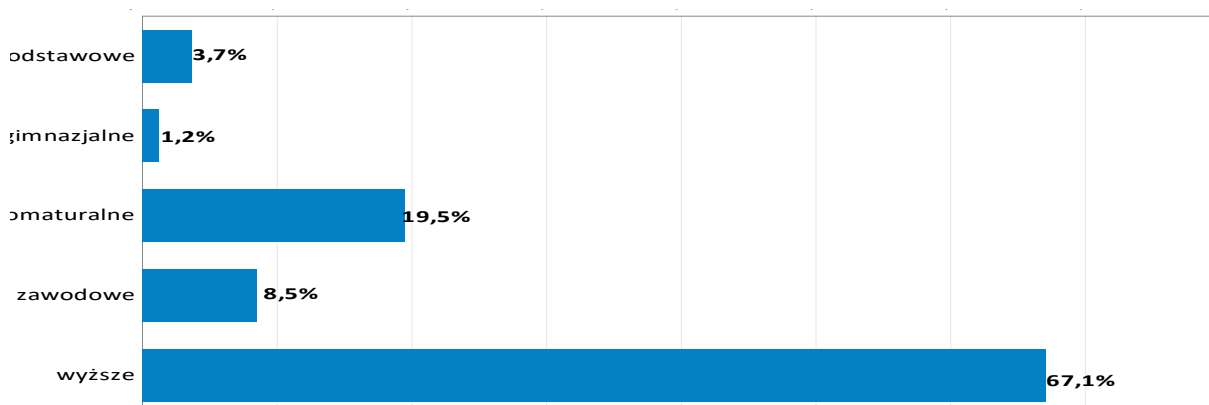
Wykres 11. Wiek: N=82

¹⁹ N oznacza wielkość próby badawczej, tj. liczbę osób odpowiadających na pytanie

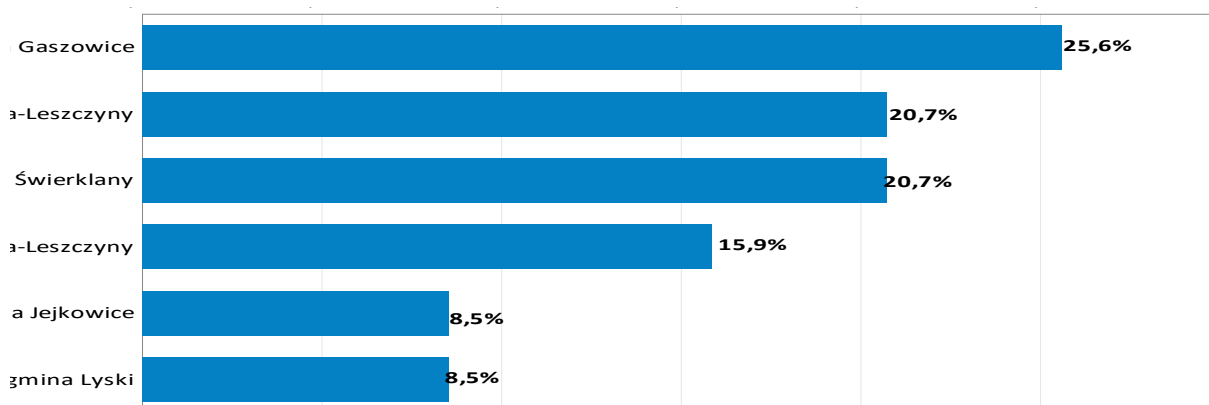
Na poniższym wykresie zaprezentowane zostało wykształcenie respondentów. Największy udział w badaniu mieli dorośli mieszkańcy legitymujący się wykształceniem wyższym (67,1%). Niemal co piąty respondent zadeklarował wykształcenie średnie lub pomaturalne (19,5%). 8,5% ankietowanych stanowią osoby z wykształceniem zawodowym, 3,7% respondentów zakończyło edukację na poziomie szkoły podstawowej, a 1,2% na etapie gimnazjum.

Wykres 12. Wykształcenie: N=82

Największy odsetek respondentów to mieszkańcy gminy Gaszowice (25,6%), z kolei na drugim miejscu znaleźli się badani z gminy Czerwionka-Leszczyny oraz Świerklany (po 20,7%). 15,9% ankietowanych stanowiły osoby zamieszkujące miasto Czerwionka-Leszczyny, z kolei po 8,5% deklaracji dotyczyło gmin Jejkowice oraz Łyski.

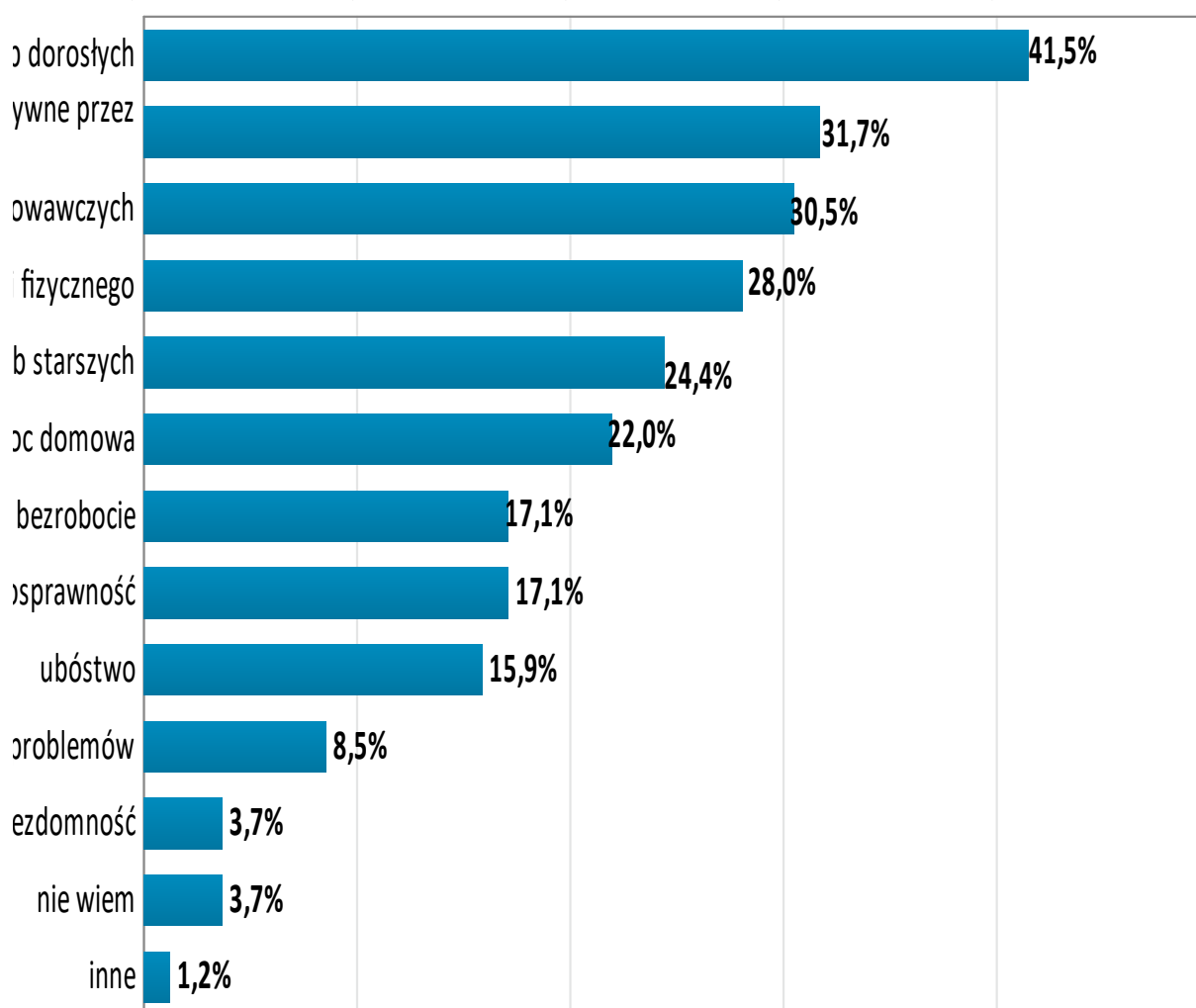
Wykres 13. Miejsce zamieszkania: N=82

PROBLEMY SPOŁECZNE

Respondenci zostali poproszeni w pierwszej kolejności o wskazanie głównych problemów w sferze społecznej na obszarze powiatu rybnickiego. Za najważniejsze z nich uznano: uzależnienia wśród osób dorosłych (41,5%), sięganie po substancje psychoaktywne przez dzieci i młodzież (31,7%) oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (30,5%). 28,0% ankietowanych wskazało na zaburzenia zdrowia psychicznego i fizycznego, a blisko co czwarty badany zaznaczył samotność/izolację osób starszych (24,4%).

Najmniejszy odsetek odpowiedzi dotyczył bezdomności (3,7%). Taki sam odsetek respondentów nie posiada wiedzy w zakresie największych problemów społecznych występujących na terenie Powiatu, natomiast 8,5% nie zauważa żadnych problemów wymienionych w kafeterii odpowiedzi.

Wykres 14. Jakiego Pana/i zdaniem problemy społeczne najczęściej dotyczą mieszkańców Powiatu? N=82

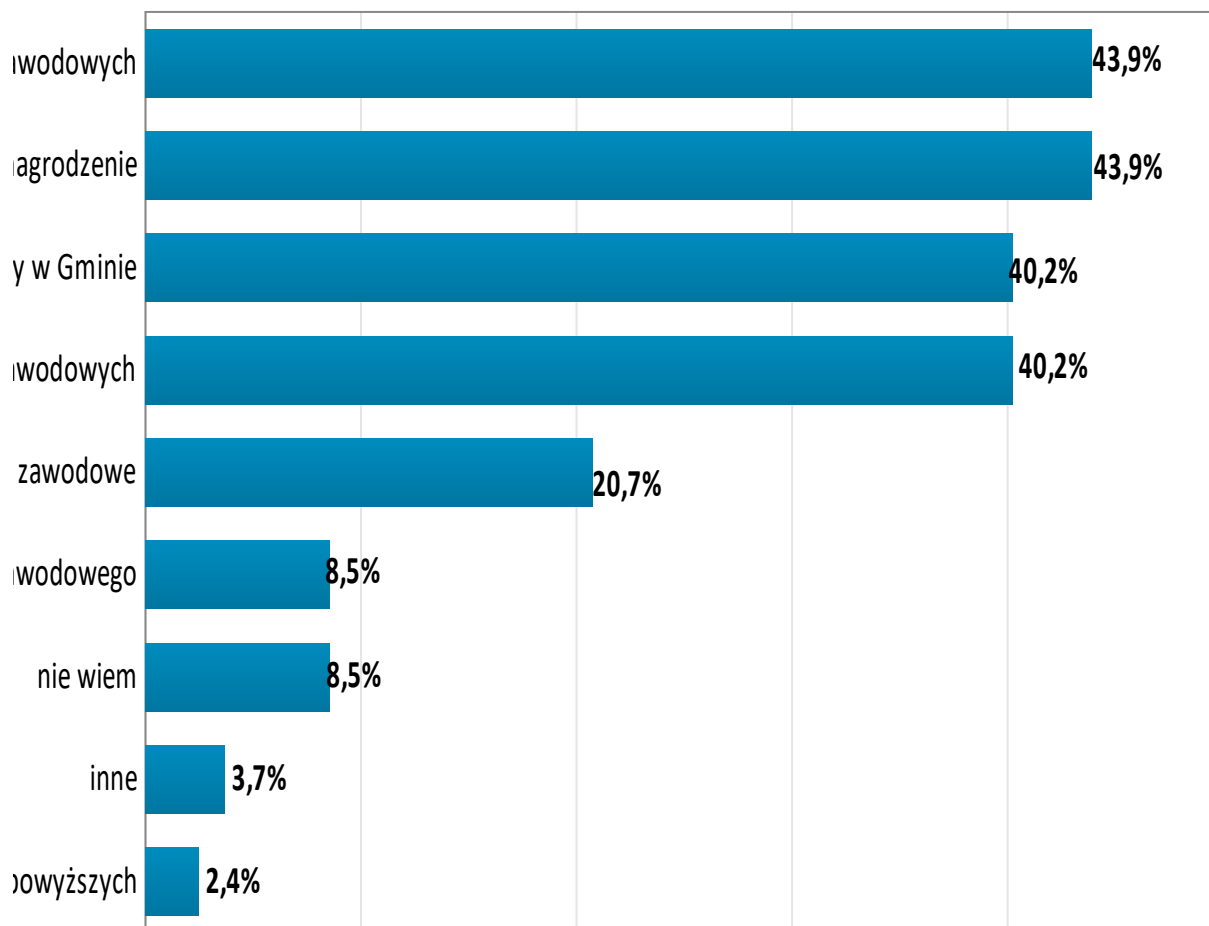
*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

RYNEK PRACY

W poniższym bloku tematycznym zostanie poruszona kwestia zatrudnienia wśród mieszkańców powiatu rybnickiego. Badani mieli określić z jakimi trudnościami mogą się borykać osoby bezrobotne i poszukujące zatrudnienia na terenie Powiatu. Najwięcej mieszkańców uważa, że problem w tym zakresie stanowi brak kwalifikacji zawodowych oraz nieadekwatne wynagrodzenie (po 43,9%). Nieznacznie mniej respondentów wskazało na niewystarczającą liczbę miejsc pracy w Powiecie, a także brak ofert pracy dostosowanych do kompetencji i kwalifikacji zawodowych (po 40,2%). Co piąta odpowiedź dotyczyła niewystarczającej liczby organizowanych kursów, staży, szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe. W odpowiedziach „inne” mieszkańcy wymieniali m.in. *brak chęci podjęcia pracy*,

korzystanie ze świadczeń oraz problem z dojazdem – zbyt mało połączeń komunikacją publiczną lub jej brak. Szczegółowe dane znajdują się na poniższym wykresie. Brak wiedzy w tym zakresie wykazało 8,5% badanych, z kolei 2,4% respondentów wskazało na odpowiedź „żadne z powyższych”.

Wykres 15. Jakie trudności najczęściej napotykają osoby bezrobotne szukające pracy na terenie Powiatu?
N=82

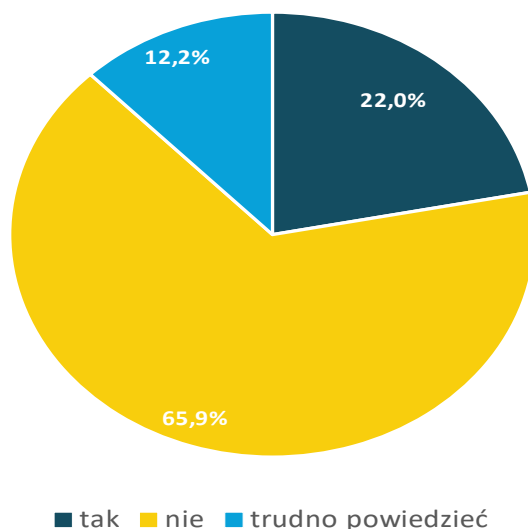

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

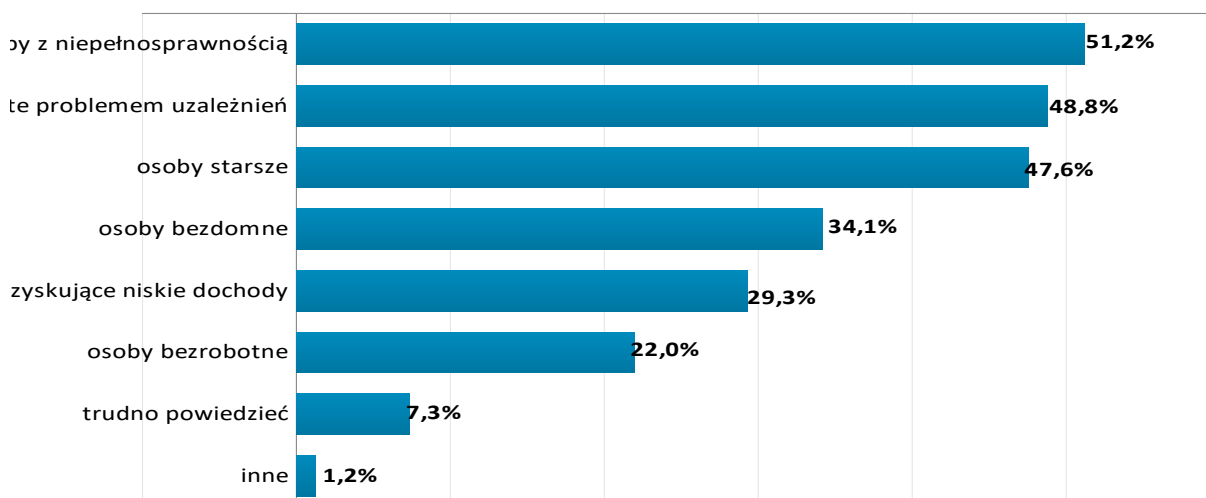
Następne pytanie dotyczyło tego, czy respondenci doświadczyli w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem problemów w zakresie zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, ze względu na niewystarczające zasoby finansowe. Odpowiedzi rozkładały się na zróżnicowanym poziomie – 65,9% osób odpowiedziało przecząco na to pytanie, 22,0% badanych przyznało, że doznało w okresie ostatniego roku tego rodzaju problemu, z kolei 12,2% respondentów miało trudność w udzieleniu odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 16. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy miał/a Pan/i trudności w zakresie zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, ze względu na niewystarczające zasoby finansowe? N=82

W kolejnym pytaniu, mieszkańcy mieli wskazać, jakie ich zdaniem grupy społeczne są najbardziej narażone na wykluczenie społeczne na terenie Powiatu. Na pierwszym miejscu znalazły się osoby z niepełnosprawnościami (51,2%), na drugim – osoby dotknięte problemem uzależnień (48,8%), z kolei na trzecim – osoby starsze (47,6%). Średnio co trzecia odpowiedź dotyczyła osób bezdomnych (34,1%) oraz osób uzyskujących niskie dochody (29,3%). Co piąty badany wskazał na osoby bezrobotne (22,0%). Trudności w udzieleniu jednoznacznej odpowiedzi wykazało 7,3% respondentów, z kolei 1,2% ankietowanych wymieniło m.in.: *osoby z zaburzeniami psychicznymi*.

Wykres 17. Jakie grupy osób są Pana/i zdaniem najbardziej narażone na wykluczenie społeczne na terenie Powiatu? N=82

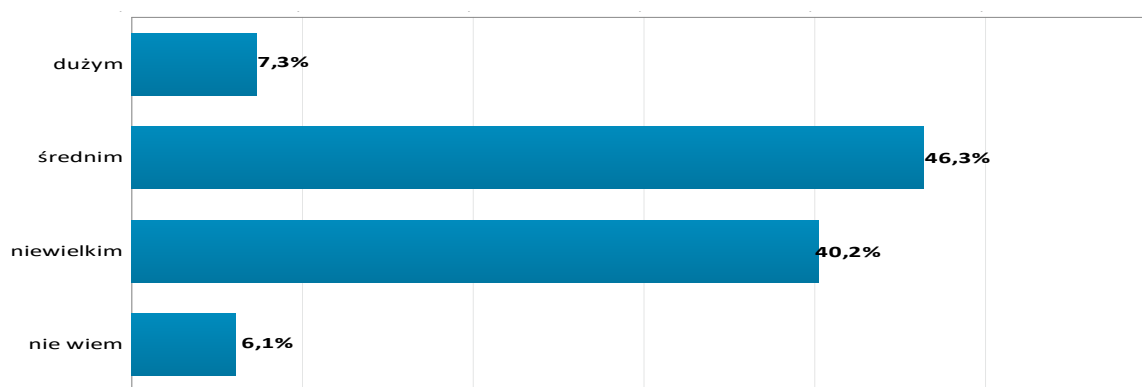

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

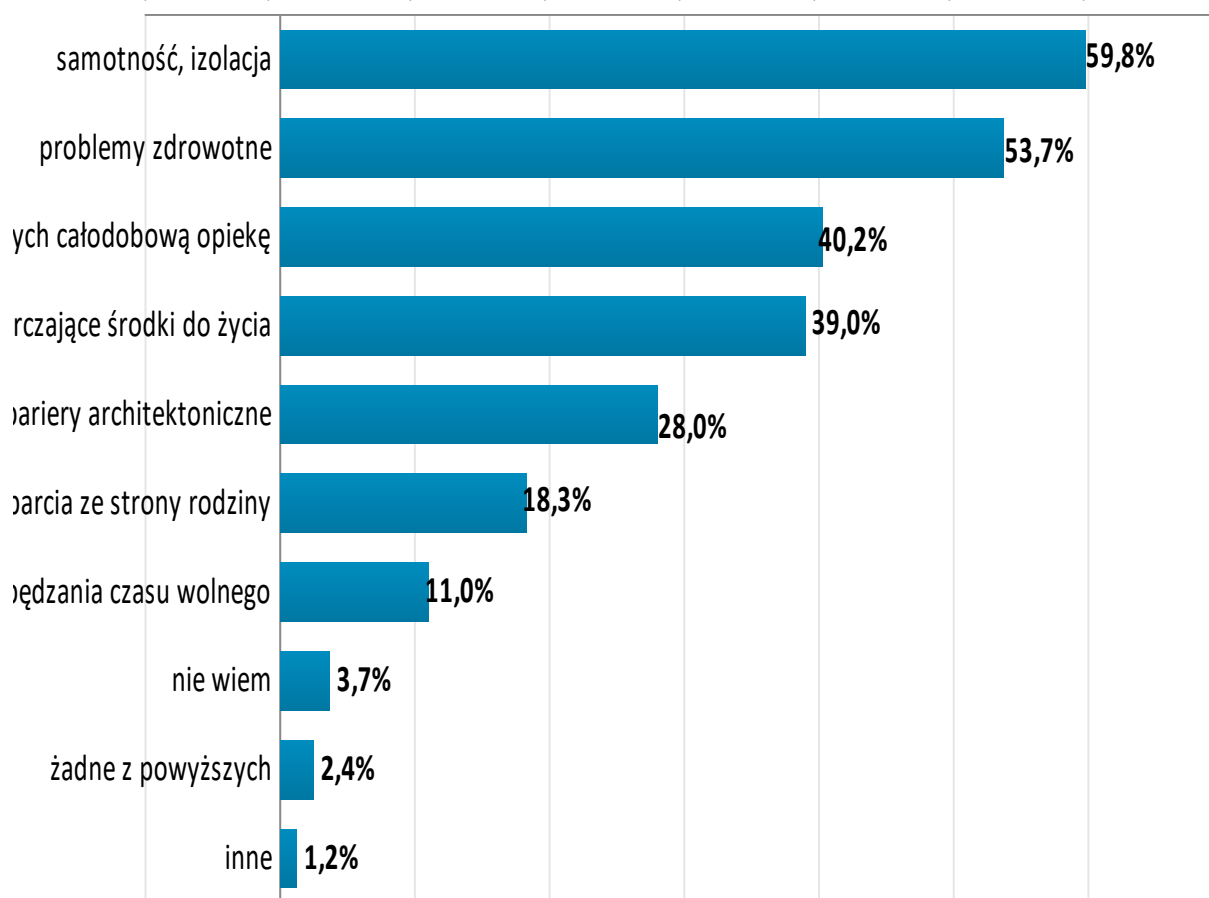
SYTUACJA OSÓB STARSZYCH I OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę stopnia dostosowania infrastruktury technicznej Powiatu do osób z niepełnosprawnościami. 46,3% badanych uważa, że jest ona dostosowana w stopniu średnim, a 40,2% mieszkańców jest zdania, że jest przystosowana w niewielkim stopniu. 7,3% ankietowanych twierdzi, że dużo lub bardzo dużo miejsc w Powiecie jest przystosowanych do osób z niepełnosprawnością, z kolei 6,1% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

Wykres 18. W jakim stopniu infrastruktura techniczna w Pana/i Powiecie (instytucje publiczne, szkoły, ulice, przychodnie itp.) dostosowana jest do osób z niepełnosprawnościami tak, aby umożliwić im samodzielne funkcjonowanie? N=82

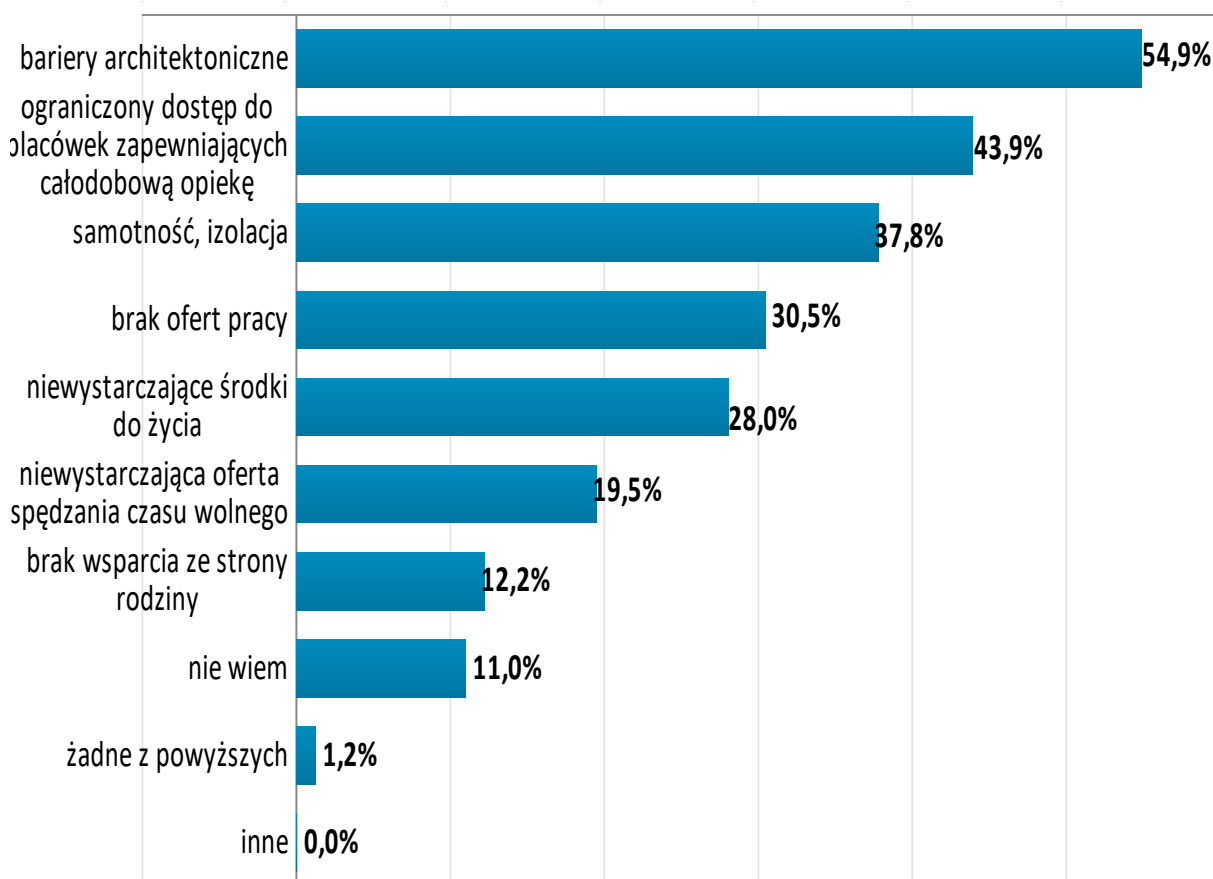
Następnie ankietowani zostali poproszeni o wskazanie najczęstszych problemów dotyczących starszych mieszkańców Powiatu. Największy odsetek badanych wskazał kolejno na: samotność, izolację (59,8%), problemy zdrowotne (53,7%), ograniczony dostęp do placówek zapewniających całodobową opiekę (40,2%), niewystarczające środki do życia (39,0%), bariery architektoniczne (28,0%), brak wsparcia ze strony rodziny (18,3%) oraz niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego (11,0%). W odpowiedziach „inne” respondenci zwrócili uwagę na *świadczenia opiekuńcze* (1,2%), brak wiedzy w tym zakresie wykazało 3,7% badanych, natomiast zdaniem 2,4% ankietowanych żadna z odpowiedzi wymienionych w kafeterii nie jest właściwa. Szczegóły przedstawiono na kolejnym wykresie.

Wykres 19. Jakiego Pana/i zdaniem są najważniejsze problemy osób starszych w Powiecie? N=82

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Analogiczne pytanie dotyczyło problemów dotyczących mieszkańców Powiatu, zmagających się z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Zdaniem większości badanych, najważniejszymi problemami tej grupy mieszkańców na terenie Powiatu są bariery architektoniczne (54,9%) oraz ograniczony dostęp do placówek zapewniających całodobową opiekę (43,9%). Średnio co trzeci badany wskazał na samotność, izolację (37,8%) oraz brak ofert pracy (30,5%), z kolei 28,0% odpowiedzi dotyczyło niewystarczających środków do życia. Średnio co piąty ankietowany wskazał na niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego (19,5%). Najmniejsza liczba badanych stwierdziła, że problem stanowi brak wsparcia ze strony rodziny (12,2%). Brak wiedzy w tym zakresie zadeklarował odsetek 11,0% ankietowanych, a 1,2% nie dostrzega żadnych problemów, które zostały wymienione w kafeterii odpowiedzi.

Wykres 20. Jakiego Pana/i zdaniem są najważniejsze problemy osób z niepełnosprawnościami w Powiecie?
N=82

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

ZDROWIE PSYCHICZNE

W kolejnym bloku tematycznym badani mieli określić, czy w okresie ostatniego roku utrzymywały się u nich wymienione stany, przynajmniej przez dwa tygodnie. Z danych zawartych w tabeli wynika, że:

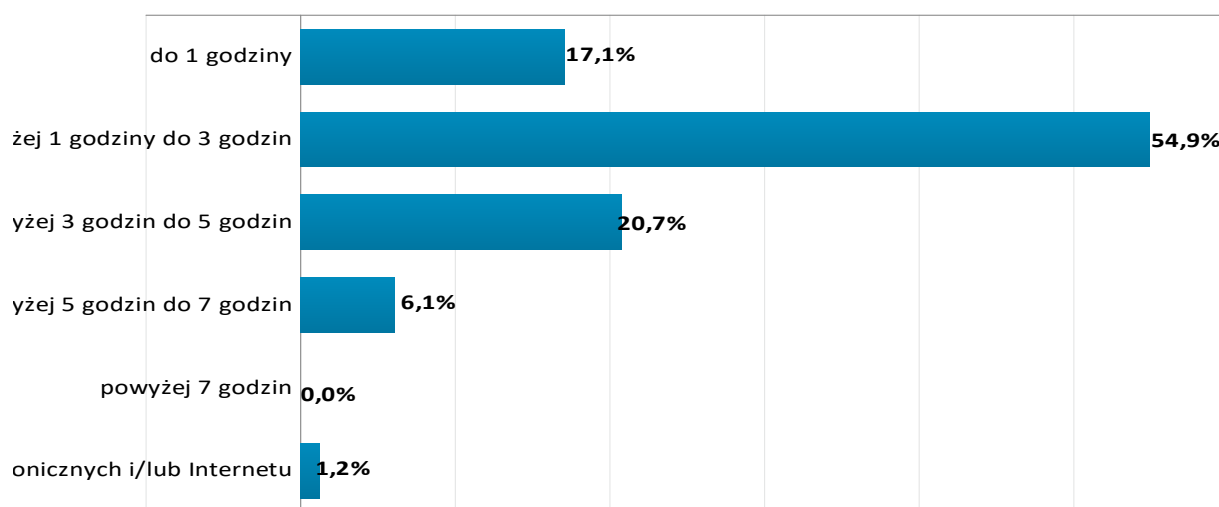
- 53,7% doświadczyło obniżenia nastroju (44 osoby);
- 52,4% doznało zaburzeń snu (43 osoby);
- 47,6% zmagало się z osłabioną koncentracją (39 osób);
- 46,3% miało niską samoocenę (38 osób);
- 36,6% doświadczyło poczucia lęku (30 osób);
- 3,7% miało myśli samobójcze (3 osoby);
- żaden z ankietowanych nie podejmował się czynów samobójczych.

Tabela 19. Czy w czasie ostatnich 12 miesięcy utrzymywały się u Pana/i takie stany jak (przynajmniej przez 2 tygodnie): N=82

wyszczególnienie	tak		nie	
	%	Liczba odp.	%	Liczba odp.
obniżenie nastroju	53,7	44	46,3	38
zaburzenia snu	52,4	43	47,6	39
osłabienie koncentracji	47,6	39	52,4	43
niska samoocena	46,3	38	53,7	44
poczucie lęku	36,6	30	63,4	52
myśli samobójcze	3,7	3	96,3	79
czyny samobójcze	0,0	0	100,0	82

PROBLEMY NATURY BEHAVIORALNEJ

Mieszkańcom powiatu rybnickiego zadano również pytania, mające na celu zidentyfikowanie problemów w zakresie nadmiernego podejmowania się niektórych czynności, wśród których znajdowało się m.in. korzystanie z urządzeń elektronicznych i/lub Internetu. Jak wynika z odpowiedzi ankietowanych, najwięcej osób przeznacza na tą czynność powyżej 3 godzin do 5 godzin dziennie (20,7%), z kolei 17,1% ankietowanych wskazało na maksymalnie 1 godzinę. Znaczne ilości czasu, tj. 5-7 godzin dziennie na korzystanie z urządzeń elektronicznych i/lub Internetu poświęca 6,1% respondentów, z kolei tego rodzaju aktywności nie podejmuje się w ogóle 1,2% osób.

Wykres 21. Ile godzin poświęca Pan/i na korzystanie z urządzeń elektronicznych i/lub Internetu (np. komputer, tablet, telefon komórkowy, konsola do gier) w ciągu dnia, w którym ich Pan/i używa (nie wliczając w to godzin pracy)? N=82

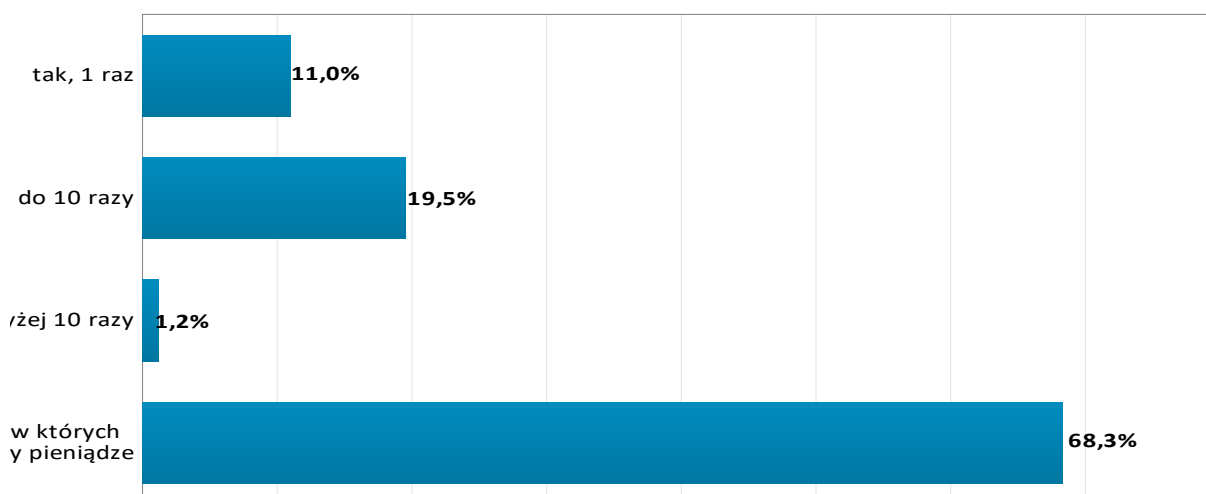
W dalszej kolejności mieszkańcy mieli odpowiedzieć na pytanie, czy zdarza się im korzystać z urządzeń elektronicznych/Internetu dłużej niż wstępnie zakładali. Twierdząco odpowiedziało 40 osób (49,4%), z kolei przeczącej odpowiedzi udzieliło 16 ankietowanych (19,8%). 11 osób nie potrafiło jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie (13,6%), natomiast 14 badanych nie przewiduje określone czasu na tego rodzaju aktywność (17,3%).

Tabela 20. Czy zdarza się Panu/i korzystać z urządzeń elektronicznych i/lub Internetu dłużej niż wstępnie Pan/i zakładał/a? N=81

odpowieź	%	liczba odp.
tak	49,4	40
nie	19,8	16
trudno powiedzieć	13,6	11
nie przewiduję określonego czasu	17,3	14

W celu określenia skali podejmowania zachowań hazardowych przez dorosłych mieszkańców Powiatu, respondenci zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy grali w gry w których wygraną/przegraną były pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie. Zebrany materiał badawczy wykazał, że styczność z takimi grami miało 31,7% dorosłych mieszkańców powiatu rybnickiego, wśród których 11,0% wskazało, że grało w nie jednokrotnie, 19,5% przyznało, że podejmowało się tego 2-10 razy, z kolei 1,2% grało w gry hazardowe częściej niż 10 razy.

Wykres 22. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy grał/a Pan/i w gry, w których wygraną/przegraną były pieniądze (np. zdrałki, lotto, gra na automatach, zakłady bukmacherskie itp.)? N=82

Kolejne pytanie dotyczyło motywacji, które kierowały mieszkańcami uczestniczącymi w grach hazardowych, a mianowicie odnosiło się do tego, czy badani kiedykolwiek grali w tego typu gry z powodu trudności finansowych lub w celu poprawy swojej sytuacji ekonomicznej. 4 osoby potwierdziły zaistnienie takiej sytuacji (15,4%). Znacznie ponad połowa badanych zaprzeczyła temu (18 osób, tj. 69,2%), a 4 respondentów miało problemy z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie (15,4%). 1 badany pominął to pytanie i nie udzielił żadnej odpowiedzi.

Wykres 23. Czy kiedykolwiek grał/a Pan/i w gry, w których wygraną/przegraną były pieniądze, aby rozwiązać finansowe trudności lub poprawić swoją sytuację ekonomiczną? N=26

odpowiedź	%	liczba odp.
tak	15,4	4
nie	69,2	18
trudno powiedzieć	15,4	4

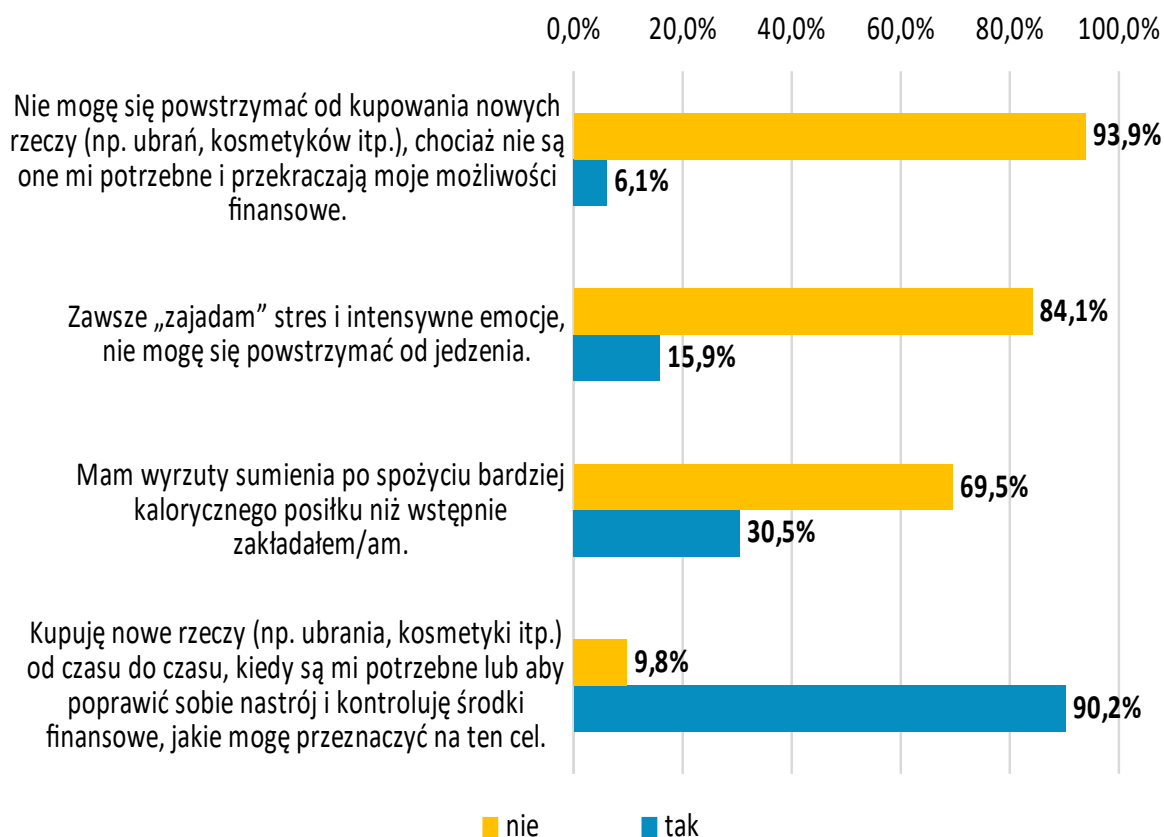
W dalszej części badania przeprowadzonego wśród dorosłych mieszkańców powiatu rybnickiego, respondenci udzielili również istotnych informacji na temat ich decyzji zakupowych oraz zakresu aktywności fizycznej i zaburzeń odżywiania. Zakupoholizm, a także nadmierna aktywność fizyczna są przykładami uzależnień behawioralnych, które w okresie ostatnich lat zwiększyły swoją skalę, w szczególności wśród rozwiniętych i sprawnie funkcjonujących społeczeństw, dlatego pytania ujęte w kwestionariuszu ankiety skierowanej do respondentów dotyczyły również występowania tego problemu wśród lokalnej społeczności.

Jak wynika z analizy materiału badawczego, część ankietowanych przejawia zachowania świadczące o możliwości występowania wśród nich zaburzeń w zakresie zakupów, pracy oraz odżywiania. Doświadczenia respondentów w tych obszarach przedstawiają się następująco:

- wśród badanych 30,5% ma wyrzuty sumienia po spożyciu bardziej kalorycznego posiłku niż wstępnie zakładali;
- 15,9% ankietowanych zawsze zajada stres i inne intensywne emocje;
- niemal każda osoba biorąca udział w badaniu kupuje nowe rzeczy, gdy czuje się samotna lub aby poprawić swój nastrój, jednakże kontroluje swoje środki finansowane, przeznaczone na ten cel (90,2%);

- zaledwie 6,1% respondentów nie może się powstrzymać od kupowania nowych rzeczy, chociaż przekraczają ich możliwości finansowe i nie są im potrzebne.

Wykres 24. Proszę o ustosunkowanie się do poniższych stwierdzeń zaznaczając X w odpowiednim miejscu. N=82

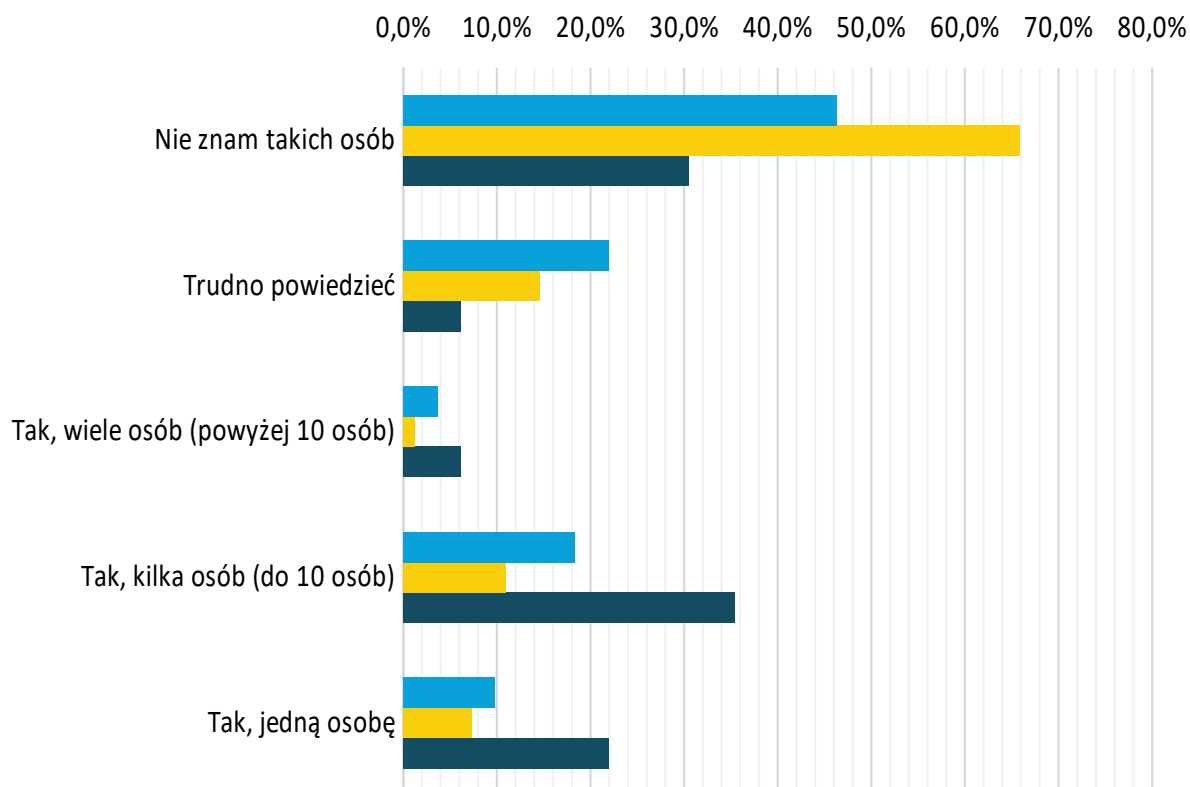

PROBLEMY W ZAKRESIE SIĘGANIA PO SUBSTANCJE SZKODLIWE

Badani mieszkańcy powiatu rybnickiego zostali zapytani także o skalę nadużywania alkoholu, narkotyków oraz nadmiernego podejmowania czynności, przez osoby w ich otoczeniu. Jak wynika z odpowiedzi respondentów:

- 63,5% badanych zna w swoim otoczeniu osoby nadużywające alkoholu, w tym 22,0% – jedną taką osobę, 35,4% – kilka takich osób, a 6,1% – wiele takich osób;
- 19,5% badanych zna w swoim otoczeniu osoby nadużywające narkotyków, w tym 7,3% – jedną taką osobę, 11,0% – kilka takich osób, a 1,2% – wiele takich osób;
- 31,8% badanych zna w swoim otoczeniu osoby podejmujące się nadmiernie różnego rodzaju czynności, w tym 9,8% – jedną taką osobę, 18,3% – wiele takich osób, z kolei 3,7% – kilka takich osób.

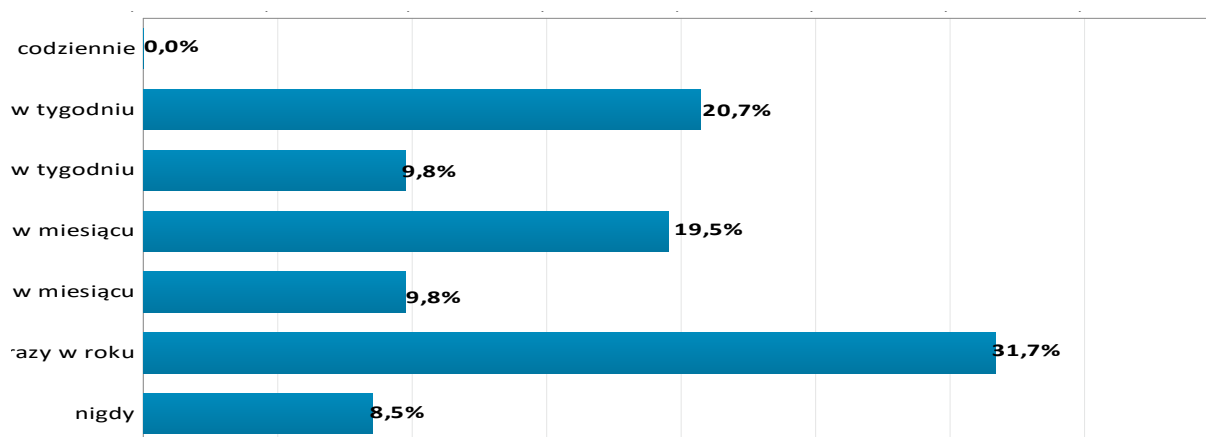
Wykres 25. Czy zna Pan/i kogoś w swoim otoczeniu, kto nadużywa, alkoholu, narkotyków lub w sposób zdecydowanie nadmierny podejmuje się pewnych czynności (np. zakupy, korzystanie z Internetu i/lub urządzeń elektronicznych, uprawianie sportu, praca, oglądanie treści pornograficznych itp.)? N=82

PROBLEM ALKOHOLOWY

Pierwsze pytanie dotyczące kwestii sięgania po alkohol odnosiło się do częstotliwości jego spożywania. Można zauważyć, iż 20,7% respondentów sięga po alkohol kilka razy w tygodniu, 9,8% respondentów – raz w tygodniu, 19,5% – kilka razy w miesiącu, z kolei 9,8% – raz w miesiącu. Na okazjonalne spożywanie alkoholu, tj. kilka razy w roku wskazało 31,7% ankietowanych, natomiast abstynencję zadeklarowało 8,5% mieszkańców.

Wykres 26. Jak często spożywa Pan/i alkohol? N=82

Kolejne pytanie dotyczyło sytuacji, w której respondenci stracili kontrolę nad ilością spożywanego alkoholu. Większość ankietowanych podała, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie zdarzyło im się upić (53 osoby, tj. 70,7%). 8 respondentów wskazało, że doszło do tego 1 raz (10,7%), 10 badanych przyznało, że miało to miejsce 2-5 razy (13,3%), natomiast po 2 odpowiedzi padły na 6-10 razy oraz więcej niż 10 razy (po 2,7%).

Tabela 21. Ile razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i stracić kontrolę nad ilością spożywanego alkoholu (tzn. upić się)? N=75

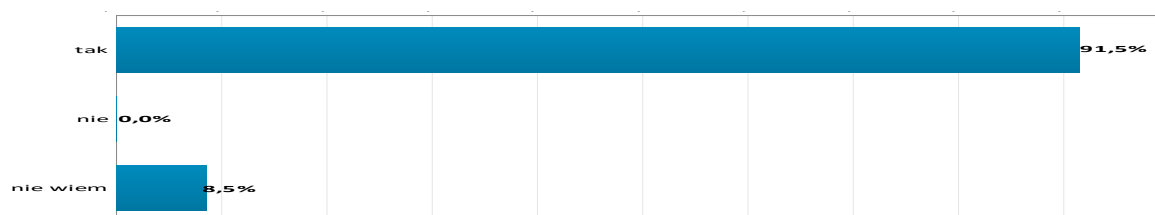
odpowiedź	%	liczba odp.
1 raz	10,7	8
2-5 razy	13,3	10
6-10 razy	2,7	2
powyżej 10 razy	2,7	2
ani razu	70,7	53

Kolejną analizowaną kwestią było prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu. Na to pytanie również większość respondentów odpowiedziała, że nigdy nie kierowała pojazdem w takim stanie (66 osób, tj. 88,0%). Wśród ankietowanych 5 z nich wskazało, że zdarzyło im się to jednokrotnie (6,7%), natomiast prawa jazdy nie posiada 4 ankietowanych (5,3%).

Tabela 22. Czy w ciągu ostatnich 30 dni zdarzyło się Panu/i kierować pojazdem mechanicznym po spożyciu alkoholu? N=75

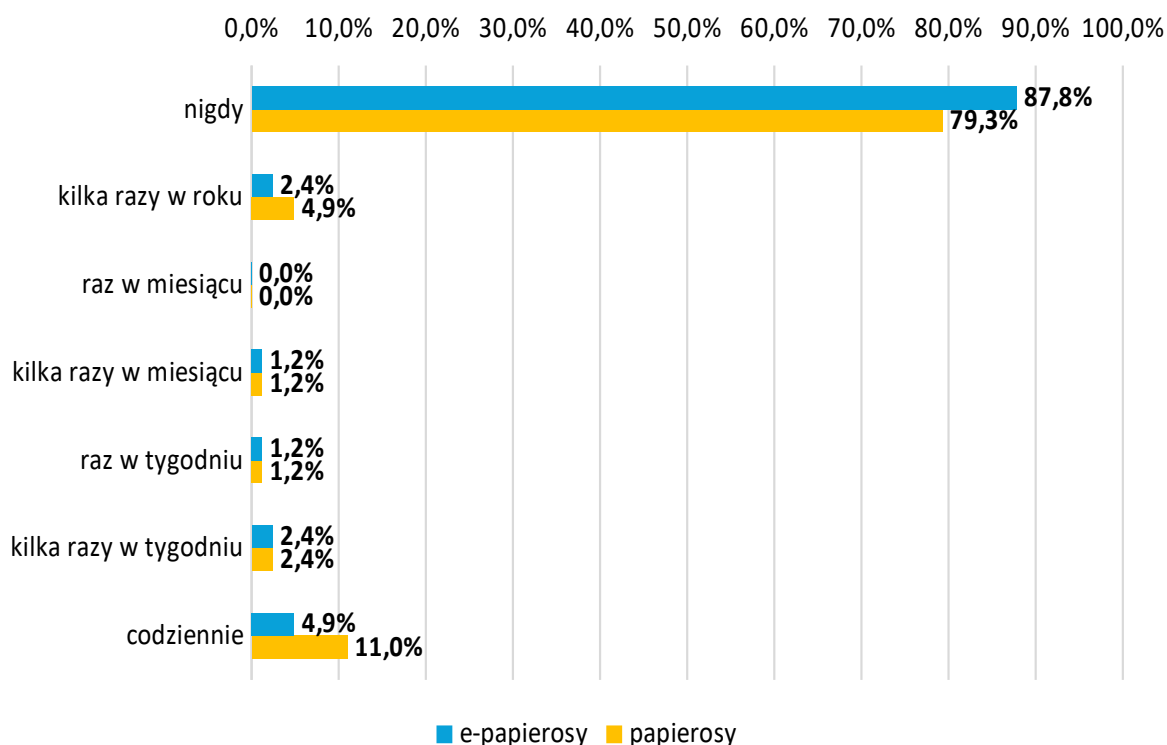
odpowiedź	%	liczba odp.
nigdy mi się to nie zdarzyło	88,0	66
raz mi się to zdarzyło	6,7	5
zdarza mi się to sporadycznie	0,0	0
zdarza mi się to często	0,0	0
nie posiadam prawa jazdy	5,3	4

W jednym z pytań poprosiliśmy ankietowanych o wyrażenie swojej opinii na temat wpływu spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży, na rozwój dziecka. Niemal wszyscy respondenci dostrzegają negatywny wpływ jaki ma picie alkoholu przez kobiety w ciąży na rozwój dziecka (91,5%), jednakże odpowiedź „nie wiem” zaznaczyło 8,5% badanych.

Wykres 27. Czy według Pana/i picie alkoholu w ciąży ma negatywny wpływ na rozwój dziecka? N=82

PROBLEM NIKOTYNOWY

Kolejny z analizowanych obszarów miał na celu zweryfikowanie skali palenia papierosów tradycyjnych oraz papierosów elektronicznych przez dorosłych mieszkańców powiatu rybnickiego. Spośród wszystkich badanych osób papierosy tradycyjne pali 20,7% ankietowanych, przy czym 4,9% sięga po nie kilka razy w roku, 1,2% – kilka razy w miesiącu, 1,2% – raz w tygodniu, 2,4% – kilka razy w tygodniu, z kolei 11,0% – codziennie. E-papierosy pali łącznie 12,1% badanych, przy czym 2,4% pali je kilka razy w roku, po 1,2% – kilka razy w miesiącu oraz raz w tygodniu, 2,4% – kilka razy w tygodniu, natomiast 4,9% – codziennie.

Wykres 28. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)? N=82

PROBLEM NARKOTYKOWY

Następnym etapem badania było zidentyfikowanie skali zażywania narkotyków, dopalaczy lub innych środków psychoaktywnych przez dorosłych mieszkańców Powiatu. Sięgnięcie po tego typu substancje zadeklarowało 7,3% badanych, spośród których po 1,2% wskazało na zażywanie ich kilka razy w roku oraz raz w miesiącu, z kolei 4,9% sięgnęło po tego rodzaju substancje jednokrotnie.

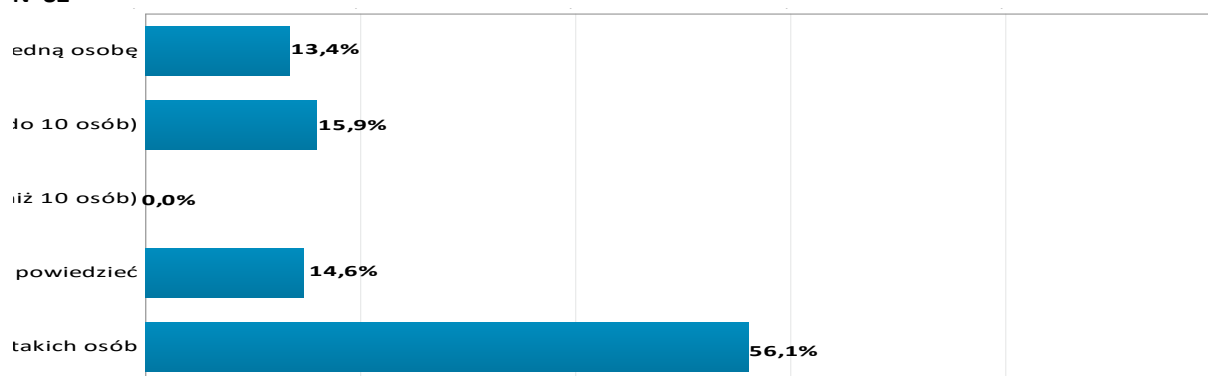
Wykres 29. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)?
N=82

PROBLEM PRZEMOCY

Dalsza część raportu stanowi próbę oszacowania skali problemu przemocy wśród dorosłych mieszkańców Powiatu. Poniższy wykres przedstawia odpowiedzi ankietowanych na pytanie o znajomość kogoś w swoim otoczeniu, kto jest osobą doświadczającą przemocy w swoim domu. Twierdzącej odpowiedzi udzieliło aż 29,3% badanych, w tym 13,4% respondentów zna jedną taką osobę, natomiast 15,9% ankietowanych wskazało na kilka takich osób (tj. do 10 osób). 14,6% respondentów nie jest pewnych czy w ich otoczeniu są osoby doznające przemocy domowej.

Wykres 30. Czy zna Pan/i kogoś w swoim otoczeniu, kto jest osobą doświadczającą przemocy domowej? N=82

Mieszkańcy biorący udział w badaniu ankietowym, odpowiedzieli również na pytanie dotyczące bezpośredniego doświadczania przemocy domowej przez nich samych. Z zebranych danych wynika, że w okresie ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie przemocy doznało 9,8% respondentów, w tym po 3,7% zadeklarowało, że miało to miejsce jednokrotnie oraz 2-5 razy, natomiast zdaniem po 1,2% – 6-10 razy oraz więcej niż 10 razy.

Wykres 31. Jak często, w okresie 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy domowej? N=82

Mieszkańcy, którzy przyznali, że doznali przemocy, zostali następnie poproszeni o określenie jej rodzaju. Z deklaracji ankietowanych wynika, że najczęściej doświadczanym rodzajem przemocy była przemoc psychiczna, na którą wskazali wszyscy ankietowani odpowiadający na to pytanie (8 osób, tj. 100,0%). 3 odpowiedzi dotyczyły przemocy ekonomicznej (37,5%), 2 – przemocy fizycznej (25,0%), z kolei 1 badany doznał zaniedbania (12,5%).

Tabela 23. Jakiego rodzaju przemocy Pan/i doznał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy? N=8

odpowieź	%	liczba odp.
przemoc psychiczna	100,0	8
przemoc ekonomiczna	37,5	3
przemoc fizyczna	25,0	2
zaniedbanie	12,5	1
przemoc seksualna	0,0	0
nie wiem	0,0	0

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Zapytaliśmy respondentów również o to, kto stosował wobec nich przemoc. Analiza materiału badawczego wykazała, że najczęściej, bo 8 ankietowanych doznało przemocy ze strony innych osób, wśród których wyróżniono m.in.: *przełożonego i pracodawcę* (100,0%). Po 5 osób wskazało na rodziców oraz innych członków rodzin (po 62,5%), z kolei po 3 odpowiedzi dotyczyły partnera/partnerki oraz męża/żony (po 37,5%).

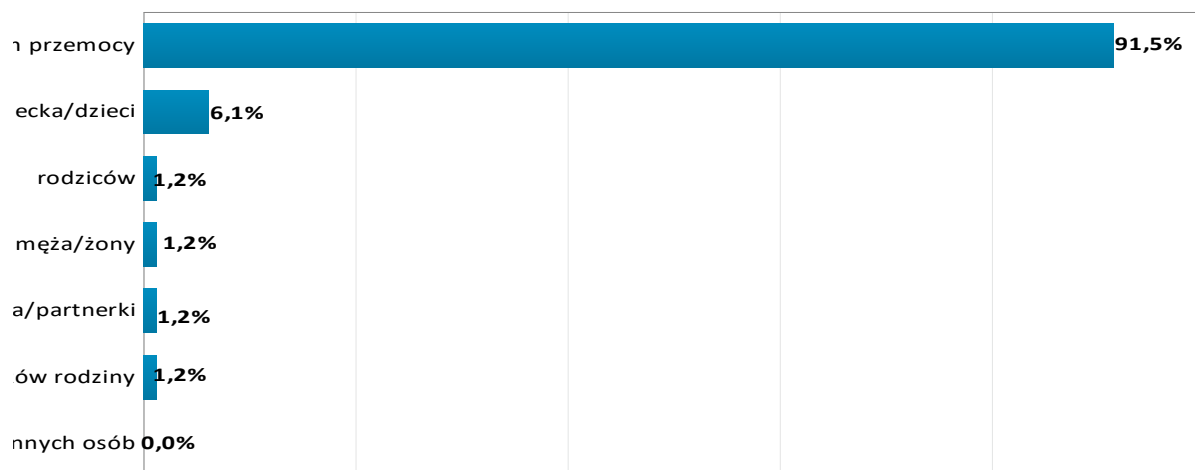
Tabela 24. Kto stosował wobec Pana/i przemoc? N=8

odpowieź	%	liczba odp.
inne osoby	100,0	8
rodzice	62,5	5
inni członkowie rodziny	62,5	5
partner/partnerka	37,5	3
mąż/żona	37,5	3

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Zebrane w procesie badawczym dane pokazują, iż do stosowania przemocy przyznała się nieznacznie mniejsza część badanych niż w przypadku jej doznawania, tj. 8,5%. Mieszkańcy Powiatu deklarujący stosowanie przemocy w okresie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, głównie kierowali ją w stronę dziecka/dzieci (6,1%). Po 1,2% odpowiedzi padło również na rodziców, męża/żonę, partnera/partnerkę oraz innych członków rodziny.

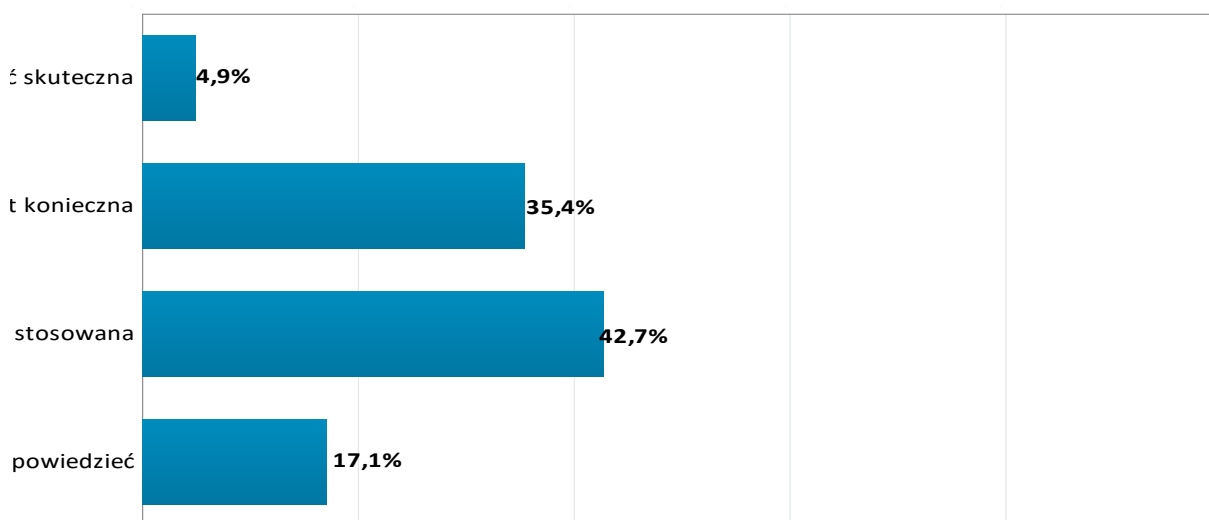
Wykres 32. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, gdzie zastosował/a Pan/i przemoc? N=82

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

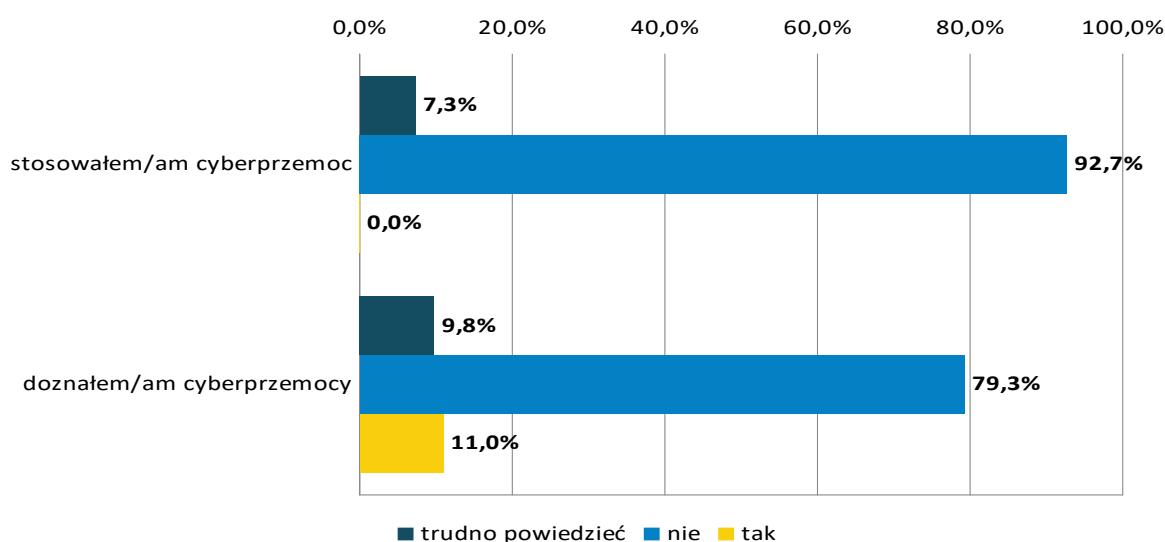
Ważnym aspektem badania dotyczącego problemów społecznych w powiecie rybnickim była również opinia mieszkańców na temat stosowania kar fizycznych w stosunku do dzieci jako metody wychowawczej. W świetle ich odpowiedzi można stwierdzić, iż blisko połowa badanych całkowicie nie toleruje przemocy jako metody wychowawczej (42,7%), jednakże aż 35,4% mieszkańców uważa, że istnieją sytuacje, kiedy kary fizyczne są konieczne. Ponadto, 17,4% ankietowanych nie potrafi jednoznacznie określić swojego stosunku do badanej sprawy, wybierając odpowiedź „trudno powiedzieć”, natomiast 4,9% respondentów uważa, że kary fizyczne mogą być stosowane za każdym razem, gdy rodzic uzna, że mogą być skuteczne.

Wykres 33. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) jest metodą wychowawczą, która: N=82

Ostatnie pytanie z zakresu problemu przemocy ujęte w kwestionariuszu ankiety dotyczyło zjawiska cyberprzemocy i miało na celu oszacowanie skali jej występowania wśród dorosłych mieszkańców Powiatu. Ankietowani zostali poproszeni o wskazanie, czy zdarzyło im się kiedykolwiek doświadczyć oraz stosować cyberprzemoc. Z deklaracji badanych wynika, że takiego problemu doświadczyło 11,0% respondentów, z kolei 9,8% badanych miało trudności z odpowiedzią na to pytanie. Do stosowania przemocy w Internecie nie przyznał się żaden ankietowany, a 7,3% badanych w tym kontekście zaznaczył odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Wykres 34. Czy w przeciągu ostatnich 12 miesięcy doznał/a oraz stosował/a Pan/i cyberprzemoc (np. wyzywanie, podszywanie się, ośmieszanie/poniżanie, grożenie/straszenie, szantażowanie, wyłudzenie pieniędzy, rozsyłanie ośmieszających zdjęć/filmów)? N=82

CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Na podstawie danych empirycznych przekazanych między innymi przez Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie funkcjonujące w powiecie rybnickim oraz danych statystycznych GUS, do każdego z obszarów wymienionych we wprowadzeniu do Strategii przeprowadzono analizy diagnostyczne, w skład których wchodzi:

- charakterystyka problemu i działań interwencyjnych,
- analiza SWOT/TOWS, która została przedstawiona w ostatniej części²⁰.

WSPARCIE OSÓB Z PROBLEMEM UBÓSTWA

Diagnozy w zakresie poziomu ubóstwa dokonano na podstawie danych statystycznych dotyczących liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz przyznanych świadczeń z pomocy społecznej. Ich zakres umożliwił zarówno opis stanu najbardziej aktualnego, jak również porównanie dynamiki zachodzących procesów poprzez porównanie zmian na przestrzeni lat. W tym celu analizie poddano liczbę osób, które uprawnione były do korzystania ze świadczeń ogółem oraz tych, które uprawnione były do pomocy z tytułu ubóstwa.

W 2022 roku ubóstwo jako powód udzielania pomocy i wsparcia z pomocy społecznej znajdowało się na pierwszym miejscu w takich gminach jak: Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Lyski oraz Świerklany, z kolei w gminie Jejkowice znajdowało się ono na drugim miejscu pod względem liczby rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia.

Dane źródłowe pokazują, że łączna liczba rodzin zamieszkujących gminy powiatu rybnickiego, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu ubóstwa uległa na przestrzeni lat 2020-2022 spadkowi na poziomie 22,5%. W 2020 roku z tego powodu z pomocy skorzystało łącznie 590 rodzin, w 2021 roku – 513, natomiast w 2022 roku – 457 rodzin. Największy spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa dostrzegalny jest w gminie Czerwionka-Leszczyny (26,9%), a najmniejszy w gminie

²⁰ Analiza SWOT wskazuje czynniki mające wpływ na możliwości interwencji, w podziale na mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia. Mocne i słabe strony to czynniki wewnętrzne Powiatu, takie na które mamy wpływ i takie które odnoszą się do teraźniejszości; szanse i zagrożenia to czynniki zewnętrzne (województwo, kraj, Europa), takie na które mamy niewielki wpływ i takie które mogą odnosić się do przyszłości

Lyski (5,8%), z kolei w gminie Jejkowice odnotowano wzrost o 22,2% względem roku 2020. Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Tabela 25. Liczba rodzin, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu ubóstwa w gminach wchodzących w skład powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	386	339	282
Gaszowice	74	67	59
Jejkowice	18	20	22
Lyski	52	58	49
Świerklany	60	59	45
ogółem	590	513	457

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Ośrodki Pomocy Społecznej w powiecie rybnickim od stycznia 2019 roku realizują program „Posiłek w szkole i w domu”, który zastąpił realizowany w latach poprzednich program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Celem Programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, osób samotnych, z niepełnosprawnościami i w podeszłym wieku.

Wśród największej liczby osób otrzymujących świadczenie pieniężne w 2022 roku znalazło się 284 mieszkańców gminy Czerwionka-Leszczyny, z kolei najmniejsza liczba świadczeniobiorców zamieszkiwała gminę Jejkowice (42 osoby) oraz gminę Lyski (46 osób). W postaci świadczenia niepieniężnego pomoc otrzymało w przedmiotowym roku najwięcej mieszkańców gminy Czerwionka-Leszczyny – 104 osoby. Najmniejsza liczba świadczeń niepieniężnych została przyznana w gminie Świerklany – skorzystało z nich jedynie 31 świadczeniobiorców. Na przestrzeni ostatnich trzech lat w większości gmin powiatu rybnickiego spadła liczba osób pobierających świadczenie pieniężne – wyjątek stanowi gmina Jejkowice, gdzie odnotowano nieznaczny wzrost. W przypadku świadczeń niepieniężnych dostrzegalny jest wzrost liczby świadczeniobiorców w przypadku dwóch gmin: Jejkowice oraz Lyski, z kolei w pozostałych gminach odnotowano spadek.

Tabela 26. Liczba osób korzystających ze świadczenia pieniężnego i niepieniężnego w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i „Posiłek w szkole i w domu” w latach 2020-2022 w gminach powiatu rybnickiego

	gmina	rodzaj świadczenia	2020	2021	2022
Leszczyny	Czerwionka-	pieniężne	405	353	284
		niepieniężne	181	144	104
	Gaszowice	pieniężne	101	90	82
		niepieniężne	50	39	40
	Jejkowice	pieniężne	41	45	42
		niepieniężne	28	25	37
	Łyski	pieniężne	50	59	46
		niepieniężne	32	31	34
	Świerklany	pieniężne	85	75	50
		niepieniężne	32	31	31

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Osoby uzyskujące niskie dochody lub pozbawione dochodów mają możliwość ubiegania się o dofinansowanie do dodatków mieszkaniowych ponoszonych w związku z zajmowaniem lokalu mieszkalnego. W 2022 roku najwięcej świadczeń pieniężnych w formie dodatków mieszkaniowych zostało przyznanych w gminie Czerwionka-Leszczyny (314 gospodarstw), natomiast w przypadku gmin Jejkowice oraz Łyski żadnemu z mieszkańców nie zostało przyznane świadczenie. Na przestrzeni ostatnich trzech lat w całym powiecie rybnickim można zauważyć wahania w zakresie liczby przyznawanych dodatków mieszkaniowych, jednakże w 2022 osiągnęła ona najwyższą wartość, tj. 320.

Tabela 27. Liczba gospodarstw domowych w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego, które otrzymały dodatki mieszkaniowe w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	308	290	314
Gaszowice	4	4	4
Jejkowice	0	0	0
Łyski	0	0	0
Świerklany	2	3	2
ogółem	314	297	320

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Bezpośrednio z ubóstwem wiąże się problem bezdomności – jest często zarówno przyczyną ubóstwa jak i jego skutkiem. W 2022 roku z powodu bezdomności w całym powiecie rybnickim udzielono pomocy 84 osobom, w tym 62 z gminy Czerwionka-Leszczyny,

10 mieszkańcom gminy Świerklany oraz po 4 osobom z gmin: Gaszowice, Jejkowice oraz Lyski. Na przestrzeni omawianych lat liczba osób, którym udzielono wsparcia z powodu bezdomności ulegała nieznacznym wahaniom – najwyższą wartość odnotowano w 2020 roku (93). Szczegółowe dane prezentuje kolejna tabela.

Tabela 28. Liczba osób, którym została udzielona materialna pomoc społeczna z powodu bezdomności w gminach powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-leszczyzny	54	56	62
Gaszowice	5	4	4
Jejkowice	7	3	4
Lyski	2	0	4
Świerklany	25	13	10
ogółem	93	76	84

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Na terenie powiatu rybnickiego nie funkcjonuje schronisko/noclegownia dla osób z problemem bezdomności. Zadanie własne gmin w zakresie udzielania schronienia osobom tego pozbawionym jest realizowane przez Stowarzyszenie im. św. Jana Pawła II w Rybniku.

BEZROBOCIE, PROMOCJA ZATRUDNIENIA ORAZ AKTYWIZACJA NA LOKALNYM RYNKU PRACY

Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Czynniki te bardzo często skutkują wzrostem ubóstwa, pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego (np. zanik posiadanych kwalifikacji zawodowych i trudności w przystosowaniu się do zmieniających się zasad funkcjonowania rynku pracy), a także mogą prowadzić do pojawienia się patologicznych zjawisk takich jak: nadużywanie alkoholu i przestępczość. Negatywne skutki bezrobocia wpływają również na funkcjonowanie rodziny osoby pozostającej bez pracy. W szczególności dotyczy to dzieci, które odczuwając własną sytuację materialną jako gorszą, w porównaniu do swoich rówieśników, stopniowo mogą izolować

się, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Bezrobocie jest również przyczyną zaniechania uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

W 2022 roku bezrobocie jako powód udzielania pomocy i wsparcia z pomocy społecznej znajdowało się na drugim miejscu w takich gminach jak Czerwionka-Leszczyny oraz Lyski, na trzecim w gminie Świerklany, na piątym w gminie Gaszowice, z kolei na szóstym miejscu w gminie Jejkowice.

W 2022 roku ogólna liczba rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej na terenie gmin powiatu rybnickiego z powodu bezrobocia, kształtowała się na poziomie 261. Na przestrzeni lat 2020-2022 odnotowano spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z tego powodu na poziomie 26,5%. Szczegółowe dane statystyczne dla poszczególnych gmin powiatu rybnickiego przedstawia tabela poniżej.

Tabela 29. Liczba rodzin, którym została udzielona pomoc z powodu bezrobocia w gminach wchodzących w skład powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	253	207	178
Gaszowice	40	35	33
Jejkowice	8	9	7
Lyski	29	34	24
Świerklany	25	30	19
powiat rybnicki	355	315	261

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Kolejna tabela przedstawia liczbę zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku mieszkańców powiatu rybnickiego oraz wchodzących w jego skład gmin. Z danych źródłowych wynika, że pod koniec 2022 roku w PUP zarejestrowanych było ogółem 804 mieszkańców powiatu rybnickiego, a największa liczba zarejestrowanych bezrobotnych zamieszkiwała teren gminy Czerwionka-Leszczyny – 512. Wśród gmin, w których odnotowano stosunkowo niewielką liczbę zarejestrowanych osób pozostających bez zatrudnienia należy wyróżnić gminę Jejkowice (36 osób) i Lyski (72 osoby). Udział mieszkańców zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym poszczególnych gmin Powiatu w 2022 roku kształtuje się na stosunkowo zbliżonym poziomie. Najniższy udział osób pozostających bez pracy w ogóle mieszkańców dotyczy gmin Lyski oraz Świerklany (po 1,2%). Najmniej korzystna sytuacja pod względem bezrobocia wśród

mieszkańców występuje na obszarze gminy Czerwionka-Leszczyny, w której osoby zarejestrowane w PUP stanowiły 2,2% populacji Gminy w wieku produkcyjnym. Na przestrzeni ostatnich lat udział mieszkańców gmin powiatu rybnickiego zarejestrowanych w PUP w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców gmin systematycznie malał. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia kolejna tabela.

Tabela 30. Mieszkańcy powiatu rybnickiego i wchodzących w jego skład gmin zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w latach 2020-2022 oraz ich udział w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stan na koniec roku)

gmina	2020		2021		2022	
	liczba osób	%	liczba osób	%	liczba osób	%
Czerwionka-Leszczyny	748	3,0	587	2,4	512	2,2
Gaszowice	158	2,7	109	1,9	95	1,6
Jejkowice	53	2,1	39	1,6	36	1,4
Lyski	143	2,4	97	1,6	72	1,2
Świerklany	154	2,1	104	1,4	89	1,2
powiat rybnicki	1 256	2,7	936	2,0	804	1,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy to takie, które ze względu na określone uwarunkowania mają znaczne trudności z wkroczeniem lub utrzymaniem się na rynku pracy. W kolejnej tabeli przedstawiona została liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku zamieszkujących Powiat, a które są w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz ich udział w ogólnej liczbie osób zarejestrowanych w PUP. Jak wynika z danych statystycznych na przestrzeni omawianych lat udział osób bezrobotnych będących przed 30 rokiem życia ulegał wahaniom, osiągając w 2022 roku poziom 26,2%. Jednocześnie, w 2022 roku w porównaniu do 2020 roku nieznacznie wzrósł odsetek osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia oraz długotrwale bezrobotnych. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w powiecie rybnickim osoby długotrwale bezrobotne stanowią blisko połowę wszystkich osób pozostających bez zatrudnienia – w 2021 roku ich udział wyniósł 52,6%. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia kolejna tabela.

Tabela 31. Mieszkańcy powiatu rybnickiego będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy oraz ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych w PUP na przestrzeni lat 2020-2022

wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	liczba osób	%	liczba osób	%	liczba osób	%
do 30 r.ż.	372	28,9	243	25,1	218	26,2
powyżej 50 r.ż.	305	23,7	252	26,0	203	24,2
długotrwale bezrobotni	540	41,9	510	52,6	363	43,6

Źródło: <https://rybnik.praca.gov.pl/>

AKTYWIZACJA OSÓB BEZROBOTNYCH

Istotnym narzędziem służącym przeciwdziałaniu bezrobociu w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku są instrumenty rynku pracy. W ich zakres wpisują się organizowanie przez PUP **aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu**, takie jak: staże, prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, refundacja poniesionych kosztów doposażenia stanowiska pracy oraz wsparcie dla osób młodych – bon na zasiedlenie i bon zatrudnieniowy. W 2022 roku z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w Powiecie skorzystało łącznie 397 osób bezrobotnych, w tym najwięcej rozpoczęło staż (146 osób), wzięło udział w szkoleniu (57 osób) oraz skorzystało z pomocy w formie uzyskania środków na działalność (56 osób). Na przestrzeni analizowanych lat można dostrzec głównie wahania liczby osób objętych wyżej wspomnianymi formami wsparcia. Szczegółowe dane przedstawia tabela nr 33.

Tabela 32. Liczba osób objętych aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu w powiecie rybnickim na przestrzeni lat 2020-2022

wyszczególnienie	2020	2021	2022
staże	252	359	146
szkolenia	44	75	57
środki na działalność	102	174	56
prace interwencyjne	51	136	41
prace społecznie użyteczne	80	105	54
wyposażenie stanowiska pracy	27	69	12
bon zatrudnieniowy	8	17	11
bon na zasiedlenie	20	19	5
studia podyplomowe	0	0	5
zatrudnienie osób 50+	9	10	4
roboty publiczne	0	6	6
łącznie	593	970	397

Źródło: <https://rybnik.praca.gov.pl/>

Należy zaznaczyć, że w ramach przeciwdziałania bezrobociu na terenie powiatu rybnickiego, PUP w Rybniku organizuje również **pośrednictwo pracy**. W 2022 roku doradcy

wydali 1 114 skierowań do pracy, na staże, prace społecznie użyteczne. Innym narzędziem służącym wspieraniu aktywizacji zawodowej jest **poradnictwo zawodowe**, z którego w 2022 roku skorzystało łącznie 1 169 osób, w tym 634 osoby uzyskało informacje zawodowe, 387 osób skorzystało z poradnictwa indywidualnego, 37 z poradnictwa grupowego, 51 usług dotyczyło współpracy ze szkołami, natomiast 60 przeprowadzenia testów preferencji i kompetencji zawodowych.

Bezrobotni mieszkańcy powiatu rybnickiego mogą skorzystać z programów i projektów aktywizacyjnych oferowanych przez PUP. Do tego rodzaju programów zaliczyć można m.in. **projekt „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w mieście Rybniku i powiecie rybnickim (V)”**, współfinansowany ze środków EFS w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Celem Projektu jest zwiększenie możliwości zatrudnienia młodych, bezrobotnych osób między 18-29 rokiem życia, niepracujących, niekształących się w trybie stacjonarnym oraz nieuczestniczących w żadnych szkoleniach. W ramach Projektu oferowane są staże, jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, bony szkoleniowe, bony na zasiedlenie, refundacja wyposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, prace interwencyjne, a także poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy.

Innym projektem skierowanym do bezrobotnych mieszkańców powiatu rybnickiego jest **„Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w wieku 30+ zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku (IV)”**, również współfinansowany ze środków EFS, jednakże w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa śląskiego. Inicjatywa skierowana jest do osób w wieku 30 lat i więcej poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Celem projektu jest podniesienie zdolności tych osób do podjęcia zatrudnienia, poprzez realizowanie różnorodnych form wsparcia.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ, DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA

Dla potrzeb Strategii wykorzystano elementy definicji osoby niepełnosprawnej z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych i przyjęto, że: *osoby niepełnosprawne to osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub*

umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnienie ról społecznych, a w szczególności do wykonywania pracy zawodowej. Osoby z niepełnosprawnościami dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności. Warty podkreślenia jest fakt, że osoby z niepełnosprawnością tworzą bardzo niejednorodną grupę, w związku z czym działania na ich rzecz powinny być adresowane z uwzględnieniem specyfiki występujących dysfunkcji.

W 2022 roku niepełnosprawność jako powód udzielania pomocy i wsparcia znalazła się na drugim miejscu w gminach: Gaszowice oraz Świerklany, na trzecim w przypadku gmin: Jejkowice i Lyski, natomiast na czwartym miejscu w gminie Czerwionka-Leszczyny.

W 2022 roku ogólna liczba rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej na terenie gmin powiatu rybnickiego z powodu niepełnosprawności kształtowała się na poziomie 205. W stosunku do 2020 roku nastąpił spadek liczby rodzin na poziomie 4,7%. Szczegółowe dane statystyczne przedstawia kolejna tabela.

Tabela 33. Rodziny z terenu gmin wchodzących w skład powiatu rybnickiego, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu niepełnosprawności w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	127	123	105
Gaszowice	36	33	38
Jejkowice	9	12	14
Lyski	14	17	16
Świerklany	29	32	32
powiat rybnicki	215	217	205

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Kolejna tabela przedstawia dane dotyczące liczby udzielonych świadczeń w postaci zasiłku pielęgnacyjnego dla niepełnosprawnego dziecka w gminach powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022. Łącznie we wszystkich gminach w 2020 roku przyznano 4 850 świadczeń, w 2021 roku – 4 963, natomiast w 2022 roku ich liczba kształtowała się na poziomie 5 446 świadczeń. Na przestrzeni omawianych lat liczba wypłaconych zasiłków ulegała wahaniom, jednakże w 2022 roku osiągnęła najwyższą wartość i tym samym zaobserwować można wzrost względem 2020 roku na poziomie 12,3%. Najwięcej świadczeń wypłacono w gminie Czerwionka-Leszczyny (2 979), natomiast najmniej w gminie Lyski (651).

Tabela 34. Liczba udzielonych świadczeń – zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka na przestrzeni lat 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	2 699	2 866	2 979
Gaszowice	530	610	686
Jejkowice	267	b.d.	b.d.
Lyski	502	570	651
Świerklany	852	917	1 130
powiat rybnicki	4 850	4 963	5 446

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

W 2022 roku długotrwała lub ciężka choroba jako powód udzielania pomocy i wsparcia znalazła się na trzecim miejscu w gminie Czerwionka-Leszczyny, na czwartym miejscu w gminach: Gaszowice, Jejkowice oraz Lyski, z kolei na piątym miejscu w gminie Świerklany.

W 2022 roku ogólna liczba rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej na terenie gmin Powiatu z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby kształtowała się na poziomie 191. Na przestrzeni lat 2020-2022 nastąpiło ich wahanie – najwyższą liczbę odnotowano w 2021 roku (226). Szczegółowe dane statystyczne dla poszczególnych gmin powiatu rybnickiego przedstawia tabela poniżej.

Tabela 35. Liczba rodzin z terenu gmin wchodzących w skład powiatu rybnickiego, którym została udzielone pomoc i wsparcie z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	106	144	119
Gaszowice	44	39	36
Jejkowice	12	14	13
Lyski	11	11	13
Świerklany	18	18	10
powiat rybnicki	191	226	191

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

ZESPÓŁ DO SPRAW ORZEKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Rybniku obejmuje swoim zasięgiem mieszkańców miast: Jastrzębie-Zdrój, Rybnik i Żory oraz powiatów: mikołowskiego, pszczyńskiego i rybnickiego. Powiatowy Zespół w ramach swoich kompetencji wydaje trzy rodzaje orzeczeń:

1. Orzeczenia o niepełnosprawności (dotyczy osób, które nie ukończyły 16 r.ż.).

2. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności (dotyczy osób powyżej 16 r.ż.).
3. Orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień (dotyczy osób posiadających ważne orzeczenia wydane przez inne organy orzekające, a chcących otrzymać wyłącznie wskazania do ulg i uprawnień).

REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Osoby z niepełnosprawnościami często czują się wykluczone z udziału w życiu społecznym. Ograniczenia utrudniające bądź wręcz uniemożliwiające korzystanie z przysługujących im praw do zaspokajania swoich potrzeb na równi z innymi, stanowią problem równie istotny, co trudności z rehabilitacją zawodową.

Wspieranie osób z niepełnosprawnością realizowane jest w dwóch podstawowych obszarach, tj. rehabilitacji społecznej i zawodowej. Rehabilitacją zawodową zajmuje się Powiatowy Urząd Pracy, natomiast rehabilitacją społeczną – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Środki na realizację powyższych form aktywizacji pochodzą z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) oraz budżetu Powiatu.

Na rehabilitację społeczną składa się szereg działań, które zmierzają do ograniczenia niedogodności związanych z niepełnosprawnością, a w szczególności:

- umożliwienie uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej (WTZ),
- dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych osób niepełnosprawnych, zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz likwidacja barier architektonicznych w komunikowaniu się i technicznych.

Na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej w 2022 roku wydatkowano łącznie 1 547 523,0 zł ze środków PFRON, w tym:

- dofinansowanie Warsztatów Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach – 854 568,0 zł,
- dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych – 201 272,0 zł,
- dofinansowanie do zakupu przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i sprzętu rehabilitacyjnego – 201 272,0 zł,

- dofinansowanie likwidacji barier technicznych, architektonicznych, i w komunikowaniu się – 200 700,0 zł,
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami – 9 882,0 zł,
- dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika – 16 300,0 zł,
- zwrot wydatków na instrumenty i usługi na rynku pracy dla osób z niepełnosprawnościami – 36 328,0 zł.

Ponadto, Powiat realizuje programy celowe, finansowane ze środków PFRON, w tym m.in. program „Aktywny Samorząd” – w ramach programu pilotażowego można było ubiegać się o dofinansowanie w następujących formach wsparcia: Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową oraz Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej lub policealnej, kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi. W 2022 roku dofinansowano łącznie 32 wnioski w zakresie Modułu I na kwotę 260 230,2 zł. W zakresie Modułu II 10 wniosków zostało rozpatrzonych pozytywnie, na kwotę 35 418,0 zł.

Osoby posiadające orzeczenia o stopniu niepełnosprawności umiarkowanym lub znacznym, ze wskazaniem do terapii zajęciowej, mogą ubiegać się o rehabilitację w ramach **Warsztatu Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach**, w celu zdobycia samodzielności, umiejętności i kwalifikacji umożliwiających w efekcie podjęcie pracy. Funkcjonujący na terenie powiatu rybnickiego WTZ w 2022 roku zapewniał wsparcie 33 uczestnikom, w tym 32 osobom z terenu powiatu rybnickiego. Od grudnia 2022 roku WTZ obejmuje wsparciem 40 osób.

Szczególny wpływ na system wsparcie osób z niepełnosprawnością, w tym niepełnosprawnością intelektualną mają **środowiskowe domy samopomocy**. Na terenie powiatu rybnickiego nie funkcjonuje żadna placówka tego typu.

Według Bazy Przedsiębiorstw Lokalnych, prowadzonej przez Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej (DES), na terenie powiatu rybnickiego funkcjonuje **Spółdzielnia**

socjalna „Horyzonty Kultury” w Czernicy. Tego rodzaju podmioty łączą cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej, a co za tym idzie prowadzą równolegle działalność gospodarczą oraz reintegrację społeczną i zawodową.

Na terenie powiatu rybnickiego osoby z niepełnosprawnością mogą korzystać ze wsparcia m.in.:

- Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku,
- Ośrodków Pomocy Społecznej funkcjonujących w poszczególnych gminach wchodzących w skład powiatu rybnickiego,
- Domu Pomocy Społecznej w Lyskach,
- Domu Pomocy Społecznej w Bełku,
- Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Rybniku,
- Warsztatu Terapii Zajęciowej w Czerwionce-Leszczynach,
- Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Czerwionce-Leszczynach,
- Ośrodka Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży w Czerwionce-Leszczynach,
- Centrum Zdrowia Psychicznego w Czerwionce-Leszczynach,
- Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w Czerwionce-Leszczynach,
- świetlic środowiskowych,
- organizacji pozarządowych
- punktów nieodpłatnej pomocy prawnej.

UZALEŻNIENIA

Alkoholizm jest problemem zdrowotnym i społecznym. Specjaliści z różnych profesji poszukują sposobu rozwiązywania tego problemu. Chcą poznać przyczyny powstawania alkoholizmu i działania, które mogłyby zapobiec jego rozprzestrzenianiu się. Uzależnienie od alkoholu jest uznawane za chorobę spełniając trzy zasadnicze kryteria. Pierwsze kryterium dotyczy naruszonej równowagi między zdrowiem a patologią. Drugim kryterium jest swoista etiologia uzależnienia, natomiast trzeci wskaźnik choroby stanowią zmiany patologiczne, w których obecny jest czynnik fizyczny²¹. Posługując się wskaźnikami europejskimi oraz na podstawie danych szacunkowych PARPA, można szacować, iż liczba uzależnionych od alkoholu w Polsce wynosi 600-800 tysięcy, z czego 80% stanowią mężczyźni. Z kolei populacja osób pijących ryzykownie i szkodliwie szacowana jest w Polsce na około 2-3 milionów osób. Dorośli członkowie rodzin alkoholowych tj. takich, gdzie nadużywanie alkoholu zaburza życie rodzinne, stanowią w Polsce populację liczącą 1,5-2 milionów osób. Dzieci i młodzież w rodzinach alkoholowych to w Polsce populacja licząca 1,5-2 milionów osób.

Poniżej przedstawione zostały miejsca na terenie Powiatu, gdzie mieszkańcy mogą uzyskać pomoc w przypadku problemu uzależnienia:

- Punkty Informacyjno-Konsultacyjne,
- Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Punkt Interwencji Kryzysowej,
- placówki ochrony zdrowia,
- samopomocowe grupy wsparcia dla osób uzależnionych oraz ich rodzin,
- Policja.

W 2022 roku z powodu alkoholizmu z pomocy i wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej korzystały łącznie 74 rodziny, w tym najwięcej z gminy Czerwionka-Leszczyny – 35 rodzin, z kolei najmniej w gminie Jejkowice (6 rodzin). W latach 2020-2022 liczba rodzin, którym udzielono pomocy z omawianego powodu łącznie we

21 Kinney J., Leaton G., *Zrozumieć alkohol*, Warszawa 1996 r.

wszystkich gminach należących do powiatu rybnickiego ulegała wahaniom – w 2022 roku wzrosła względem 2020 roku o 57,4%, z kolei w porównaniu do 2021 roku wzrosła o 25,4%.

Tabela 36. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej z powodu alkoholizmu w gminach należących do powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	17	20	35
Gaszowice	16	18	17
Jejkowice	5	5	6
Lyski	6	10	9
Świerklany	3	6	7
powiat rybnicki	47	59	74

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Ważną rolę w procesie przeciwdziałania uzależnieniom odgrywają również działania podejmowane przez Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Dane dotyczące realizowanych zadań zawarte są w corocznym Sprawozdaniu z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Z uzyskanych danych wynika, że na terenie powiatu rybnickiego w omawianych latach członkowie Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przeprowadzili rozmowy m.in. z osobami uzależnionymi od alkoholu oraz członkami ich rodzin. W 2022 roku na pierwszym miejscu pod względem liczby przeprowadzonych rozmów z osobami uzależnionymi znalazła się gmina Gaszowice, gdzie członkowie Komisji podjęli rozmowy z 34 uzależnionymi mieszkańcami oraz 43 członkami rodziny osoby uzależnionej. Szczegółowe dane z tego zakresu przedstawia kolejna tabela.

Tabela 37. Działania Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w gminach należących do powiatu rybnickiego wobec osób uzależnionych od alkoholu oraz członków ich rodzin w latach 2020-2022

gmina	podejmowane działania	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	liczba osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	153	93	0
	liczba członków rodzin osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	0	0	0
Gaszowice	liczba osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	22	29	34
	liczba członków rodzin osób uzależnionych,	22	24	43

gmina	podejmowane działania	2020	2021	2022
	z którymi przeprowadzono rozmowy			
Jejkowice	liczba osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	5	4	2
	liczba członków rodzin osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	2	10	2
Lyski	liczba osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	25	24	22
	liczba członków rodzin osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	2	6	2
Świerklany	liczba osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	5	6	11
	liczba członków rodzin osób uzależnionych, z którymi przeprowadzono rozmowy	2	5	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za rok 2020 i 2021 oraz Sprawozdania z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień KCPU-G1 za rok 2022

Na terenie powiatu rybnickiego w 2022 roku łącznie funkcjonowało 6 Punktów Informacyjno-Konsultacyjnych, w tym po jednym z gminach: Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice oraz Lyski oraz 2 punkty w gminie Świerklany.

W zakresie działań Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych znajduje się także obszar profilaktyki zachowań ryzykownych. W 2022 roku na terenie gmin powiatu rybnickiego zostały poprowadzone następujące działania:

- w gminie Czerwionka-Leszczyny zrealizowano programy rekomendowane w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez KCPU, ORE, KBdsPN i IPIŃ. Należały do nich: *Spójrz inaczej*, *Program Unplugged*, *Przyjaciele Zippiego* oraz *Debata* i wzięło w nich udział 1 052 uczniów oraz 14 nauczycieli. Ponadto przeprowadzono programy z obszaru profilaktyki uniwersalnej, wychodzące poza zakres rekomendacji, tj. programy z obszaru profilaktyki uniwersalnej przy udziale 2 879 uczniów i 16 nauczycieli, programy z obszaru profilaktyki selektywnej, w których uczestniczyło łącznie 84 uczniów oraz 1 nauczyciel, ponadto prowadzone były inne działania profilaktyczne, takie jak: spektakle, festyny i inne imprezy plenerowe, imprezy sportowe oraz konkursy, w których łącznie wzięło udział 6 873 uczestników;
- w gminie Gaszowice zrealizowano programy rekomendowane w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego

prowadzonego przez KCPU, ORE, KBdsPN i IPiN. Należały do nich: *Archipelag Skarbów*, *Przyjaciele Zippiego*, *Program Profilaktyczno-Wychowawczy EPSILON* oraz *Debata* i wzięło w nich udział 808 uczniów, 90 nauczycieli oraz 152 rodziców. Ponadto przeprowadzono programy wykraczające poza katalog działań, w tym z obszaru profilaktyki uniwersalnej, w których wzięło udział 327 uczniów i 18 nauczycieli, a także działania nie będące ustrukturyzowanymi programami profilaktycznymi, m.in.: jednorazowe prelekcje i pogadanki, spektakle, festyny i inne imprezy plenerowe, imprezy sportowe oraz konkursy, w których łącznie wzięło udział 948 uczestników;

- w gminie Jejkowice zrealizowano program *Debata* rekomendowany w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez KCPU, ORE, KBdsPN i IPiN. Wzięło w nim udział 47 uczniów oraz 3 nauczycieli. Ponadto, przeprowadzono programy z obszaru profilaktyki uniwersalnej wykraczające poza katalog działań rekomendowanych, w których uczestniczyło łącznie 122 uczniów oraz 6 nauczycieli. Prowadzono również inne działania, typu jednorazowe prelekcje i pogadanki, festyny i inne imprezy plenerowe oraz konkursy, w których łącznie wzięło udział 952 uczestników;
- w gminie Lyski zrealizowano program *Przyjaciele Zippiego* rekomendowany w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez KCPU, ORE, KBdsPN i IPiN. Wzięło w nim udział 50 uczniów oraz 2 nauczycieli;
- w gminie Świerklany zrealizowano Program *Domowych Detektywów* rekomendowany w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez KCPU, ORE, KBdsPN i IPiN. Wzięło w nim udział 25 uczniów oraz 1 nauczyciel. Ponadto, zorganizowano programy profilaktyczne z obszaru profilaktyki uniwersalnej oraz selektywnej dla dzieci i młodzieży, które wykraczały poza katalog programów rekomendowanych. Uczestniczyło w nich łącznie 1 180 uczniów oraz 30 nauczycieli/wychowawców. Odbłyły się również inne działania obejmujące jednorazowe prelekcje i pogadanki, spektakle, festyny i inne imprezy plenerowe, imprezy sportowe oraz konkursy, w których łącznie wzięło udział 2 380 osób.

RYNEK NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Na przestrzeni lat 2020-2022 łączna wartość sprzedanego alkoholu na terenie Powiatu uległa wzrostowi aż o 14,3%. W analizowanym przedziale czasu wartość sprzedanego alkoholu ulegała systematycznemu wzrostowi we wszystkich gminach powiatu rybnickiego. Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Tabela 38. łączna wartość sprzedanego alkoholu na terenie gmin powiatu rybnickiego w latach 2020-2022 (w złotych)

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	38 118 728,6	39 552 930,2	42 908 346,1
Gaszowice	7 539 109,0	7 819 014,0	8 124 533,1
Jejkowice	1 944 627,3	2 007 177,1	2 747 668,9
Lyski	6 165 376,4	6 876 535,2	7 389 950,4
Świerklany	9 875 316,1	10 671 982,7	11 581 341,6
powiat rybnicki	63 643 157,4	66 927 639,2	72 751 840,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za rok 2020 i 2021 oraz Sprawozdania z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień KCPU-G1 za rok 2022

Kolejna tabela przedstawia liczbę punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminach należących do powiatu rybnickiego w latach 2020-2022. W 2022 roku na terenie Powiatu największa, łączna liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych znajdowała się w gminie Czerwionka-Leszczyny – 109 punktów, natomiast najmniejsza na terenie gminy Jejkowice – 7 punktów. Na przełomie ostatnich trzech lat w większości gmin dostrzegalny jest systematyczny spadek liczby punktów sprzedaży alkoholu, wyjątek stanowi gmina Jejkowice, gdzie odnotowano niewielkie wahania w tym zakresie.

Tabela 39. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminach należących do powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022

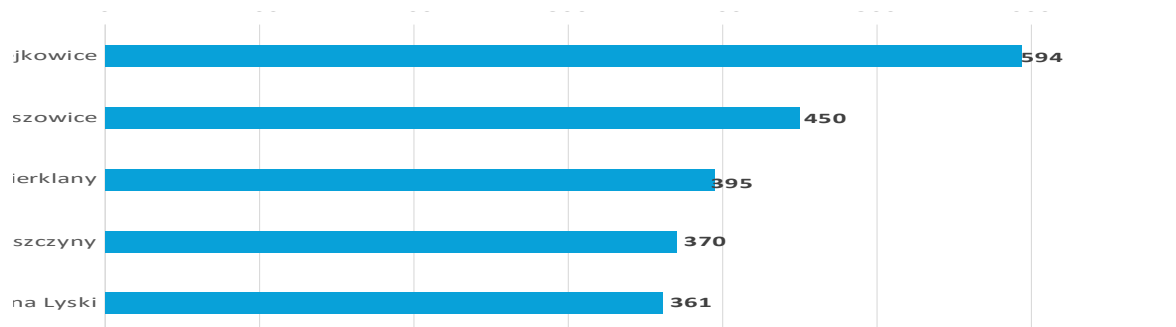
gmina	liczba punktów	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	89	83	74
	przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	37	37	35
	łącznie	126	120	109
Gaszowice	przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	16	16	16
	przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	7	7	6
	łącznie	23	23	22

gmina	liczba punktów	2020	2021	2022
Jejkowice	przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	6	7	5
	przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	2	2	2
	łącznie	8	9	7
Lyski	przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	17	17	17
	przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	12	11	10
	łącznie	29	28	27
Świerklany	przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	24	20	20
	przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	14	13	12
	łącznie	38	33	32

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za rok 2020 i 2021 oraz Sprawozdania z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień KCPU-G1 za rok 2022

Ostatnią analizowaną kwestią dotyczącą rynku napojów alkoholowych jest liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego. W 2022 roku na terenie Powiatu liczba ta wyniosła 390 osób na 1 punkt sprzedaży alkoholu, największym dostępem do podobnych punktów charakteryzuje się gmina Lyski, natomiast najbardziej ograniczony jest on w gminie Jejkowice, co świadczy o bardziej korzystnej sytuacji Gminy w zakresie polityki antyalkoholowej.

Wykres 35. Liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych w gminach powiatu rybnickiego w 2022 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za rok 2020 i 2021 oraz Sprawozdania z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień KCPU-G1 za rok 2022

PRZEMOC DOMOWA

Przemoc jest intencjonalnym i zamierzonym działaniem człowieka, które ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary. Definicja przemocy domowej według ustawy

z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej mówi, że: „przemoc domową należy rozumieć jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia, naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę, ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej, istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej”.

Przemoc jest jednym ze zjawisk współwystępujących z innymi problemami funkcjonowania rodziny. W celu rozwiązania problemu przemocy jest potrzeba podejmowania interwencji socjalnej i psychologicznej niezależnie od możliwości wdrożenia czynności prawnych. Działaniami mającymi na celu przeciwdziałanie przemocy domowej

w gminach powiatu rybnickiego zajmują się Zespoły Interdyscyplinarne. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
- Policji,
- oświaty,
- ochrony zdrowia,
- organizacji pozarządowych.

Celem działania Zespołu Interdyscyplinarnego jest skoordynowanie wszystkich działań instytucji i organów zaangażowanych w niesienie pomocy osobom krzywdzonym oraz przeciwdziałanie przemocy domowej. Zespół realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej.

Poniżej przedstawione zostały miejsca, gdzie na terenie powiatu rybnickiego mieszkańcy mogą uzyskać pomoc i wsparcie w przypadku doświadczania przemocy domowej:

- ośrodki pomocy społecznej,
- Punkty Informacyjno-Konsultacyjne,
- Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Punkt Interwencji Kryzysowej,
- placówki ochrony zdrowia,
- Policja,
- Zespoły Interdyscyplinarne,
- placówki oświatowe,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku.

W 2022 roku z pomocy Ośrodków Pomocy Społecznej na terenie powiatu rybnickiego z powodu przemocy domowej skorzystało łącznie 29 rodzin, w 2021 roku – 38 rodzin, natomiast w 2020 roku – 30 rodzin. Na przestrzeni analizowanych lat rodziny korzystające z pomocy OPS z tego powodu zamieszkiwały wszystkie gminy, z wyjątkiem gminy Jejkowice, gdzie w latach 2020-2021 nie odnotowano żadnego przypadku. W ostatnich trzech latach liczba świadczeniobiorców materialnej formy pomocy społecznej w zakresie przemocy domowej ulegała wahaniom. Należy zaznaczyć, że skala zjawiska przemocy w Powiecie może być zdecydowanie wyższa niż świadczą o tym statystyki.

Tabela 40. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia z powodu przemocy domowej w gminach należących do powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	13	14	10

Gaszowice	13	20	15
Jejkowice	0	0	1
Lyski	2	1	2
Świerklany	2	3	1
powiat rybnicki	30	38	29

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy domowej. Przedstawiciele podmiotów wyżej wymienionych, realizują procedurę „Niebieskie Karty” w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu Zespołu Interdyscyplinarnego. Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” następuje przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny, bądź przez osobę będącą świadkiem przemocy domowej.

GMINA CZERWIONKA-LESZCZYNY

W 2022 roku w Gminie funkcjonowały 183 grupy robocze, które odbyły 440 spotkań. W omawianym roku wszczęto 158 procedur poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A”. Łączna liczba osób w rodzinach objętych w analizowanym roku działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty”, które doświadczyły przemocy wynosiła 259, w tym: 146 kobiet, 32 mężczyzn i 81 dzieci.

GMINA GASZOWICE

W 2022 w Gminie funkcjonowało 20 grup roboczych, które odbyły 49 spotkań. W tym samym roku wszczęto 2 procedury „Niebieskie Karty”. Łączna liczba osób w rodzinach doświadczających przemocy, objętych w analizowanym roku działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty” wynosiła 44, w tym: 21 kobiet, 4 mężczyzn i 19 dzieci.

GMINA JEKOWICE

W 2022 roku grupy robocze funkcjonujące na terenie Gminy odbyły 7 spotkań. W omawianym roku uzupełniono 6 formularzy „Niebieska Karta – A”. Łączna liczba osób w rodzinach objętych w analizowanym roku działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty” wynosiła 16, w tym 6 kobiet, 1 mężczyzna oraz 9 dzieci.

GMINA LYSKI

W 2022 roku na terenie Gminy funkcjonowało 9 grup roboczych, które odbyły 13 spotkań. W przedmiotowym roku uruchomiono 9 procedur „Niebieskie Karty”.

GMINA ŚWIERKLANY

W 2022 roku na terenie Gminy funkcjonowało 48 grup roboczych, które zrealizowały łącznie 122 spotkania. W tym samym roku wszczęto 5 procedury poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A”. Łączna liczba osób w rodzinach objętych w analizowanym roku działaniami w ramach procedury „Niebieska Karta” wynosiła 78, w tym 32 kobiety, 5 mężczyzn i 41 dzieci.

Istotnym zasobem w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Miasta jest **Punkt Interwencji Kryzysowej (PIK)**, którego jednym z obszarów działalności jest udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym problemem przemocy domowej z terenu powiatu rybnickiego. Do podstawowych działań PIK należy:

- poradnictwo i konsultacje psychologiczne oraz prawne,
- terapia rodzinna, małżeńska i indywidualna,
- szkoła dla rodziców,
- prowadzenie konsultacji w zakresie uzależnień,
- praca z osobami dotkniętymi przemocą domową,
- koordynowanie realizacji powiatowego programu na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej,
- współpraca z innymi instytucjami i jednostkami organizacyjnymi systemu pomocy społecznej, zakładami opieki zdrowotnej, organami wymiaru sprawiedliwości,

prokuraturą, policją, placówkami systemu oświaty oraz innymi podmiotami, których działalność statutowa przewiduje szeroko rozumianą pomoc społeczną,

- udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach klientów,
- opracowywanie i przedstawianie planów, zadań i informacji z prowadzonej działalności, sporządzanie sprawozdań rzeczowych o realizowanych zadaniach.

W 2022 roku w PIK udzielono 432 porady/konsultacje, z czego 52 za pomocą środków telekomunikacyjnych. Na przestrzeni ostatnich trzech lat dostrzegalne są wahania w tym zakresie – w 2021 roku liczba porad/konsultacji udzielonych w Punkcie osiągnęła najwyższą wartość – 627. Szczegółowe dane w tym zakresie prezentuje kolejna tabela.

Tabela 41. Liczba porad/konsultacji udzielonych w PIK w latach 2020-2022

wyszczególnienie	2020	2021	2022
konsultant ds. przemocy oraz uzależnień	179	252	121
psycholog	117	128	113
psychoterapeuta	173	225	187
radca prawny	13	22	11
ogółem	482	627	432

Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku za lata 2020-2022

Polityka antyprzemocowa na poziomie powiatu rybnickiego jest regulowana m.in. za sprawą *Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Rybnickim na lata 2021-2023*, który został przyjęty uchwałą nr XXIII/183/21 Rady Powiatu Rybnickiego z dnia 2 września 2021 roku. Realizowany jest przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku, we współpracy z administracją rządową, samorządową, lokalnym wymiarem sprawiedliwości, służbą zdrowia, placówkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi na rzecz przeciwdziałania przemocy.

W 2022 roku powiat rybnicki podpisał umowę na prowadzenie domu dla matek i ojców z małoletnimi dziećmi, dla innych osób sprawujących opiekę prawną nad małoletnimi dziećmi oraz dla kobiet w ciąży pochodzących z terenu Powiatu. Podmiotem realizującym to zadanie jest **Dom Dla Matek z Dziećmi „Maja” w Raciborzu** prowadzony przez Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „Tęcza”.

BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do ich wypełniania. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Wsparcie rodziny polega w szczególności na:

1. wzmocnieniu roli i funkcji rodziny,
2. rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny,
3. podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny,
4. pomocy w integracji rodziny,
5. przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny,
6. dążeniu do reintegracji rodziny,
7. pracy z rodziną,
8. pomocy w opiece i wychowaniu dziecka.

Wszystkie jednostki pomocowe działające na terenie Powiatu w określony sposób zajmują się wspieraniem rodziny w różnych obszarach jej funkcjonowania, a ich integralne, holistyczne oddziaływania pozwalają uzyskać zamierzone efekty i wprowadzić istotne zmiany w zakresie funkcjonowania instytucji rodziny.

Na poziomie gmin głównymi jednostkami organizacyjnymi zajmującymi się szeroko rozumianym wspieraniem rodziny są Ośrodki Pomocy Społecznej, które służą pomocą rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, prowadzą działania zmierzające do zaspokojenia ich niezbędnych potrzeb i umożliwiają życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Kolejna tabela prezentuje liczbę udzielonych świadczeń rodzinom w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego z podziałem na liczbę dzieci w 2022 roku. Jak wynika z przedstawionych danych, w Powiecie najwięcej świadczeń zostało przyznanych rodzinom, w których wychowuje się czworo i więcej dzieci (3 333), natomiast najmniej, gdzie wychowuje się jedno dziecko (841).

Tabela 42. Typy rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną w formie świadczeń w gminach należących do powiatu rybnickiego w 2022 roku (liczba świadczeń)

typ rodziny	jedno dziecko	dwoje dzieci	troje dzieci	czworo i więcej dzieci
Czerwionka-Leszczyny	429	714	128	11
Gaszowice	260	100	963	1 629
Jejkowice	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Lyski	2	434	894	959
Świerklany	150	25	43	734
powiat rybnicki	841	1 273	2 028	3 333

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

W przypadku samotnego wychowywania dzieci, gdy jeden z rodziców uchyla się od płacenia alimentów na rzecz dzieci, obowiązek ten jest realizowany z funduszu alimentacyjnego. W 2022 roku z omawianych świadczeń w całym Powiecie skorzystało łącznie 347 osób. W stosunku do 2020 roku oznacza to spadek o 2,0%. Najwięcej osób objętych wsparciem zamieszkiwało gminę Czerwionka-Leszczyny (68,6% wszystkich świadczeniobiorców). Warto zwrócić uwagę na to, że w porównaniu do 2020 roku liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego w gminie Czerwionka-Leszczyny uległa zmniejszeniu, natomiast w gminie Lyski utrzymuje się na względnie stałym poziomie. Szczegółowe dane z tego zakresu prezentuje kolejna tabela.

Tabela 43. Liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego na przestrzeni lat 2020-2022 z podziałem na poszczególne gminy należące do powiatu rybnickiego

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	269	255	238
Gaszowice	34	38	36
Jejkowice	13	13	26
Lyski	19	18	19
Świerklany	19	23	28
powiat rybnicki	354	347	347

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

Na przestrzeni lat 2020-2022 liczba rodzin, którym udzielona została pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego ulegała wahaniom w gminach powiatu rybnickiego. Łączna liczba świadczeniobiorców w ciągu omawianych lat zwiększyła się ze 124 w 2020 roku do 135 w 2022 roku, czyli o 8,9%. Rozpatrując liczbę rodzin, którym udzielona została pomoc i wsparcie z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia

gospodarstwa domowego z podziałem na poszczególne gminy Powiatu można stwierdzić, że największy wzrost nastąpił w gminie Lyski, gdzie liczba rodzin zwiększyła się niemal trzykrotnie oraz w gminie Lyski (o 60,0%). Największy spadek odnotowano natomiast w gminie Świerklany, gdzie liczba rodzin korzystających ze wsparcia zmniejszyła się o ponad połowę.

W 2022 roku z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego pomoc z Ośrodków Pomocy Społecznej otrzymało łącznie 135 rodzin zamieszkujących powiat rybnicki. Należy zauważyć, iż jedynie w gminie Jejkowice bezradność opiekuńczo-wychowawcza była głównym powodem korzystania ze wsparcia OPS.

Tabela 44. Rodziny, którym zostało udzielona pomoc i wsparcie z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego we wszystkich gminach należących do powiatu rybnickiego w latach 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyń	69	65	65
Gaszowice	35	36	36
Jejkowice	8	15	23
Lyski	5	10	8
Świerklany	7	10	3
powiat rybnicki	124	136	135

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

Ośrodki Pomocy Społecznej realizują zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 z późn.zm.). Ustawa kładzie nacisk na pracę z rodziną celem niedopuszczenia do odebrania dziecka. W związku z tym wprowadzona została instytucja asystenta rodziny, którego zadaniem jest poprawa całościowego funkcjonowania rodziny oraz udzielanie jej pomocy w wielu obszarach: socjalnym, psychologicznym, wychowawczym, czy ekonomicznym.

W 2022 roku na terenie całego powiatu rybnickiego pracowało 9 asystentów rodziny, w tym 5 w gminie Czerwionka-Leszczyń i po 1 w gminach: Gaszowice, Jejkowice, Lyski i Świerklany. W omawianym roku asystenci objęli wsparciem łącznie 95 rodzin na terenie Powiatu, w tym najwięcej rodzin z gminy Czerwionka-Leszczyń (51). Najmniej rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny zamieszkiwało gminę Jejkowice (5). W stosunku do 2020 roku łączna liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta uległa zmniejszeniu o 4,0%.

Tabela 45. Asystenci rodziny oraz liczba rodzin objętych ich wsparciem w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022

gmina	2020		2021		2022	
	liczba asystentów rodziny	liczba rodzin	liczba asystentów rodziny	liczba rodzin	liczba asystentów rodziny	liczba rodzin
Czerwionka-Leszczyny	5	54	5	54	5	51
Gaszowice	1	18	1	16	1	14
Jejkowice	1	6	1	6	1	5
Lyski	1	11	1	15	1	14
Świerklany	1	10	1	15	1	11
powiat rybnicki	9	99	9	106	9	95

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

Rodziny z terenu powiatu rybnickiego mogą uzyskać specjalistyczną pomoc psychologiczną w **Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Czerwionce-Leszczynach**. W ramach działalności Poradni prowadzone są działania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a pomoc kierowana jest do dzieci i młodzieży oraz ich rodziców, a także pracowników placówek oświatowych.

Zorganizowaną działalność w celach zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży prowadzą wszystkie gminy na terenie powiatu rybnickiego. Na ich obszarze działają świetlice wiejskie oraz środowiskowe oferujące działalność edukacyjną i wychowawczą.

Placówki wsparcia dziennego (PWD) zapewniają dzieciom opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizują czas wolny i rozwijają ich zainteresowania, świadczą pomoc i wsparcie w sytuacjach kryzysowych, kształtują właściwe postawy społeczne, a także prowadzą pomoc w zakresie dożywiania. Na terenie powiatu rybnickiego znajdują się 2 tego typu obiekty, zlokalizowane w gminie Czerwionka-Leszczyny.

PROBLEMY ZWIĄZANE Z ZAPEWNIENIEM OPIEKI DZIECIOM POZBAWIONYM OPIEKI RODZICÓW

Podstawowym celem działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie jest udzielanie pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym: dzieciom, rodzinom, osobom starszym, chorym i z niepełnosprawnością, a także zabezpieczenie dzieciom pieczy zastępczej w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców. Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 z późn. zm.) system pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej.

Rodzina zastępcza zapewnia opiekę i wychowanie dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej. Może być także ustanowiona dla dziecka niedostosowanego społecznie. Rodzina zastępcza w wypełnianiu swoich funkcji kieruje się dobrem przyjętego dziecka i poszanowaniem jego praw.

Zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* „z rodziną zastępczą niezawodową spełniającą warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, posiadającą opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz co najmniej 3-letnie doświadczenie jako rodzina zastępcza, prowadzący rodzinny dom dziecka lub pełniący funkcję dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, starosta zawiera, na wniosek tej rodziny, umowę o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej”. Umowy zawiera się w ramach limitu rodzin zastępczych zawodowych na dany rok kalendarzowy, określonego w 3-letnim powiatowym programie dotyczącym rozwoju pieczy zastępczej.

Celem głównym (strategicznym) *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w powiecie Rybnickim na lata 2021-2023* przyjętego Uchwałą Nr XX/165/21 Rady Powiatu w Rybniku

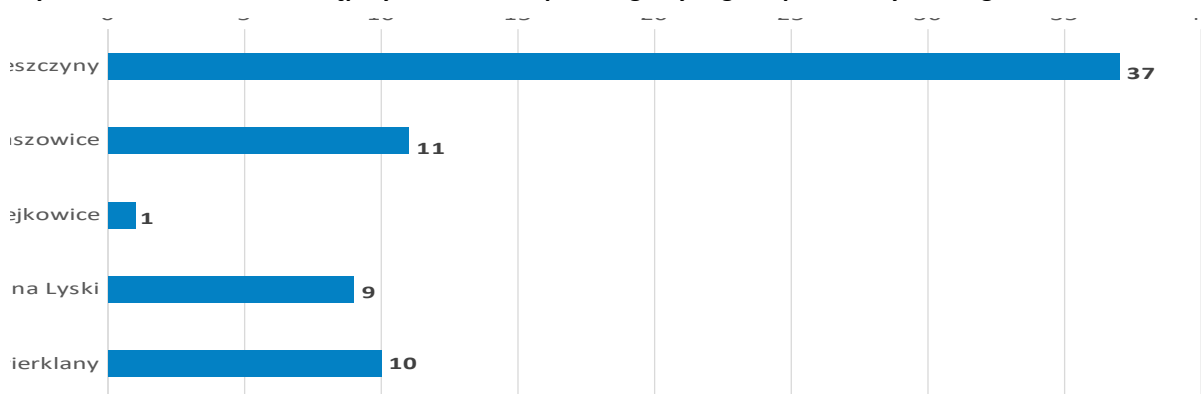
z dnia 25 lutego 2021 roku jest *rozbudowa i wspieranie systemu pieczy zastępczej w powiecie rybnickim*. Cel ten uzupełniają dwa cele szczegółowe (operacyjne):

1. Wzmacnianie i promocja rodzinnej pieczy zastępczej.
2. Wspieranie i doskonalenie wsparcia świadczonego w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W 2022 roku na terenie powiatu rybnickiego funkcjonowało 68 rodzin zastępczych, w których przebywało 109 dzieci, w tym:

- 47 spokrewnionych rodzin zastępczych,
- 16 niezawodowych rodzin zastępczych,
- 2 rodziny zawodowe,
- 3 zawodowe rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego.

Wykres 36. Liczba rodzin zastępczych na terenie poszczególnych gmin powiatu rybnickiego w 2022 roku

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2021-2023

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku corocznie prowadzi nabór i kampanię promocyjną zachęcającą kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej poprzez rozpowszechnienie informacji na stronie internetowej PCPR i w jego siedzibie, w lokalnej prasie, na portalach społecznościowych oraz za pośrednictwem plakatów. W 2022 roku przeszkolono 4 kandydatów na rodziny zastępcze, w tym po 2 osoby na rodziny zastępcze niezawodowe oraz rodziny zastępcze o charakterze pogotowia.

W przypadku wyczerpania możliwości udzielenia pomocy rodzinie biologicznej lub braku możliwości umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej jest kierowane do instytucjonalnej pieczy zastępczej

w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej typu: socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego lub rodzinnego. Na terenie powiatu rybnickiego funkcjonują 2 placówki opiekuńczo-wychowawcze: **Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Czerwionce -Leszczynach** oraz **Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Palowicach**.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wyszczególnia rodzaje świadczeń przysługujących na każde dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej. Łączny koszt świadczeń w 2022 roku wyniósł 1 622 444,0 zł²².

Od dnia 1 kwietnia 2016 roku rodzinom zastępczym na każde umieszczone dziecko do ukończenia 18 roku życia przysługuje dodatek wychowawczy w wysokości 500 zł miesięcznie, który w całości finansowany jest z dotacji celowej z budżetu państwa. Łącznie w 2022 roku rodzinom zastępczym w zakresie dodatków wychowawczych przeznaczono kwotę 237 840,0 zł²³.

W zakresie zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku znajduje się także przyznawanie pomocy pieniężnej oraz rzeczowej osobom usamodzielnianym. Od 2013 roku na terenie powiatu rybnickiego funkcjonuje **mieszkanie treningowe** (wcześniej mieszkanie chronione) przeznaczone dla 4 usamodzielnionych wychowanków rodzin zastępczych oraz placówki opiekuńczo-wychowawczej. Skierowanie do skorzystania ze wsparcia przyznaje się na okres maksymalnie do 4 lat, jednak nie dłużej niż do zakończenia nauki przez wychowanka lub do ukończenia przez niego 25 lat.

STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Aktywność i integracja społeczna seniorów stanowią niezwykle ważny i wymagający obszar dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Dzięki postępowi medycznemu żyjemy coraz dłużej, coraz dłużej chcemy być aktywni i korzystać z życia w pełni. Pomimo tego w starszych osobach często nie dostrzega się potencjału i korzyści płynących dla społeczności lokalnej. Należy pamiętać, że to właśnie seniorzy dzięki swej wiedzy i życiowemu doświadczeniu mogą stanowić niezwykle cenne źródło nauki dla młodych pokoleń. Równie często projektując infrastrukturę rekreacyjną pomija się potrzeby osób starszych, co negatywnie wpływa na ich samopoczucie, a co za tym idzie – na ich odbiór przez resztę społeczeństwa. Należy kreować zupełnie nowy wizerunek osoby starszej - jako

²² Ocena zasobów pomocy społecznej za 2022 rok

²³ tamże

osoby aktywnej, sprawnej i będącej pełnoprawnym obywatelem społeczności lokalnej. Na przestrzeni ostatnich lat można zauważyć wzrost udziału osób, które ukończyły 60 lat w populacji ogólnej. Zjawisko to nazywane starzejącym się społeczeństwem ma miejsce zarówno w Polsce, jak i w większości uprzemysłowionych krajów. Niesie to za sobą konieczność intensyfikacji działań skierowanych w stronę wsparcia i integracji osób starszych.

W 2022 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 20,3% wszystkich mieszkańców powiatu rybnickiego, co oznacza wzrost w stosunku do 2020 roku o 0,7 pp. Największy odsetek seniorów zamieszkiwał w 2022 roku gminę Czerwionka-Leszczyny (21,2%), natomiast najmniejszy gminę Świerklany (18,2%). Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Tabela 46. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w Powiecie i gminach do niego należących na przestrzeni lat 2020-2022 (w procentach)

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	20,1	20,7	21,2
Gaszowice	19,6	19,7	19,9
Jejkowice	17,5	17,9	18,3
Lyski	20,5	20,4	20,4
Świerklany	17,9	17,8	18,2
powiat rybnicki	19,6	19,9	20,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Łączna liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy i wsparcia pomocy społecznej we wszystkich gminach powiatu rybnickiego kształtowała się w 2022 roku na poziomie 105. Na przestrzeni omawianych lat dostrzegalne są wahania łącznej liczby wypłaconych świadczeń w tym zakresie, który w 2022 roku względem roku 2020 odnotował wzrost na poziomie 15,4%.

Tabela 47. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej w gminach powiatu rybnickiego w latach 2020-2022 (według liczby wypłaconych świadczeń)

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	37	39	40
Gaszowice	24	19	19
Jejkowice	6	7	8
Lyski	13	14	17
Świerklany	11	8	21
powiat rybnicki	91	87	105

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

W 2022 roku łącznie w czterech gminach powiatu rybnickiego (za wyjątkiem gminy Jejkowice) przyznano 1 878 zasiłków pielęgnacyjnych osobom, które ukończyły 75 lat. Liczba świadczeń przyznawanych osobom po 75 roku życia w porównaniu do 2020 roku zmniejszyła się o 15,6%. Najwięcej zasiłków pielęgnacyjnych w 2022 roku przyznano mieszkańcom gminy Czerwionka-Leszczyny (1 157). W porównaniu do 2020 roku spadek przyznanych zasiłków pielęgnacyjnych osobom, które ukończyły 75 lat można zauważyć w większości gmin powiatu rybnickiego. Szczegółowe dane przedstawiono poniżej.

Tabela 48. Liczba zasiłków pielęgnacyjnych przyznanych osobom, które ukończyły 75 lat na przestrzeni lat 2020-2022 w gminach powiatu rybnickiego

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	1 390	1 249	1 157
Gaszowice	339	295	330
Jejkowice	72	46	b.d.
Lyski	163	170	172
Świerklany	260	234	219
powiat rybnicki	2 224	1 994	1 878

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2022 rok

Osobom starszym, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w życiu codziennym, przysługuje prawo do opieki w Domu Pomocy Społecznej (DPS). Kierowanie do DPS i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca w Domu jest zadaniem własnym Gminy o charakterze obowiązkowym. Opłatę za pobyt w DPS ponosi sam mieszkaniec, jednak nie więcej niż 70,0% swojego dochodu. Jeżeli nie pokrywa on opłaty w całości, różnicę ponoszą małżonkowie, zstępni przed wstępnymi, a w przypadku, gdy ich dochody nie przekraczają 300% kryterium dochodowego, koszty ponosi Gmina. Liczbę osób przebywających w nich w analizowanym okresie czasu oraz przeznaczone na to środki prezentuje poniższa tabela. W latach 2020-2022 liczba mieszkańców, za których pobyt w DPS poniosły odpłatność gminy z terenu powiatu rybnickiego wzrosła o 4 osoby. Gmina Czerwionka-Leszczyny ponosiła odpłatność za największą liczbę osób przebywających w DPS (35), natomiast gmina Jejkowice na przestrzeni analizowanych lat poniosła odpłatność za najmniejszą liczbę osób – w 2022 roku były to 2 osoby. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela 49. Liczba osób, za których pobyt w Domu Pomocy Społecznej poszczególne gminy powiatu rybnickiego poniosły odpłatność na przestrzeni lat 2020-2022

gmina	2020	2021	2022
Czerwionka-Leszczyny	34	34	35
Gaszowice	7	7	9
Jejkowice	1	2	2
Lyski	5	6	7
Świerklany	8	6	6
powiat rybnicki	55	55	59

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2020, 2021 i 2022

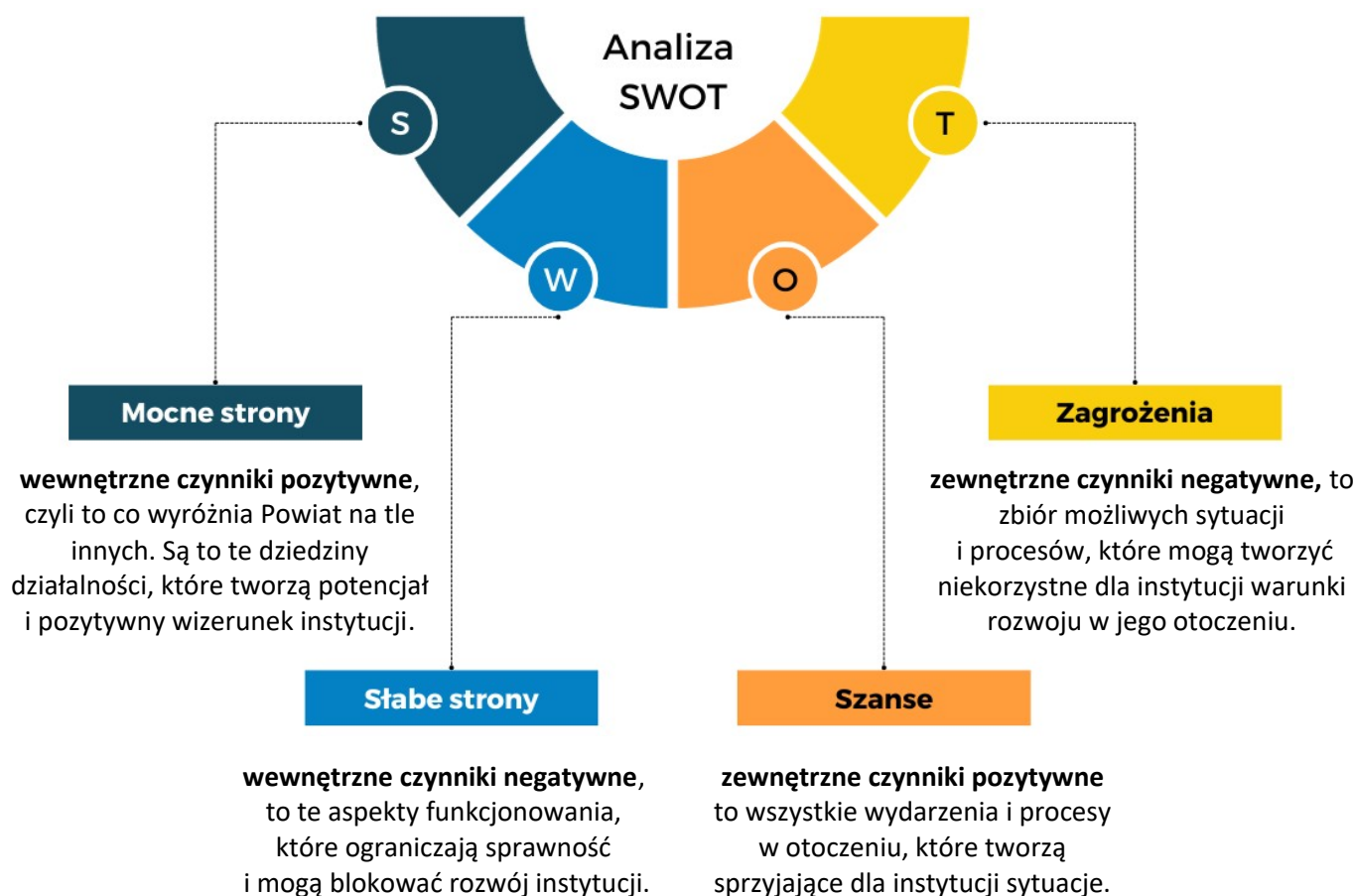
Na terenie powiatu rybnickiego funkcjonuje 1 placówka, która świadczy pomoc osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu niepełnosprawności, wieku lub choroby, a jest nią **Dom Pomocy Społecznej w Lyskach**. DPS jest placówką o profilu dla osób przewlekłe psychicznie chorych, posiada 124 miejsca, przeznaczone zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn.

Uniwersytety Trzeciego Wieku, czyli uczelnie dla osób starszych powstały na gruncie idei *lifelong learning*, czyli uczenia się przez całe życie. Głównym celem powstawania UTW przy uczelniach wyższych i gminach jest ogólne kształcenie seniorów, a tematyka oferowanych zajęć jest różnorodna i zależy od specyfiki podmiotu prowadzącego oraz lokalnych potrzeb. W ramach wykładów, lektoratów językowych, warsztatów, a także wycieczek seniorom umożliwia się wieloaspektowy rozwój w szybko zmieniającym się otoczeniu. Ponadto uczestnicy zajęć zdobywają nowe, praktyczne umiejętności, które mają za zadanie ułatwić im codzienne funkcjonowanie w społeczności, a także są niezbędne do wykonywania pracy zawodowej. Dla seniorów z Powiatu utworzony został **Uniwersytet Trzeciego Wieku w Czerwionce-Leszczynach**, stanowiący komórkę organizacyjną, działającą w strukturach MOK. W 2022 roku skupiał około 384 słuchaczy. UTW kładzie nacisk na aktywizację intelektualną, społeczną i fizyczną osób starszych oraz propagowanie wiedzy, kultury i zdrowia w myśl idei kształcenia przez całe życie.

Dodatkowo w tym zakresie na terenie Powiatu funkcjonują **kluby seniora**, których celem jest aktywizacja emerytów i rencistów, organizowanie życia kulturalno-towarzyskiego oraz sportowo-turystycznego.

ANALIZA SWOT/TOWS

Jedną z najczęściej stosowanych metod i technik służących budowaniu Strategii jest **analiza SWOT**. Analiza SWOT polega na zbadaniu silnych i słabych podmiotów działających w sferze polityki społecznej, a następnie ich konfrontacji z szansami i zagrożeniami tkwiącymi w jej bliższym i dalszym otoczeniu. Pozwala oszacować możliwości i potencjał, jakim dysponuje dana jednostka.

Kolejnym etapem jest przeprowadzenie **analizy TOWS**, która rozpoczyna się od znalezienia szans i zagrożeń w otoczeniu jednostki, a następnie zestawieniu ich z posiadanymi uwarunkowaniami, w celu określenia stojących przed nią możliwości, bądź wskazania ewentualnych zagrożeń. Wskazane czynniki klasyfikowano przypisując im wagę od 1 do 3, im większa była siła oddziaływania danego czynnika, tym więcej punktów mu przyznawano.

Tabela 50. Lista czynników determinujących problemy społeczne w powiecie rybnickim

MOCNE STRONY	
opis czynnika	waga
Obecność podmiotów aktywizacji społeczno-zawodowej dla osób w trudnej sytuacji życiowej i dotkniętych niepełnosprawnością (WTZ)	3
Dostępność całodobowych placówek opieki (DPS) dla osób starszych i z niepełnosprawnościami na terenie Powiatu	3
Dostęp do pomocy i wsparcia dla osób uzależnionych i doznających przemocy domowej w ramach działalności punktów informacyjno-konsultacyjnych i grup wsparcia	3
Prowadzenie licznych programów i warsztatów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży	3
Liczne organizacje pozarządowe działające na rzecz społeczności lokalnej	3
Wzrost aktywności gospodarczej w Powiecie	2
Zmniejszające się bezrobocie	2
Zróżnicowana oferta działań wspierających osoby bezrobotne	2
Zmniejszająca się liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	2
Spadek liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	2
Dostęp do placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie Powiatu	2
Współpraca międzyinstytucjonalna i międzysektorowa w zakresie rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców, w tym przy wykorzystaniu środków zewnętrznych	2
Dodatnie saldo migracji w Powiecie	1
Szeroka oferta kulturalno-rekreacyjna na terenie poszczególnych gmin	1
Duże zainteresowanie czytelnictwem w Powiecie	1
Zwiększająca się jakość kształcenia w szkołach na terenie Powiatu potwierdzona wynikami z egzaminu ósmoklasisty	1
Poprawiająca się jakość życia mieszkańców, wynikająca m.in. z wzrastającej powierzchnia powierzchni użytkowej mieszkania przypadające na 1 mieszkańca	1
SŁABE STRONY	
opis czynnika	waga
Niskie kompetencje wychowawcze części rodziców i związana z tym konieczność umieszczania dzieci w pieczy zastępczej	3
Uzależnienia jako jeden z najważniejszych problemów społecznych na terenie Powiatu w opinii mieszkańców	3
Niedostateczny poziom dostosowania infrastruktury publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i o ograniczonej mobilności	3
Brak placówek typu Środowiskowy Dom Samopomocy na terenie Powiatu	3
Brak powszechności w zakresie realizowania programów profilaktycznych rekomendowanych w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego dla dzieci i młodzieży w gminach	2
Nierównomierny dostęp do placówek oświatowych oraz opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie poszczególnych gmin Powiatu	2
Niewystarczający dostęp do informacji na temat dostępnych form aktywizacji osób bezrobotnych	2
Ograniczony przepływ informacji o podejmowanych inicjatywach	2
Niedostateczny poziom bezpieczeństwa w Powiecie potwierdzony wzrastającą liczbą przestępstw, przy jednoczesnym spadku wykrywalności sprawców	2
Dominacja mikroprzedsiębiorstw w strukturze wielkościowej	1
Brak wsparcia dla małych przedsiębiorstw	1

SZANSE	
opis czynnika	waga
Dostępność do pomocy w przypadku doświadczenia przez mieszkańców problemów i trudności życiowych, w tym we współpracy z organizacjami pozarządowymi	3
Pozyskanie środków unijnych na rozwój Powiatu i poszczególnych gmin	3
Rozwój usług społecznych na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami oraz ich aktywizacja społeczna	3
Likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania oraz w budynkach użyteczności publicznej	3
Utworzenie nowych miejsc pracy, w tym zakładów pracy chronionej/ spółdzielni socjalnych/zakładów aktywności zawodowej dla osób o szczególnych potrzebach	2
Skuteczność w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz przeciwdziałaniu im dzięki współpracy międzyinstytucjonalnej	2
Promowanie i rozwój wolontariatu międzypokoleniowego i sąsiedzkiego	2
Rozwój form aktywizacji i partycypacji osób starszych	2
Zwiększająca się świadomość społeczna i obywatelska	2
Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	1
Rozwijanie i tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej	1
Organizowanie szkoleń mających na celu podnoszenie kompetencji kadry działającej w obszarze rozwiązywania problemów społecznych	1
Aktywizacja społeczna mieszkańców, w tym rozwój kultury oraz sportu i rekreacji	1
ZAGROŻENIA	
opis czynnika	waga
Wykluczenie osób z niepełnosprawnościami z życia społecznego, m.in. przez istniejące bariery techniczne	3
Uzależnienie od pomocy społecznej części mieszkańców, a tym samym brak chęci i motywacji do podjęcia zatrudnienia	3
Pogłębianie się problemów w zakresie zdrowia psychicznego, m.in. z powodu sytuacji społeczno-gospodarczej	3
Wzrost zapotrzebowania na zakłady opiekuńczo-lecznicze oraz rehabilitacyjne dla osób starszych i z niepełnosprawnościami	2
Starzejące się społeczeństwo	2
Ryzyko wypalenia zawodowego pracowników działających w obszarze pomocowym	2
Wzrost problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach, zaburzenie więzi rodzinnych	2
Stereotypy funkcjonujące w społeczeństwie	1

Źródło: Opracowanie własne

Dzięki przeprowadzonej analizie, opartej na korelacji poszczególnych cech, uzyskano odpowiedź na pytanie jaka strategia będzie najbardziej odpowiednia w przypadku powiatu rybnickiego. Najskuteczniejszą wydaje się być **strategia agresywna**, która swój rozwój powinna opierać o maksymalne wykorzystanie mocnych stron wewnętrznych przy udziale szans dostępnych w otoczeniu.

Tabela 51. Macierz wyborów strategicznych

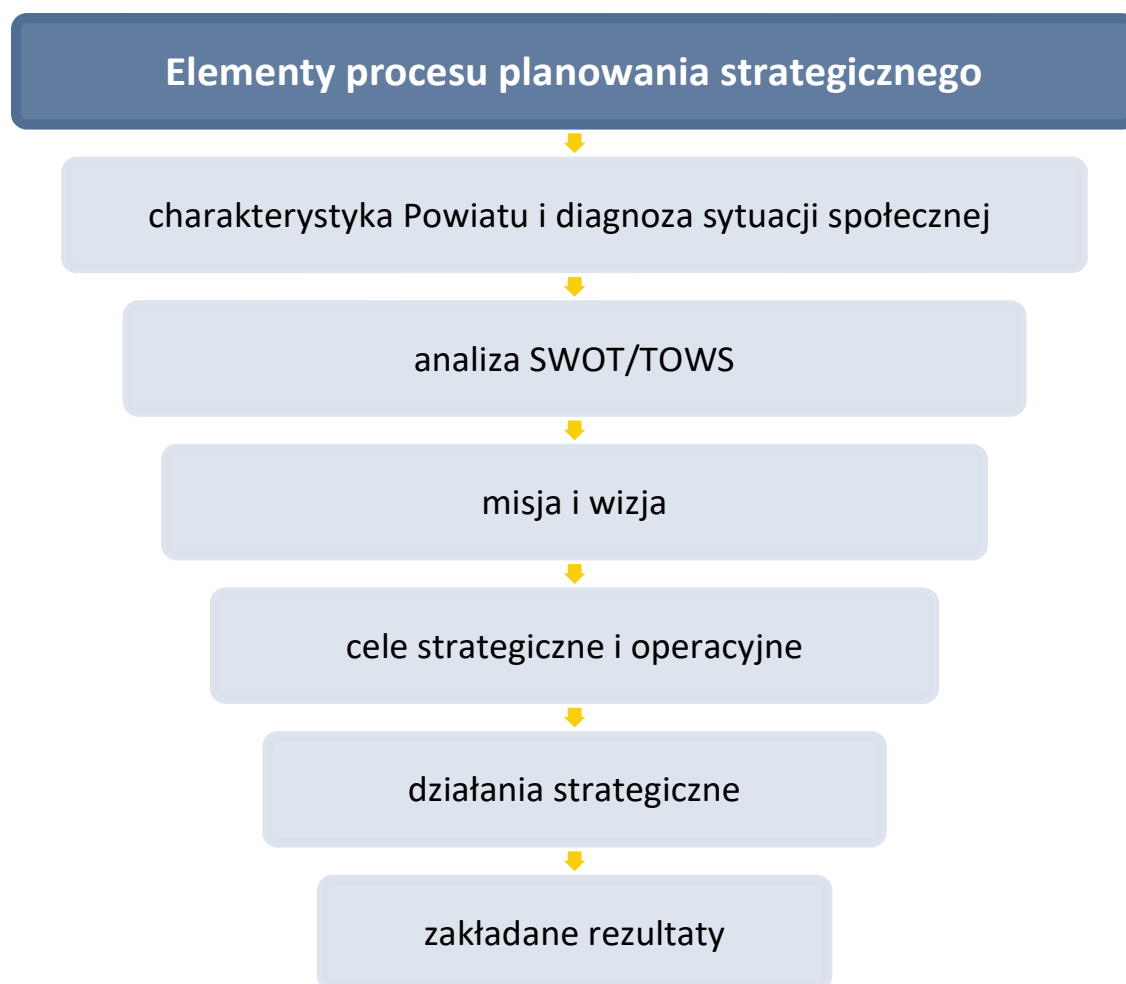
	Szanse	Zagrożenia
Mocne strony	169	50
Słabe strony	54	20

Źródło: Opracowanie własne

CZĘŚĆ PROGRAMOWA

Część programowa Strategii składa się z następujących elementów: misji i wizji rozwiązywania problemów społecznych, celów strategicznych i operacyjnych, zaplanowanych do realizacji działań, zakładanych rezultatów Strategii, sposobów monitorowania i ewaluacji oraz przepisów dotyczących wdrażania. Punktem wyjściowym dla przedstawionych w tej części prognoz, jest diagnoza sytuacji społecznej, a także analiza SWOT/TOWS. Przeprowadzona analiza przyniosła informacje niezbędne do podjęcia decyzji planistycznych i sformułowania kierunków rozwiązywania problemów społecznych.

Rysunek 8. Elementy procesu planowania strategicznego

Źródło: opracowanie własne

MISJA I WIZJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Wizja Strategii służy do opisu obrazu Powiatu w relatywnie odległej przyszłości. Przedstawia stan, który chcemy uzyskać w najbardziej korzystnych warunkach rozwoju. Wyznacza ona określony punkt orientacyjny. **Wizja** rozwiązywania problemów społecznych została opracowana w oparciu o analizę sytuacji społecznej oraz identyfikację obszarów problemowych w części diagnostycznej i pozwala na zdefiniowanie **misji**, czyli ogólnego celu, który pokazuje kierunek, w którym Powiat zmierza.

Powiat rybnicki dąży do efektywnego realizowania zadań publicznych skierowanych na podniesienie jakości życia mieszkańców, rozwiązywanie problemów społecznych, a także wspieranie oddolnych inicjatyw, przy wykorzystaniu dostępnych możliwości i zasobów.

MISJA

WIZJA

Powiat rybnicki tworzy warunki służące rozwojowi mieszkańców, integracji międzypokoleniowej oraz zapewniających bezpieczeństwo społeczne, co wpływa pozytywnie na poziom i jakość życia mieszkańców.

KIERUNKI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

W oparciu o wnioski wynikające z analizy danych dotyczących poszczególnych dziedzin sformułowano cele strategiczne, których realizacja da możliwość zredukowania niekorzystnych zjawisk społecznych. Dla każdego z celów strategicznych, wyznaczono cele operacyjne, przy których zaprezentowane zostały planowane zadania. Określone zostały także podmioty odpowiedzialne, podmioty współpracujące, zakładane rezultaty oraz źródła finansowania.

I CEL STRATEGICZNY

Wsparcie rodzin w wypełnianiu ich podstawowych funkcji, wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży oraz rozwój pieczy zastępczej.

Działania przewidziane do realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji działań	Podmioty odpowiedzialne	Źródła finansowania
I.1. Wspomaganie rodzin w rozwijaniu kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz prawidłowym wypełnianiu ich funkcji.				
Prowadzenie działań w zakresie rozpoznawania problemów opiekuńczo-wychowawczych, deficytów w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, wydolności opiekuńczo-wychowawczej, zaniedbań względem dzieci oraz ocenie sytuacji dziecka w rodzinie, środowisku rówieśniczym i szkolnym.	Poprawa sytuacji rodzin mających trudności opiekuńczo-wychowawcze.	Liczba rodzin objętych wsparciem. Liczba działań podjętych w celu wsparcia rodzin z terenu Powiatu.	PPP, placówki oświatowe, PWD	Budżety gmin, budżet Powiatu
Organizowanie kampanii informacyjnych dla rodzin na temat dostępnego poradnictwa rodzinnego i psychologicznego oraz możliwości uzyskania pomocy w przypadku doświadczenia problemów.	Wzrost świadomości mieszkańców na temat możliwości uzyskania wsparcia na terenie Powiatu.	Liczba kampanii informacyjnych na temat poradnictwa rodzinnego i psychologicznego. Liczba osób uzyskujących pomoc w przypadku doświadczenia problemów.	PCPR, OPS, PPP, placówki oświatowe	Budżety gmin, budżet Powiatu
Organizowanie warsztatów i szkoleń dla rodziców wzmacniających kompetencje wychowawcze.	Podniesienie kompetencji wychowawczych rodziców z terenu Powiatu.	Liczba rodziców biorących udział w warsztatach wzmacniających kompetencje wychowawcze. Liczba zorganizowanych warsztatów.	OPS, PPP	Budżety gmin, budżet Powiatu
Zwiększenie liczby miejsc w publicznych przedszkolach i żłobkach, funkcjonujących na terenie Powiatu.	Zapewnienie dostępu do nieodpłatnej edukacji i wychowania dla dzieci z terenu Powiatu.	Liczba miejsc w publicznych przedszkolach. Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.	samorządy gminne	Budżety gmin
Organizowanie działań i aktywności mających na celu integrację rodzin zastępczych, w tym konkursów dla dzieci, festynów i pikników	Podniesienie poziomu integracji rodzin zastępczych z terenu Powiatu.	Liczba zorganizowanych działań mających na celu integrację rodzin zastępczych.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR	Budżety gmin, budżet Powiatu

rodzinnych.				
Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz wspierania rodzin zastępczych.	Wzrost liczby działań skierowanych do rodzin zastępczych z terenu Powiatu, przy współpracy z organizacjami pozarządowymi.	Liczba działań podjętych we współpracy z organizacjami pozarządowymi.	PCPR, NGO	Budżet Powiatu
Zapewnienie dostępności do specjalistycznego poradnictwa rodzinnego w zakresie wsparcia prawnego, psychologicznego i pedagogicznego.	Poprawa psychospołecznego funkcjonowania rodzin.	Liczba rodzin objętych specjalistycznym poradnictwem.	PCPR, OPS, PPP	Budżety gmin, budżet Powiatu
I.II. Wyrównywanie szans edukacyjno-rozwojowych dzieci i młodzieży oraz poszerzenie działań rozwijających ich zainteresowania.				
Współpraca z placówkami oświatowymi w celu dostosowywania podejmowanych działań do problemów występujących wśród dzieci, młodzieży oraz ich rodzin.	Poprawa jakości i stopnia dostosowania usług skierowanych do dzieci i młodzieży.	Liczba placówek, z którymi podjęto współpracę.	Samorząd powiatowy, samorządy gminne, placówki oświatowe	Brak kosztów
Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej na terenie Powiatu.	Organizowanie czasu wolnego dzieciom i młodzieży, w tym rozwijanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego.	Liczba dostępnych obiektów sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych.	Samorząd powiatowy, samorządy gminne, placówki oświatowe, NGO, placówki kulturowe i sportowe	Budżet gminy, budżet Powiatu, budżet Państwa
Wspieranie prawidłowego rozwoju psychospołecznego dzieci i młodzieży.	Podnoszenie poziomu funkcjonowania psychospołecznego o dzieci i młodzieży.	Liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem.	PPP, PWD, placówki oświatowe	Budżet gmin
Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży z terenu Powiatu.	Przeciwdziałanie podejmowaniu przez dzieci i młodzież zachowań ryzykownych.	Liczba miejsc spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.	MGOPS, UM, NGO, GKRPA, placówki oświatowe, MGBP, MGOK, PWD	Budżet gmin
I.III. Rozwój systemu rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz udzielanie kompleksowego wsparcia wychowankom opuszczającym pieczę zastępczą.				
Organizowanie szkoleń i warsztatów podnoszących kompetencje rodziców zastępczych i osób	Podniesienie poziomu jakości funkcjonowania rodzinnej pieczy zastępczej.	Liczba osób biorących udział w warsztatach wzmacniających kompetencje.	PCPR	Budżet Powiatu

prowadzących rodzinną pieczę zastępczą.				
Udzielanie pomocy i wsparcia w usamodzielnieniu się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych.	Zapewnienie wychowankom pieczy zastępczej odpowiednich warunków do samodzielnego funkcjonowania.	Liczba wychowanków objętych pomocą i wsparciem w usamodzielnieniu się.	PCPR	Budżet Powiatu, budżet Województwa
Kontynuowanie prowadzenia mieszkania treningowego dla dorosłych wychowanków pieczy zastępczej.	Zapewnienie dorosłym wychowankom pieczy zastępczej wsparcia i schronienia.	Liczba osób korzystających z mieszkania chronionego.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR	Budżet Powiatu, budżet Państwa
Podejmowanie współpracy międzyinstytucjonalnej w celu powrotu dzieci przebywających w pieczy zastępczej do rodzin naturalnych.	Wzmocnienie więzi rodzinnych.	Liczba działań podjętych we współpracy na rzecz powrotu dzieci do rodzin naturalnych.	PCPR, OPS, Sąd Rejonowy, kuratorzy, samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżet Powiatu
Zapewnianie rodzinom zastępczym i dzieciom przebywającym w rodzinach zastępczych pomocy specjalistycznej oraz pomocy ze strony koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.	Ogólna poprawa funkcjonowania rodzin zastępczych i dzieci w nich przebywających.	Liczba rodzin zastępczych i dzieci w nich umieszczonych, którym udzielono pomocy specjalistycznej.	PCPR	Budżet Powiatu
Prowadzenie grup wsparcia dla rodzin zastępczych.	Zapewnienie wsparcia emocjonalnego dla rodzin zastępczych.	Liczba utworzonych grup wsparcia.	PCPR	Budżet Powiatu
Pozyskiwanie oraz szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.	Rozwój pieczy zastępczej.	Liczba kandydatów biorących udział w szkoleniu do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.	PCPR	Budżet Powiatu

II CEL STRATEGICZNY

Rozwój polityki senioralnej i poprawa funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w społeczności lokalnej.

Działania przewidziane do realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji działań	Podmioty odpowiedzialne	Źródła finansowania
II.1. Zabezpieczenie potrzeb i oczekiwań osób starszych oraz umożliwienie im aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturowym.				
Wsparcie i inicjowanie działań mających na celu aktywizację społeczną i integrację osób starszych.	Poprawa społecznego funkcjonowania osób starszych z terenu Powiatu.	Liczba seniorów uczestniczących w zajęciach.	OPS, UTW, kluby seniora, DPS, świetlice wiejskie	Budżety gmin, budżet Powiatu
Diagnozowanie oraz monitorowanie sytuacji i potrzeb osób starszych.	Uzyskanie rzetelnych informacji odnośnie sytuacji i potrzeb seniorów.	Liczba zrealizowanych diagnoz.	OPS, DPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
Organizowanie szkoleń dla opiekunów osób starszych.	Wzrost kompetencji opiekunów osób starszych.	Liczba osób biorących udział w szkoleniach dla osób starszych.	OPS	Budżety gmin, Fundusze Europejskie
Rozwój miejsc przyjaznych seniorom, w których prowadzone są różnorodne aktywności.	Organizacja czasu wolnego osób starszych oraz ich integracja społeczna.	Liczba miejsc, w których prowadzone są zajęcia dla seniorów.	OPS, DPS, UTW, kluby seniora, NGO	Budżety gmin, budżet Powiatu
Współpraca i podejmowanie inicjatyw na rzecz rozwoju Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz promowanie jego działalności wśród osób starszych.	Poszerzenie działalności UTW oraz jego promocja.	Liczba osób uczęszczających na zajęcia UTW.	UTW, samorządy gminne	Budżety gmin
Udzielanie pomocy i wsparcia osobom starszym w pełnieniu obowiązków domowych w formie wolontariatu i solidarności międzypokoleniowej.	Częściowe odciążenie osób starszych w zakresie codziennych czynności życiowych.	Liczba osób działających na rzecz osób starszych w formie wolontariatu.	OPS, NGO, placówki oświatowe	Budżety gmin
Zapewnienie osobom starszym, w szczególności zamieszkującym obszary wiejskie, dostępu do usług opiekuńczych.	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa i funkcjonowania osób starszych z terenu Powiatu.	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, OPS, DPS	Budżety gmin, budżet Powiatu

Rozwój działalności Domu Pomocy Społecznej w Lyskach.	Zapewnienie całodobowej opieki.	Liczba miejsc w DPS.	samorząd powiatowy, DPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
Promowanie pozytywnego wizerunku osoby starszej w społeczności lokalnej poprzez wspieranie organizacji zajęć edukacyjno-informacyjnych dla dzieci i młodzieży.	Zwiększenie poziomu integracji międzypokoleniowej.	Liczba dzieci i młodzieży biorących udział w zajęciach informacyjno-edukacyjnych. Liczba zorganizowanych zajęć.	OPS, placówki oświatowe, UTW, kluby seniora, DPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
Prowadzenie akcji informacyjnych/ warsztatów w zakresie bezpieczeństwa osób starszych.	Wzrost poziomu bezpieczeństwa osób starszych z terenu Powiatu.	Liczba podjętych akcji informacyjnych/ warsztatów dla osób starszych.	OPS, KMP, UTW, kluby seniora, DPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
II.II. Zapewnienie dostępu do usług pomocowych osobom z niepełnosprawnościami.				
Podniesienie jakości i dostępności usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z niepełnosprawnościami.	Poprawa jakości usług opiekuńczych i stopnia ich dostępności.	Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi.	PCPR, OPS	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON
Zapewnienie dostatecznej liczby miejsc w Domu Pomocy Społecznej.	Poprawa dostępności do całodobowej opieki.	Liczba mieszkańców Powiatu przebywających w Domu Pomocy Społecznej.	samorząd powiatowy	Budżet Powiatu, budżet Państwa
Udzielanie pomocy materialnej osobom z niepełnosprawnościami (w tym na zakup sprzętu rehabilitacyjnego).	Poprawa warunków bytowych osób z niepełnosprawnościami.	Liczba osób objętych pomocą materialną.	OPS, PCPR	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON
Rozwijanie bazy środowiskowego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami (warsztaty terapii zajęciowej, środowiskowe domy samopomocy, grupy wsparcia, świetlice integracyjne, itp.).	Poprawa społecznego i zawodowego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami.	Liczba działań wspierających rozwój istniejących placówek wsparcia.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, OPS, NGO, WTZ	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON
Organizowanie opieki wytchnieniowej dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów.	Odciążenie opiekunów nieformalnych oraz zapewnienie profesjonalnej opieki osobom z niepełnosprawnościami.	Liczba osób korzystających z opieki wytchnieniowej.	samorządy gminne, samorząd powiatowy, OPS, DPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
Organizowanie szkoleń dla pracowników instytucji publicznych z zakresu obsługi i wsparcia	Podniesienie kompetencji zawodowych kadry pomocy	Liczba osób biorących udział w szkoleniach wzmacniających	samorząd powiatowy, samorządy gminne, OPS	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON, Fundusze Europejskie

osób z niepełnosprawnościami.	społecznej zajmującej się obsługą tej grupy osób.	kompetencje zawodowe.		
Organizowanie usług poradnictwa prawnego, psychologicznego i rodzinnego dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami.	Poprawa sytuacji opiekunów osób z niepełnosprawnościami.	Liczba osób, którym udzielono porad. Liczba udzielonych porad.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, OPS	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON, Fundusze Europejskie
Organizowanie oraz dofinansowanie imprez sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych i turystycznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami.	Poprawa dostępności do zajęć sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych dla osób z niepełnosprawnościami.	Liczba zorganizowanych imprez dla osób z niepełnosprawnościami. Liczba uczestników imprez.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON, Fundusze Europejskie
Stworzenie warunków do integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami poprzez realizację projektów socjalnych i programów adresowanych do tych osób.	Zwiększenie liczby realizowanych projektów na rzecz osób z niepełnosprawnościami.	Liczba zrealizowanych projektów/programów. Liczba uczestników.	PCPR, OPS, WTZ	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON, Fundusze Europejskie
Rozwój podmiotów ekonomii społecznej na terenie Powiatu oraz inicjowanie powstawania kolejnych.	Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego uczestnictwa w życiu zawodowym i społecznym.	Liczba nowo utworzonych podmiotów ekonomii społecznej.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, NGO, PES	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON
Pogłębianie współpracy z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz wspieranie ich działalności.	Zwiększenie działań mających na celu współpracę z NGO.	Liczba podjętych działań na rzecz wspierania i rozwiązywania problemów osób z niepełnosprawnościami we współpracy z organizacjami pozarządowymi.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, NGO	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON, Fundusze Europejskie
Likwidowanie barier transportowych, poprzez dostosowywanie pojazdów komunikacji publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz organizowanie dowozu dla dorosłych osób	Poprawa funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni publicznej. Zwiększenie ich samodzielności.	Liczba środków transportu przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.	samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżet Powiatu, Fundusze Europejskie, PFRON

z ograniczoną mobilnością, w szczególności na terenach wiejskich.				
Dostosowywanie ciągów komunikacyjnych, małej architektury oraz budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym słabowidzących.	Zwiększenie możliwości przemieszczania się osób z niepełnosprawnościami po obiektach infrastruktury powiatowej i gminnej.	Liczba obiektów infrastruktury powiatowej i gminnej dostosowanych do potrzeb tej grupy osób.	samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżet Powiatu, PFRON, Fundusze Europejskie
Przeciwdziałanie dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy poprzez ich aktywizację zawodową, tworzenie miejsc pracy chronionej, popularyzację wśród pracodawców zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.	Wyrównanie szans osób z niepełnosprawnościami na płaszczyźnie społecznej i zawodowej.	Liczba zrealizowanych projektów i działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, PUP	Budżety gmin, budżet Powiatu, PFRON, Fundusze Europejskie

III CEL STRATEGICZNY

Rozwój profilaktyki społecznej, promowanie prozdrowotnych postaw, a także udoskonalenie infrastruktury pomocowej dla osób uzależnionych.

Działania przewidziane do realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji działań	Podmioty odpowiedzialne	Źródła finansowania
III.1. Rozwój systemu wsparcia dla osób uzależnionych oraz ich rodzin.				
Udzielanie pomocy materialnej i niematerialnej rodzinom z problemem uzależnienia.	Zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych oraz wykonanie drobnych remontów i napraw w mieszkaniu.	Liczba rodzin, którym udzielona została pomoc materialna i niematerialna.	OPS	Budżety gmin
Kontynuowanie działalności Punktów Informacyjno-Konsultacyjnych w gminach na terenie Powiatu.	Dostęp do pomocy i wsparcia rodzinom z problemem uzależnienia.	Liczba funkcjonujących Punktów Informacyjno-Konsultacyjnych na terenie Powiatu.	samorządy gminne, OPS, GKRPA	Budżety gmin, budżet Powiatu
		Liczba udzielonych porad.		
		Liczba osób, którym udzielono porad.		
Utworzenie grup samopomocowych skierowanych osób uzależnionych, współuzależnionych oraz Dorosłych Dzieci Alkoholików.	Zapewnienie wsparcia osobom uzależnionym oraz członkom ich rodzin.	Liczba utworzonych grup samopomocowych .	OPS, GKRPA, NGO	Budżety gmin, budżet Powiatu
		Liczba osób uczestniczących w spotkaniach grup samopomocowych .		
Motywowanie osób uzależnionych i współuzależnionych do podjęcia terapii w placówkach leczenia odwykowego typu stacjonarnego i ambulatoryjnego.	Wzrost liczby osób podejmujących terapię w placówkach leczenia odwykowego.	Liczba osób wobec, których podjęte zostały rozmowy motywujące.	OPS, GKRPA	Budżety gmin, budżet Powiatu, NFZ
Monitorowanie skali problemu uzależnienia od substancji psychoaktywnych wśród mieszkańców Powiatu poprzez działania	Pozyskanie informacji służących zaprojektowaniu odpowiednich działań w zakresie	Liczba podjętych działań mających na celu monitorowanie i diagnozowanie problemów	samorząd powiatowy, samorządy gminne, OPS, GKRPA	Budżety gmin, budżet Powiatu

instytucji na szczeblu gminnym, m.in. GKRPA.	problemu uzależnień na terenie Powiatu.	uzależnień.		
--	---	-------------	--	--

III.II. Prowadzenie działań profilaktycznych wśród mieszkańców i uczniów oraz wzrost ich świadomości w zakresie zagrożeń wynikających ze spożywania alkoholu.				
Realizacja w szkołach programów profilaktycznych rekomendowanych przez KCPU, ORE i IPiN związanych z tematyką uzależnień.	Podniesienie poziomu wiedzy dzieci i młodzieży w zakresie uzależnień i rozwoju psychospołecznego.	Liczba uczestników rekomendowanych programów profilaktyki.	GKRPA, OPS, placówki oświatowe	Budżety gmin, budżet Powiatu
		Liczba przeprowadzonych programów.		
Utrwalanie postaw abstynenckich poprzez realizację działań polegających na promowaniu zdrowego stylu życia.	Podejmowanie odpowiedzialnych wyborów przez mieszkańców Powiatu.	Liczba działań podjętych w celu promowania wśród mieszkańców zdrowego stylu życia.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, NGO, PCPR, KMP, GKRPA	Budżety gmin. budżet Powiatu
Udział w ogólnopolskich oraz lokalnych kampaniach i akcjach informacyjno-edukacyjnych, służących profilaktyce i rozwiązywaniu problemów uzależnień, w tym w zakresie prowadzenia pojazdów po spożyciu alkoholu.	Podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców w zakresie uzależnień.	Liczba działań podjętych w ramach ogólnopolskich i lokalnych kampanii informacyjno-edukacyjnych.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, GKRPA, placówki oświatowe	Budżety gmin, budżet Powiatu
Podejmowanie współpracy z Komendą Powiatową Policji w Rybniku oraz działającymi w jej ramach posterunkami Policji, w zakresie organizowania spotkań, pogadań i lekcji profilaktycznych na temat zagrożeń spożywania alkoholu, w tym w ciąży i w wieku starszym oraz prowadzenia pojazdów pod jego wpływem.	Podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców w zakresie uzależnień.	Liczba zorganizowanych spotkań/lekcji/pogadań.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, KMP, placówki oświatowe	Budżety gmin, budżet Powiatu
		Liczba osób uczestniczących w nich.		
Kontynuowanie prowadzenia świetlic środowiskowych.	Zapobieganie podejmowaniu przez dzieci i młodzież zachowań ryzykownych, związanych z sięganiem po substancje psychoaktywne.	Liczba uczestników zajęć w świetlicach środowiskowych.	samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżety gmin, budżet Powiatu
Kreowanie polityki	Zmniejszenie fizycznej	Liczba działań	samorząd	Budżety

antyalkoholowej, m.in. poprzez ograniczenie nocnej sprzedaży alkoholu, zwiększenie liczby szkoleń dla sprzedawców itp.	dostępności do napojów alkoholowych w Powiecie.	podjętych w zakresie kształtowania polityki antyalkoholowej.	powiatowy, samorządy gminne, GKRPA	gmin, budżet Powiatu
--	---	--	------------------------------------	----------------------

IV CEL STRATEGICZNY

Wzmacnianie działalności interwencyjnej i profilaktycznej w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej.

Działania przewidziane do realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji działań	Podmioty odpowiedzialne	Źródła finansowania
IV.1. Pobudzanie społecznej odpowiedzialności wśród społeczności lokalnej Powiatu wobec problemu przemocy domowej oraz prowadzenie szerokiej działalności profilaktycznej.				
Zamieszczanie informacji z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej na dostępnych stronach internetowych oraz kolportaż materiałów informacyjnych dotyczących form specjalistycznej pomocy możliwej do uzyskania w sytuacji wystąpienia przemocy domowej.	Zwiększenie dostępu do informacji na temat pomocy z zakresu przemocy domowej.	Liczba działań informacyjnych.	PCPR, OPS, ZI	Budżety gmin, budżet Powiatu
Organizowanie spotkań informacyjno-edukacyjnych oraz szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla pracowników instytucji publicznych.	Poszerzenie wiedzy pracowników instytucji pomocowych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.	Liczba pracowników instytucji publicznych uczestniczących w spotkaniach informacyjno-edukacyjnych oraz szkoleniach.	PCPR, OPS, GKRPA, ZI, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia	Budżety gmin, budżet Powiatu
Rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz przeciwdziałania przemocy.	Zapewnienie wielostronnego wsparcia w zakresie przemocy domowej na terenie Powiatu.	Liczba podjętych działań na rzecz przeciwdziałania przemocy przy współpracy.	PCPR, OPS, GKRPA, ZI, NGO, KMP, PPP, PK, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia	Budżety gmin, budżet Powiatu
Realizowanie działań mających na celu podniesienie świadomości społecznej na temat przemocy domowej oraz uwrażliwienie społeczności lokalnej na występowanie tego problemu.	Przełamywanie zmyślenia w zakresie przemocy domowej.	Liczba zrealizowanych działań mających na celu podniesienie świadomości społecznej na temat przemocy domowej.	PCPR, OPS, GKRPA, ZI, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, KMP, PPP, PK	Budżety gmin, budżet Powiatu
Prowadzenie zajęć dla rodziców wzmacniających kompetencje w zakresie rozwiązywania	Stosowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy.	Liczba rodziców biorących udział w zajęciach.	PCPR, PPP, OPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
		Liczba zrealizowanych		

problemów wychowawczych bez		zająć.		
--------------------------------	--	--------	--	--

IV.II Prowadzenie specjalistycznego wsparcia dla osób doświadczających przemocy oraz skutecznych oddziaływań wobec osób ją stosujących.				
Udzielanie wsparcia osobom dotkniętym przemocą domową, w tym interwencji kryzysowej, pomocy finansowej, psychologicznej i prawnej.	Wzrost liczby zaopiekowanych osób doznających przemocy domowej.	Liczba osób doświadczających przemocy domowej, którym zostało udzielone wsparcie.	PCPR, OPS, GKRPA, ZI	Budżety gmin, budżet Powiatu
Monitorowanie i diagnozowanie zjawiska przemocy domowej.	Dostosowanie oferty pomocowej do potrzeb mieszkańców i skali problemu.	Liczba działań podjętych w celu diagnozy zjawiska przemocy domowej.	PCPR, OPS, GKRPA, ZI, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia	Budżety gmin, budżet Powiatu
Zapewnienie dzieciom doznającym przemocy miejsc w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.	Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży doświadczającym przemocy domowej.	Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w związku z przemocą domową.	PCPR	Budżety gmin, budżet Powiatu
Zobowiązanie osób stosujących przemoc do podejmowania działań zmierzających do jej zatrzymania, w tym do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych i/lub psychologiczno-terapeutycznych.	Resocjalizacja osób stosujących przemoc.	Liczba osób stosujących przemoc, biorących udział w programach.	ZI	Budżety gmin
Organizowanie grup wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.	Zapewnienie wsparcia emocjonalnego osobom doświadczającym przemocy domowej.	Liczba grup wsparcia.	PCPR, GKRPA, OPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
		Liczba uczestników.		
Podnoszenie kompetencji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy.	Możliwość uzyskania specjalistycznej pomocy w zakresie przemocy domowej na terenie Powiatu.	Liczba zrealizowanych szkoleń i superwizji w zakresie przeciwdziałania przemocy.	PCPR, GKRPA, OPS, ZI, KMP, PPP	Budżety gmin, budżet Powiatu
Kontynuowanie prowadzenia Punktu	Wzrost liczby osób objętych pomocą	Liczba osób, które skorzystały ze	PCPR	Budżet Powiatu

Interwencji Kryzysowej przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.	i wsparciem w zakresie problemu przemocy domowej.	wsparcia PIK.		
---	---	---------------	--	--

V CEL STRATEGICZNY

Poprawa dobrostanu psychicznego mieszkańców Powiatu.

Działania przewidziane do realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji działań	Podmioty odpowiedzialne	Źródła finansowania
V.I. Poprawa dostępności do pomocy dla osób dotkniętych zaburzeniami psychicznymi oraz zwiększenie świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego.				
Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych o dostępnych formach pomocy dla osób mających problemy w zakresie zdrowia psychicznego.	Zwiększenie liczby mieszkańców zgłaszających się po pomoc w przypadku problemów natury psychicznej.	Liczba przeprowadzonych działań. Liczba osób korzystających ze wsparcia.	OPS, NGO, placówki oświatowe	Budżety gmin
Wczesna profilaktyka szkolna dotycząca kwestii zdrowia psychicznego – prowadzenie programów profilaktycznych dotyczących zdrowia psychicznego.	Zmniejszenie liczby dzieci i młodzieży mających problemy w zakresie zdrowia psychicznego.	Liczba przeprowadzonych programów/warsztatów. Liczba uczestników.	Samorządy gminne, placówki oświatowe	Budżety gmin
Udzielanie pomocy psychologicznej i psychiatrycznej dzieciom i młodzieży oraz osobom dorosłym.	Poprawa dobrostanu psychicznego mieszkańców Powiatu.	Liczba osób, którym udzielono pomocy psychologicznej i psychiatrycznej.	OPS, PK, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia	Budżety gmin

VI CEL STRATEGICZNY

Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu osób pozostających bez pracy oraz rozwój i promocja lokalnej przedsiębiorczości.

Działania przewidziane do realizacji	Rezultaty	Wskaźniki realizacji działań	Podmioty odpowiedzialne	Źródła finansowania
VI.I. Podejmowanie działań na rzecz poprawy sytuacji ekonomicznej mieszkańców Powiatu.				
Zapewnienie dostępu do świadczeń pomocy społecznej w celu umożliwienia rodzinom zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych.	Zaspokojenie potrzeb bytowych mieszkańców Powiatu.	Liczba osób/rodzin objętych pomocą materialną.	OPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
Udzielanie pomocy w zakresie dożywiania w formie zasiłków na zakup żywności oraz w formie pomocy niepieniężnej, tj. posiłku.	Zwiększenie dostępności do pomocy w zakresie dożywiania.	Liczba osób, którym udzielono pomocy w formie zasiłku.	OPS	Budżety gmin
Udzielanie uczniom pomocy w formie stypendiów i zasiłków szkolnych.	Poprawa funkcjonowania dzieci z rodzin o ograniczonych środkach materialnych.	Liczba uczniów, którym została udzielona pomoc w formie stypendiów i zasiłków szkolnych.	OPS, samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżety gmin, budżet Powiatu, budżet Państwa
Udzielanie wsparcia osobom bezdomnym w celu ochrony ich życia i zdrowia, w postaci schronienia oraz posiłku.	Zapewnienie osobom bezdomnym podstawowych warunków do egzystencji.	Liczba osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej, w tym ze schronienia i posiłku.	OPS, samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżety gmin, budżet Powiatu
Inicjowanie powstania schroniska/noclegowni dla osób bezdomnych na terenie Powiatu.	Zapewnienie osobom bezdomnym podstawowych warunków do egzystencji.	Liczba osób bezdomnych korzystających ze schroniska/noclegowni na terenie Powiatu.	samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżety gmin, budżet Powiatu
VI.II. Włączenie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w społeczność lokalną i zwiększenie ich aktywności w życiu społecznym.				
Realizacja działań mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dla dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych lub zagrożonych problemem ubóstwa.	Zniwelowanie nierówności edukacyjnych dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych ubóstwem.	Liczba dzieci i młodzieży objętych działaniami mającymi na celu wyrównywanie szans edukacyjnych.	OPS, samorząd powiatowy, samorządy gminne, placówki oświatowe	Budżety gmin, budżet Powiatu, budżet Państwa
Podnoszenie skuteczności	Wychodzenie	Liczba osób	OPS	Budżety gmin

wsparcia przez pracę socjalną, ukierunkowaną na wzmacnianie potencjału osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem ich uprawnień, zasobów i możliwości.	osób i rodzin z ubóstwa oraz włączanie ich w społeczność lokalną.	objętych wsparciem ukierunkowanym na wzmacnianie potencjału w przezwyciężaniu trudnej sytuacji.		
Kształtowanie wzorców współpracy obywatelskiej przez umożliwienie włączenia się w udzielanie pomocy przez osoby prywatne – organizacja i wspieranie idei wolontariatu.	Zintegrowana społeczność lokalna na terenie Powiatu.	Liczba osób objętych wolontaryjnymi działaniami pomocowymi.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, OPS, NGO placówki oświatowe	Budżety gmin, budżet Powiatu
VI.III. Wspieranie zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych.				
Kontynuowanie udzielania pomocy w znalezieniu pracy poprzez pośrednictwo pracy oraz poradnictwo zawodowe.	Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych w Powiecie.	Liczba osób bezrobotnych objętych pomocą w znalezieniu pracy.	PUP	Budżet powiatu, budżet Państwa, Fundusze Europejskie
Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników PUP w zakresie udzielania aktywnych form wsparcia osobom bezrobotnym.	Wyższa jakość udzielanego wsparcia w zakresie wychodzenia z bezrobocia.	Liczba pracowników PUP biorących udział w szkoleniach w zakresie aktywnych form wsparcia osób bezrobotnych.	PUP, samorząd powiatowy	Budżet powiatu, budżet Państwa, Fundusze Europejskie
Rozwój działalności informacyjnej w zakresie dostępnych form wsparcia i aktywizacji osób bezrobotnych, poprzez dystrybucję ulotek, plakatów i innych materiałów informacyjno-edukacyjnych.	Wzrost wiedzy wśród osób bezrobotnych na temat dostępnych form wsparcia.	Liczba podjętych działań informacyjnych.	PUP, samorząd powiatowy, samorządy gminne, OPS	Budżety gmin, budżet Powiatu
Rozwijanie współpracy z pracodawcami oraz jednostkami oświatowymi w celu dostosowania oferty edukacyjnej do lokalnego rynku pracy.	Zapewnienie realnych warunków do zatrudnienia na powiatowym rynku pracy.	Liczba podjętych działań we współpracy z jednostkami oświatowymi.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, placówki oświatowe, lokalni przedsiębiorcy	Budżety gmin, budżet Powiatu
Organizacja opieki nad dziećmi do lat 3 umożliwiającej szczególnie osobom samotnie wychowującym dzieci podjęcie zatrudnienia.	Aktywizacja kobiet na rynku pracy.	Liczba dostępnych na terenie Powiatu miejsc w żłobkach lub klubach dziecięcych.	samorząd powiatowy, samorządy gminne	Budżety gmin, budżet Powiatu
Prowadzenie diagnozy	Uzyskanie	Liczba	PUP	Budżet Powiatu

stanu lokalnego rynku pracy, monitorowanie zawodów nadwyżkowych i deficytowych.	rzetelnych informacji na temat rynku pracy w Powiecie.	opracowanych diagnoz i monitoringów.		
Włączenie kontraktów socjalnych jako narzędzia motywującego bezrobotnych beneficjentów pomocy społecznej do podjęcia zatrudnienia.	Zmniejszenie liczby bezrobotnych beneficjentów pomocy społecznej.	Liczba podpisanych kontraktów socjalnych.	OPS	Budżety gmin
Inicjowanie powstania Klubu Integracji Społecznej/Centrum Aktywności Lokalnej.	Aktywizacja społeczno-zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia.	Liczba uczestników Klubu Integracji Społecznej/Centrum Aktywności Lokalnej.	samorząd powiatowy, samorządy gminne, PCPR, OPS, NGO	Budżety gmin, budżet Powiatu
Prowadzenie doradztwa zawodowego w placówkach oświatowych na terenie Powiatu.	Wsparcie uczniów i ich rodziców w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru dalszej ścieżki kształcenia i zawodowej.	Liczba uczniów korzystających z doradztwa zawodowego.	placówki oświatowe, samorządy gminne	Budżety gmin

ZAKŁADANE REZULTATY REALIZACJI STRATEGII

Zakłada się, że realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 przyniesie:

- stałą i pełną diagnozę problemów społecznych i ocenę stopnia zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb wraz z ich stałym monitoringiem,
- wzrost aktywności na rzecz rozwiązywania problemów społecznych innych podmiotów niż jednostki pomocy społecznej oraz poprawę przepływu i wymiany informacji między tymi podmiotami,
- poprawę dostępu do informacji i stałą aktualizację wiedzy o oferowanych usługach społecznych, w tym o charakterze specjalistycznym dla rozmaitych grup adresatów w formie dla nich przyjaznej z wykorzystaniem elektronicznego dostępu do informacji,
- zwiększenie udziału obywateli, wspólnot mieszkańców oraz organizacji pozarządowych w tworzeniu lokalnych rozwiązań poprawiających jakość życia,

- wzrost atrakcyjności powiatu rybnickiego jako przyjaznego zarówno dla rodzin z dziećmi, jak i seniorów miejsca do życia,
- wzrost aktywności obywateli i rodzin w tym na rzecz najbliższego otoczenia,
- wzrost liczby osób objętych instrumentami aktywizacji zawodowej w podmiotach ekonomii społecznej,
- poprawę dostępu do usług dla osób ze szczególnymi ograniczeniami z racji wieku, niepełnosprawności, długotrwałego bezrobocia i niskich kwalifikacji zawodowych.

SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII

Realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 to wprowadzenie w życie zintegrowanego modelu polityki społecznej.

Z uwagi na fakt, że opracowana Strategia jest dokumentem długookresowym i zawiera podstawowe cele perspektywiczne, musi być poddana okresowej weryfikacji, a także wynikającym z niej ewentualnym modyfikacjom.

Strategia zawiera zadania, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej i wszystkich instytucji publicznych oraz niepublicznych, które działają na polu polityki społecznej w Powiecie. Taka zasada partnerstwa i współpracy jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Jednak wdrażanie Strategii, zawierającej zadania będące w kompetencjach wielu lokalnych i ponadlokalnych instytucji, organizacji i środowisk, wymaga ścisłej koordynacji, a także współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami. Stąd też efektywność realizacji zadań wyodrębnionych w Strategii, w dużej mierze zależała będzie od instytucji zarządzającej jej wdrażaniem – Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku.

Tabela 52. Harmonogram wdrażania Strategii

Etap	Wyszczególnienie	Termin realizacji
Etap I	Podjęcie uchwały przez Radę Powiatu Rybnickiego o przyjęciu do realizacji „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034”.	I kwartał 2024 r.
Etap II	Koordynacja realizacji działań objętych Strategią.	I kwartał 2024 r. – IV kwartał 2034 r.
Etap III	Monitoring Strategii.	Na koniec każdego roku w okresie od 2024 r. do 2034 r.

Etap IV	Ewaluacja Strategii.	I kwartał 2035 r.
----------------	----------------------	-------------------

Źródło: opracowanie własne

SYSTEM AKTUALIZACJI STRATEGII

Strategia jest dokumentem „żywym” i wprowadzanie zmian w jej zapisach jest nie tylko możliwe, ale w niektórych sytuacjach wręcz konieczne. Jednak należy pamiętać, że zmiany te nie powinny dotyczyć zasadniczych kierunków Strategii. Przeglądy strategiczne powinny być realizowane cyklicznie, jako iż mogą pojawić się nowe wyzwania dla polityki regionalnej i lokalnej. Najlepszą metodą na wprowadzenie zmian w dokumencie Strategii jest jej weryfikacja w społecznym procesie zbliżonym do tego, który towarzyszył tworzeniu Strategii. Zespół ds. wdrażania Strategii oraz Kierownik PCPR jako osoba koordynująca prace Zespołu, przy wyborze zadań do realizacji będą brać pod uwagę zarówno nowe oczekiwania społeczności lokalnej i określonych grup społecznych, jak również zmieniające się czynniki środowiska zewnętrznego oraz możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych. Dlatego podczas aktualizacji dokumentu Strategii, Zespół powinien uwzględniać nie tylko istniejące zapisy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, ale również nowe, nie ujęte w niej zadania, których w obecnym czasie uczestnicy nie byli w stanie przewidzieć.

MONITORING I EWALUACJA

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegać będą na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działań w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych kwestii społecznych. Podstawowym celem wyżej wymienionych działań będzie dostarczenie praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji. Wdrażanie Strategii nadzorowane będzie na bieżąco przez realizatorów merytorycznych poszczególnych zadań, natomiast ocena stopnia realizacji i osiągniętych efektów Strategii będzie dokonywana co dwa lata w terminie do końca II kwartału na podstawie materiałów sprawozdawczych i innych źródeł, przekazanych od realizatorów merytorycznych poszczególnych celów strategicznych w formie sprawozdania. Osobą odpowiedzialną za przygotowanie sprawozdania z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 będzie Kierownik PCPR w Rybniku.

Wskaźniki stopnia efektywności realizacji Strategii

Celem oceny wdrażanych działań, wykorzystane zostaną wskaźniki społeczne odzwierciedlające ważne wartości zakładane do osiągnięcia i ukierunkowujące proces rozwoju, w tym m.in.:

- dane statystyczne w obszarze dotyczącym ludności – liczba osób korzystających z różnorodnych form wsparcia ze strony jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu Powiatu,
- w obszarze dotyczącym rynku pracy – liczba osób zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w poszczególnych latach,
- wskaźniki społeczne: liczba programów i projektów socjalnych zrealizowanych w ramach poszczególnych celów strategicznych, liczba uczestników szkoleń i warsztatów, liczba inicjatyw społecznych w obszarze aktywizacji i integracji społecznej i zadań zleconych w tym zakresie (grupy wsparcia, rodzinne formy opieki nad dziećmi),
- wskaźniki ekonomiczne: stopień poniesionych nakładów, koszty jednostkowe uzyskania efektu i wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację danego projektu.

Wskaźniki monitoringowe, czyli policzalne zmienne podlegające obserwacji i ocenie, określone zostały w oparciu o przewidywane rezultaty zadań, a także przewidywane dane, zaplanowane do osiągnięcia w całym okresie realizacji działań. Zostały one szczegółowo przedstawione w oparciu o aktualny stan faktyczny. Zarówno monitoring, jak i ewaluacja prowadzone będą między innymi w oparciu o niżej przedstawione wskaźniki monitoringowe. Katalog wskaźników może być uzupełniany bądź modyfikowany w zależności od dostępnych źródeł informacji i zasobów. Wartości bazowe oznaczają dane dla roku 2022, natomiast wartości docelowe wskazują pożądane wartości, oznaczające osiągnięcie poszczególnych celów w 2034 roku.

Tabela 53. Wskaźniki monitoringowe służące do oceny stopnia realizacji celów strategicznych

Lp	Cel strategiczny	Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa
1.	Wsparcie rodzin w wypełnianiu ich podstawowych funkcji, wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży oraz rozwój pieczy zastępczej.	Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny.	95	do 150
		Liczba asystentów rodziny.	9	min. 10
		Liczba placówek wsparcia dziennego.	2	min. 2
		Liczba rodzin zastępczych/dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej.	68/109	min. 65/ poniżej 120
		Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych w Powiecie.	2	min. 2
2.	Rozwój polityki senioralnej i poprawa funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w społeczności lokalnej.	Liczba podmiotów realizujących rehabilitację społeczno-zawodową (WTZ, ŚDS).	1	m.in. 3
		Liczba osób objętych wsparciem WTZ	33	40
		Liczba podmiotów ekonomii społecznej.	1	3
		Liczba osób w DPS, za których gminy powiatu rybnickiego ponoszą odpłatność.	59	do 70
		Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%).	20,3	do 22,0
		Liczba miejsc w DPS w Lyskach.	124	min. 124
		Liczba słuchaczy UTW w Czerwionce-Leszczynach.	384	min. 420
3.	Rozwój profilaktyki społecznej, promowanie prozdrowotnych postaw, a także udoskonalenie infrastruktury pomocowej dla osób uzależnionych.	Liczba Punktów Informacyjno-Konsultacyjnych.	6	6
		Liczba gmin powiatu rybnickiego, realizujących programy profilaktyczne rekomendowane w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego prowadzonego przez KCPU, ORE, KBdsPN i IPiN.	5	5
		Liczba mieszkańców Powiatu przypadających na 1 punkt sprzedaży napojów alkoholowych.	343	min. 380
4.	Wzmacnianie działalności interwencyjnej i profilaktycznej w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej.	Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty” łącznie w gminach powiatu rybnickiego.	180	do 230
		Liczba porad/konsultacji udzielonych w Punkcie interwencji kryzysowej	432	do 500
5.	Poprawa dobrostanu psychicznego mieszkańców Powiatu.	Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi.	0	do 15
		Liczba zrealizowanych programów wśród dzieci i młodzieży w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia psychicznego.	0	min. 16 (przynajmniej raz do roku)

6.	Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu osób pozostających bez pracy oraz rozwój i promocja lokalnej przedsiębiorczości.	Udział świadczeniobiorców pomocy społecznej korzystających z powodu ubóstwa, w ogólnej liczbie beneficjentów materialnej pomocy społecznej (%).	41,0	poniżej 35,0
		Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały dodatki mieszkaniowe.	320	poniżej 300
		Liczba osób korzystających z materialnej pomocy społecznej z powodu bezdomności.	84	do 75
		Liczba schronisk/noclegowni dla osób bezdomnych na terenie Powiatu.	0	1
		Udział świadczeniobiorców pomocy społecznej korzystających z powodu bezrobocia, w ogólnej liczbie beneficjentów materialnej pomocy społecznej (%).	23,4	poniżej 20,0
		Liczba osób bezrobotnych, objętych aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu.	397	min. 350
		Udział długotrwale bezrobotnych mieszkańców gmin powiatu rybnickiego w ogólnej liczbie zarejestrowanych w PUP mieszkańców (%).	43,6	poniżej 40

Źródło: opracowanie własne

OCENA RYZYKA

Dokument Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 poddany został analizie pod kątem zgodności przyjętych postanowień i sposobu ich realizacji. Kluczową okolicznością jest fakt wyznaczenia przez Strategię celów, wskazania działań dla poszczególnych obszarów wsparcia i interwencji, określenia wskaźników stopnia ich realizacji oraz szeroko zakrojony zakres konsultacji tego dokumentu dla wyeliminowania ryzyka sprzeczności z innymi strategicznymi ustaleniami i opracowaniami. Ponadto przyjęcie tego dokumentu istotnie ograniczy ryzyko planowania zadań budżetowych w sferze społecznej bez uwzględnienia rzeczywiście zdiagnozowanych problemów i potrzeb. Analiza taka przeprowadzana będzie także okresowo z wykorzystaniem danych z monitoringu, a ewentualne stwierdzone ryzyka, w szczególności wynikające ze zmiany zewnętrznych okoliczności i zdarzeń mających wpływ na realizację wyznaczonych celów i zadań na podstawie tego monitoringu i ewaluacji będą mogły być identyfikowane i ograniczane poprzez dopuszczalną aktualizację.

WNIOSKI I PODSUMOWANIE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 jest dostosowana do zidentyfikowanych w procesie badawczym potrzeb społecznych. Planowane sposoby ich zaspokajania są kontynuacją istniejącego systemu wsparcia i tworzą możliwość jego uzupełnienia o nowe rozwiązania. W związku z powyższym, z jednej strony Strategia proponuje zmianę stosowanych metod tak, by chronić przed zagrożeniami społecznymi, z drugiej zaś wskazuje na konieczność przejścia do prewencji trudnych sytuacji życiowych, tak aby nie dopuścić do ich wystąpienia lub maksymalnie skrócić czas ich trwania.

Cele strategiczne i kierunki działań sformułowane zostały w oparciu o analizę systemu pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia, profilaktyki uzależnień i sytuację na lokalnym rynku pracy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego na lata 2024-2034 zakłada rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, szeroką współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze polityki społecznej. W myśl ustawy o pomocy społecznej, podejmowane działania powinny doprowadzić, w miarę możliwości, do życiowego usamodzielnienia się objętych nią osób i rodzin oraz do ich integracji ze środowiskiem. W ramach wypracowanej Strategii przyjmuje się podejście nastawione przede wszystkim na: wzmocnienie postaw aktywnych, wdrożenie modelu pomocy zintegrowanej, partnerskich działań instytucji i organizacji pozarządowych w stworzeniu lokalnego systemu rozwiązywania problemów społecznych.

Analiza problemów społecznych będących przedmiotem niniejszej Strategii zwraca również uwagę na tzw. nowe ryzyka socjalne, czyli trudne sytuacje, nie tylko materialne, które pojawiły się w efekcie zmian zwłaszcza demograficznych. Zapisy zawarte w Strategii realizowane będą zgodnie z wytyczonymi działaniami, ale w skali i harmonogramie zależnym od możliwości finansowych. Będzie ona podlegać okresowym weryfikacjom oraz niezbędnym modyfikacjom związanym ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno-ekonomiczną, zidentyfikowanymi potrzebami mieszkańców powiatu rybnickiego i przepisami prawa. Wielość i różnorodność potrzeb społecznych, przy istniejących ograniczeniach budżetowych, oznacza potrzebę zwiększenia efektywności pomocy społecznej poprzez racjonalne określanie wydatków, maksymalne wykorzystanie istniejącego potencjału oraz stosowanie

rozwiązań o charakterze bardziej systemowym niż akcyjnym. Przyjmuje się w niniejszym dokumencie, że osiągnięcie zamierzonego rezultatu będzie możliwe dzięki:

1. Podejmowaniu działań wspierających rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz ścisłej korelacji tych działań z potrzebą zapewnienia osobom pracującym warunków do wychowywania dzieci,
2. dostosowaniu oferty usług do potrzeb starzejącego się społeczeństwa; działania będą ukierunkowane na wspieranie rozwoju rynku usług dla seniorów, ale również na ich wszechstronną aktywizację,
3. podniesieniu kapitału społecznego poprzez wzmacnianie potencjału istniejących i nowopowstających organizacji pozarządowych oraz podmiotów pożytku publicznego, które swoją działalnością wspierają społeczeństwo,
4. wspieraniu działań prospołecznych, wolontarystycznych i samopomocowych oraz rozwijaniu umiejętności współpracy,
5. promowaniu i rozwijaniu inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej,
6. doskonaleniu dialogu społecznego poprzez badanie opinii i potrzeb lokalnych, propagowaniu działań profilaktycznych i edukacyjnych dla dzieci i młodzieży,
7. zwiększeniu dostępu do informacji o działaniach w zakresie szeroko rozumianej polityki społecznej oraz wsparciu rodzin i opiekunów osób niepełnosprawnych, chorych i starszych,
8. interdyscyplinarnej i wielosektorowej współpracy z instytucjami i organizacjami mającymi wpływ na budowanie kolejnych narzędzi na rzecz zabezpieczenia potrzeb mieszkańców Powiatu.

Zgodnie z celami strategicznymi i głównym założeniem niniejszego dokumentu, jego realizacja powinna przyczynić się do dobrej jakości życia mieszkańców Powiatu, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, młodzieży, osób starszych oraz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należy zaznaczyć, że zadania z zakresu szeroko rozumianej polityki społecznej realizowane są za pomocą wszelkich dostępnych kompetencji i możliwości Powiatu, natomiast niniejsza Strategia stanowi wybór priorytetowych obszarów i kierunków działań, które uznane zostały za kluczowe, a więc umożliwiające najsukuteczniejsze i najbardziej efektywne osiągnięcie założonych rezultatów.

SPIS RYSUNKÓW, TABEL I WYKRESÓW

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Położenie powiatu rybnickiego na tle sąsiednich powiatów, województwa i kraju	16
Rysunek 2. Lokalizacja poszczególnych gmin powiatu rybnickiego w odniesieniu do jego siedziby.....	17
Rysunek 3. Liczba podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu rybnickiego według klas wielkości (stan na koniec 2022 roku).....	24
Rysunek 4. Klasyfikacja podmiotów ekonomii społecznej.....	32
Rysunek 5. Obszary współpracy międzyinstytucjonalnej.....	33
Rysunek 6. Etapy przeprowadzenia badania diagnozującego problemy społeczne.....	47
Rysunek 7. Płeć: N=82.....	51
Rysunek 8. Elementy procesu planowania strategicznego.....	110

SPIS TABEL

Tabela 1. Etapy opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego.....	8
Tabela 2. Przyrost naturalny w powiecie rybnickim w latach 2020-2022.....	19
Tabela 3. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w gminach należących do powiatu rybnickiego w 2022 roku.....	19
Tabela 4. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ogólnej liczbie ludności w powiecie rybnickim w latach 2020-2022 (w procentach).....	20
Tabela 5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w powiecie rybnickim w latach 2020-2022.....	21
Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	24
Tabela 7. Zasoby mieszkaniowe w powiecie rybnickim w latach 2020-2022.....	25
Tabela 8. Zasoby kulturalno-rekreacyjne na terenie poszczególnych gmin powiatu rybnickiego.....	25

Tabela 9. Wykaz placówek oświatowych i wychowawczych, dla których organem prowadzącym są poszczególne gminy powiatu rybnickiego.....	26
Tabela 10. Dane statystyczne dotyczące opieki zdrowotnej w powiecie rybnickim z podziałem na gminy w 2022 roku.....	29
Tabela 11. Liczba przestępstw stwierdzonych i wskaźnik wykrywalności przestępstw w powiecie rybnickim w latach 2020-2022.....	30
Tabela 12. Ogólna liczba podmiotów gospodarki narodowej, fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w powiecie rybnickim na przestrzeni lat 2020-2022.....	35
Tabela 13. Łączna liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022.....	36
Tabela 14. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminach należących do powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	40
Tabela 15. Wskaźnik deprywacji lokalnej na przestrzeni lat 2020-2022 w gminach należących do powiatu rybnickiego (w procentach).....	40
Tabela 16. Liczba osób długotrwale pobierających świadczenie w latach 2020-2022 w gminach należących do powiatu rybnickiego.....	41
Tabela 17. Liczba osób, z którymi przeprowadzono wywiady środowiskowe na przestrzeni lat 2020-2022 w gminach należących do powiatu rybnickiego.....	41
Tabela 18. Wskaźnik pracy socjalnej w gminach należących do powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022 (w procentach).....	42
Tabela 19. Czy w czasie ostatnich 12 miesięcy utrzymywały się u Pana/i takie stany jak (przynajmniej przez 2 tygodnie): N=82.....	60
Tabela 20. Czy zdarza się Panu/i korzystać z urządzeń elektronicznych i/lub Internetu dłużej niż wstępnie Pan/i zakładał/a? N=81.....	61
Tabela 21. Ile razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i stracić kontrolę nad ilością spożywanego alkoholu (tzn. upić się)? N=75.....	65
Tabela 22. Czy w ciągu ostatnich 30 dni zdarzyło się Panu/i kierować pojazdem mechanicznym po spożyciu alkoholu? N=75.....	65
Tabela 23. Jakiego rodzaju przemocy Pan/i doznał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy? N=8....	69
Tabela 24. Kto stosował wobec Pana/i przemoc? N=8.....	69
Tabela 25. Liczba rodzin, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu ubóstwa w gminach wchodzących w skład powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	73

Tabela 26. Liczba osób korzystających ze świadczenia pieniężnego i niepieniężnego w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i „Posiłek w szkole i w domu” w latach 2020-2022 w gminach powiatu rybnickiego.....	74
Tabela 27. Liczba gospodarstw domowych w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego, które otrzymały dodatki mieszkaniowe w latach 2020-2022.....	74
Tabela 28. Liczba osób, którym została udzielona materialna pomoc społeczna z powodu bezdomności w gminach powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	75
Tabela 29. Liczba rodzin, którym została udzielona pomoc z powodu bezrobocia w gminach wchodzących w skład powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	76
Tabela 30. Mieszkańcy powiatu rybnickiego i wchodzących w jego skład gmin zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w latach 2020-2022 oraz ich udział w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stan na koniec roku).....	77
Tabela 31. Mieszkańcy powiatu rybnickiego będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy oraz ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych w PUP na przestrzeni lat 2020-2022.....	78
Tabela 32. Liczba osób objętych aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu w powiecie rybnickim na przestrzeni lat 2020-2022.....	78
Tabela 33. Rodziny z terenu gmin wchodzących w skład powiatu rybnickiego, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu niepełnosprawności w latach 2020-2022.....	80
Tabela 34. Liczba udzielonych świadczeń – zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka na przestrzeni lat 2020-2022.....	81
Tabela 35. Liczba rodzin z terenu gmin wchodzących w skład powiatu rybnickiego, którym została udzielona pomoc i wsparcie z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2020-2022.....	81
Tabela 36. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej z powodu alkoholizmu w gminach należących do powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022.....	86
Tabela 37. Działania Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w gminach należących do powiatu rybnickiego wobec osób uzależnionych od alkoholu oraz członków ich rodzin w latach 2020-2022.....	86
Tabela 38. Łączna wartość sprzedanego alkoholu na terenie gmin powiatu rybnickiego w latach 2020-2022 (w złotych).....	89

Tabela 39. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminach należących do powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022.....	89
Tabela 40. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia z powodu przemocy domowej w gminach należących do powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	92
Tabela 41. Liczba porad/konsultacji udzielonych w PIK w latach 2020-2022.....	95
Tabela 42. Typy rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną w formie świadczeń w gminach należących do powiatu rybnickiego w 2022 roku (liczba świadczeń).....	97
Tabela 43. Liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego na przestrzeni lat 2020-2022 z podziałem na poszczególne gminy należące do powiatu rybnickiego.....	97
Tabela 44. Rodziny, którym zostało udzielona pomoc i wsparcie z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego we wszystkich gminach należących do powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	98
Tabela 45. Asystenci rodziny oraz liczba rodzin objętych ich wsparciem w poszczególnych gminach powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022.....	99
Tabela 46. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w Powiecie i gminach do niego należących na przestrzeni lat 2020-2022 (w procentach).....	103
Tabela 47. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej w gminach powiatu rybnickiego w latach 2020-2022 (według liczby wypłaconych świadczeń)	103
Tabela 48. Liczba zasiłków pielęgnacyjnych przyznanych osobom, które ukończyły 75 lat na przestrzeni lat 2020-2022 w gminach powiatu rybnickiego.....	104
Tabela 49. Liczba osób, za których pobyt w Domu Pomocy Społecznej poszczególne gminy powiatu rybnickiego poniosły odpłatność na przestrzeni lat 2020-2022.....	105
Tabela 50. Lista czynników determinujących problemy społeczne w powiecie rybnickim....	107
Tabela 51. Macierz wyborów strategicznych.....	109
Tabela 52. Harmonogram wdrażania Strategii.....	128
Tabela 53. Wskaźniki monitoringowe służące do oceny stopnia realizacji celów strategicznych	131

Wykres 1. Liczba kobiet i mężczyzn zamieszkujących Powiat na przestrzeni lat 2020-2022...	18
Wykres 2. Liczba mieszkańców powiatu rybnickiego w podziale na gminy w 2022 roku.....	19
Wykres 3. Stopa bezrobocia w powiecie rybnickim na przestrzeni lat 2020-2022 w porównaniu do województwa śląskiego i całej Polski (stan na koniec roku, w procentach)	21
Wykres 4. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2020-2022 w powiecie rybnickim.....	23
Wykres 5. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności w powiecie rybnickim, województwie śląskim i kraju w latach 2020-2022.....	26
Wykres 6. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkolnictwa podstawowego na terenie powiatu rybnickiego, województwa śląskiego i kraju (w procentach) na przestrzeni lat 2020-2022.....	28
Wykres 7. Wyniki egzaminu ósmoklasisty uczniów z terenu powiatu rybnickiego w latach 2020-2022.....	29
Wykres 8. Liczba stwierdzonych przestępstw na 1 000 ludności w powiecie rybnickim, województwie śląskim oraz w kraju na przestrzeni lat 2020-2022.....	31
Wykres 9. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców powiatu rybnickiego na przestrzeni lat 2020-2022.....	36
Wykres 10. Liczba pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku na przestrzeni lat 2020-2022.....	44
Wykres 11. Wiek: N=82.....	52
Wykres 12. Wykształcenie: N=82.....	52
Wykres 13. Miejsce zamieszkania: N=82.....	53
Wykres 14. Jakiego Pana/i zdaniem problemy społeczne najczęściej dotyczą mieszkańców Powiatu? N=82.....	54
Wykres 15. Jakich trudności najczęściej napotykają osoby bezrobotne szukające pracy na terenie Powiatu? N=82.....	55
Wykres 16. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy miał/a Pan/i trudności w zakresie zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, ze względu na niewystarczające zasoby finansowe? N=82	56
Wykres 17. Jakich grup osób są Pana/i zdaniem najbardziej narażone na wykluczenie społeczne na terenie Powiatu? N=82.....	56

Wykres 18. W jakim stopniu infrastruktura techniczna w Pana/i Powiecie (instytucje publiczne, szkoły, ulice, przychodnie itp.) dostosowana jest do osób z niepełnosprawnościami tak, aby umożliwić im samodzielne funkcjonowanie? N=82.....	57
Wykres 19. Jakie Pana/i zdaniem są najważniejsze problemy osób starszych w Powiecie? N=82.....	58
Wykres 20. Jakie Pana/i zdaniem są najważniejsze problemy osób z niepełnosprawnościami w Powiecie? N=82.....	59
Wykres 21. Ile godzin poświęca Pan/i na korzystanie z urządzeń elektronicznych i/lub Internetu (np. komputer, tablet, telefon komórkowy, konsola do gier) w ciągu dnia, w którym ich Pan/i używa (nie wliczając w to godzin pracy)? N=82.....	60
Wykres 22. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy grał/a Pan/i w gry, w których wygraną/przegraną były pieniądze (np. zdraпки, lotto, gra na automatach, zakłady bukmacherskie itp.)? N=82.....	61
Wykres 23. Czy kiedykolwiek grał/a Pan/i w gry, w których wygraną/przegraną były pieniądze, aby rozwiązać finansowe trudności lub poprawić swoją sytuację ekonomiczną? N=26.....	62
Wykres 24. Proszę o ustosunkowanie się do poniższych stwierdzeń zaznaczając X w odpowiednim miejscu. N=82.....	63
Wykres 25. Czy zna Pan/i kogoś w swoim otoczeniu, kto nadużywa, alkoholu, narkotyków lub w sposób zdecydowanie nadmierny podejmuje się pewnych czynności (np. zakupy, korzystanie z Internetu i/lub urządzeń elektronicznych, uprawianie sportu, praca, oglądanie treści pornograficznych itp.)? N=82.....	64
Wykres 26. Jak często spożywa Pan/i alkohol? N=82.....	64
Wykres 27. Czy według Pana/i picie alkoholu w ciąży ma negatywny wpływ na rozwój dziecka? N=82.....	66
Wykres 28. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)? N=82.....	66
Wykres 29. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)? N=82.....	67
Wykres 30. Czy zna Pan/i kogoś w swoim otoczeniu, kto jest osobą doświadczającą przemocy domowej? N=82.....	68

Wykres 31. Jak często, w okresie 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy domowej? N=82.....	68
Wykres 32. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, gdzie zastosował/a Pan/i przemoc? N=82.....	70
Wykres 33. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) jest metodą wychowawczą, która: N=82.....	70
Wykres 34. Czy w przeciągu ostatnich 12 miesięcy doznał/a oraz stosował/a Pan/i cyberprzemoc (np. wyzywanie, podszywanie się, ośmieszanie/poniżanie, grożenie/straszenie, szantażowanie, wyłudzenie pieniędzy, rozsyłanie ośmieszających zdjęć/filmów)? N=82.....	71
Wykres 35. Liczba mieszkańców przypadająca na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych w gminach powiatu rybnickiego w 2022 roku.....	90
Wykres 36. Liczba rodzin zastępczych na terenie poszczególnych gmin powiatu rybnickiego w 2022 roku.....	101

BIBLIOGRAFIA

1. Barometr zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie rybnickim 2022 roku.
2. Biuletyn Informacji Publicznej (<https://www.bip.gov.pl>).
3. Czajkowska-Majewska D., Człowiek globalny, Warszawa 2009.
4. Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.
5. Gryffin R.W., Podstawy zarządzania organizacjami, Warszawa: PWN, 2004.
6. <http://www.niebieskalinia.info>
7. <https://mapa.wyniki.edu.pl/>
8. <https://bdl.stat.gov.pl>
9. Kinney J., Leaton G., Zrozumieć alkohol, Warszawa 1996 r.
10. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej.
11. Kwaśniewski J., Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych, Uniwersytet Warszawski, 2006.
12. Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych, ISP, 2019.
13. Muszalik M., Bie. rcewicz M., Problemy opiekuńcze u osób w starszym wieku.
14. Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2020, 2021 i 2022 rok,
15. Oniszczyk J., Współczesne państwo w teorii i praktyce. Wybrane elementy.
16. Pilch T., Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa, 2003.
17. Przewłocka J., CAWI – specyfika, wykorzystanie, perspektywa rozwoju [w:] Agnieszka Haber, Maciej Szałaj (red.), Ewaluacja wobec wyzwań stojących przed sektorem finansów publicznych, Warszawa.
18. Raporty o stanie poszczególnych gmin powiatu rybnickiego.
19. Ricky W. Griffin, Podstawy zarządzania organizacjami, Warszawa 2004.
20. Sprawozdania z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2020 i 2021 rok.
21. Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień za 2022 rok.

22. Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku za 2020, 2021 i 2022 rok.
23. Sprawozdanie z efektów pracy organizatora pieczy zastępczej za 2022 rok.
24. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030.
25. Szatur-Jaworska B., Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej, Warszawa 2005.
26. Sztumski J., Wstęp do metod i technik badań społecznych, Katowice 2005.
27. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.).
28. Wódz J., Socjologia dla prawników i politologów, Warszawa 2000.